

PERSONHISTORISK TIDSKRIFT

1929

UTGIVEN

AV

PERSONHISTORISKA SAMFUNDET

GENOM

BENGT HILDEBRAND

ÅRG. XXX.

HÄFT. 4.

INNEHÅLL.

TEXT.

	Sid.
F. U. Wrangel in memoriam. Av BENGT HILDEBRAND	183—191
Karolin och politisk äventyrare. Några drag ur general- majoren Gustaf Wilhelm Coyets levnadshistoria. Av lek- torn fil. dr GUSTAF JACOBSON	192—213
Släkten Leczinsky. Av kaptenen H. J. S. KLEBERG . .	214—220
Ett brev om Erik och Gustaf Brahes öden i Polen. Med- delat av amanuensen BIRGER LINDÉN	221—222
Recensioner	223—238
Smärre meddelanden	239—268
Insända böcker	269—270
Frågor	271—272
Personregister utarbetat av G. E.	273—284

ILLUSTRATION.

Porträtt av greve F. U. Wrangel	183
---	-----

F. U. Wrangel
in memoriam.

Fredrik Ulrik Wrangel föddes den 3 oktober 1853 på det gamla herresätet Salsta i Uppland. Hans föräldrar voro ryttmästaren greve F. U. Wrangel och friherrinnan Ulla Sprengtporten. Redan som femåring miste W. sin fader. Hans mor bodde kvar vid Västra Trädgårdsgatan i Stockholm. Där samt om somrarna på det vackra Sparreholm, som tillhörde morfadern, överståthållaren frih. J. W. Sprengtporten, växte Wrangel upp. Han har själv skildrat den stora, exklusivt kompakta släktkrets, som utgjorde Västra-Trädgårdsgatsaristokratien. Det var medlemmar av familjerna Brahe (W:s mormors släkt), Piper, Gyldenstolpe, De Geer, von Platen, Wachtmeister m. fl. Mitt i huvudstadsmiljön var den tidens Västra Trädgårdsgata en släktenklav av en natur, som numera vore otänkbar.

Sina skolstudier bedrev Wrangel i Stockholm. Som tolvåring råkade han under en sommarlek på Sparreholm ut för en svår olyckshändelse, som orsakade långvarig sjukdom. Flera år fick W. gå med bl. a. en stålapparat kring huvudet, något som givetvis innebar en stark påfrestning för barnasinnnet.

Tidigt grundlades Wrangels konstnärliga och litterära intressen. Uppvuxen i en aristokratiskt förfinad miljö var han från barndomen van att se sig omgiven av vackra och dyrbara konstalster. Hans morfar, Sprengtporten, stod i nära kontakt med sin moders — född Mörner — släktkrets, som var känd för sina talanger på konstens och vitterhetens områden. Bl. a. var Hjalmar Mörner, den bekante Stockholmsmålaren, Sprengtportens kusin. Wrangel härleder själv såsom ett arv från detta håll den kärlek till konsten, som var och förblev ett av de förhärskande dragen i hans natur. Då han skulle ut i livet var det också som artist han debuterade. Han var elev vid akademien i Düsseldorf 1876—77, studerade målning i Venedig och München 1878—80, sedan åter i Düsseldorf och Florens. W. försökte sig framför allt i akvarellmålning men hade även stor talang att »rita gubbar», ett typiskt Mönerskt drag. Även sina konststudier har W. själv skildrat. Han anser sig ej ha med tillräckligt allvar koncentrerat sig på sin uppgift. Slutet blev därför också, att han i huvudsak övergav penseln för pennen. År 1886 utkom W:s första större arbete, »Anteckningar om Rytterns socken», för sin tid ett föregångsverk inom vår historiskt-topografiska litteratur. Denna bok blev inledningen till en litterär alstring, som avstannade först med Wrangels död. Efter ännu en utrikesvistelse som nygift i Paris 1888—90 återkom W. till Stockholm och blev den 4 maj 1892 sekreterare i Svenska Autografsällskapet. Han gjorde under sina elva sekreterarår en stor insats. Det var W., som genomdrev, att sällskapets vidgade forskningsuppgifter fingo ta sig uttryck i ändrad titel på dess ordinarie publikation. Hans namn står därför också på de första årgångarna av Personhistorisk Tidskrift (t. o. m. 1903). Det var vidare W., som i förening med H. Rosman lyckades få även Autografsällskapet självt att 1905 förvandla sig till Personhistoriska Samfundet. W:s bidrag till tidskriften och redigeringsprinciper sammanhängde bl. a. med hans porträtthistoriska och genealogiska intressen samt hans Stockholmsstudier. De i Wrangel & Bergströms Ättartavlor intagna betydelsefulla historiskt-kritiska inledningarna återgå i allmänhet på Wrangel. Hans viktigaste vetenskapliga insats är emellertid hans Stock-

holmsforskning. Han blev här, enligt kännarens omdöme, en banbrytare genom sin modernt-kritiska blick och sitt utnyttjande av det då ofta svårtillgängliga arkivaliska primärmaterialet. W., som 1897 blivit kammarherre samt 1898 protokollssekreterare i riksmarskalksämberet och hovexpeditionen, var under dessa år mycket uppburen i huvudstadens konstnär- och författarkretsar, bl. a. genom sin verksamhet i sällskapet »Utile Dulci», där han som »Underkåkens Dandy» eller »Urvädersgrändens Doyen» förde presidentklubban.

Man skulle icke helt förstå greve F. U., om man ej framför allt klargjorde för sig hans egenskap av på en gång aristokrat och konstnär. Han medförde från sin släktkrets en älskvärdhet, som samtidigt var ett naturligt uttryck för hans hjärtas godhet. Hans aristokratiska kynne var icke av den snäva, utan av den vida sorten. Den starka prägel av fransk kultur, som i Wrangels ungdom långt mer än nu dröjt sig kvar i det högre svenska sällskapslivet, hade gått greve F. U. i blodet. Han var en boren sällskapsmänska, livlig, glad och spirituell. Beläst, berest och språkkunnig lät han sig ej blott roas, utan roade själv och förstod att ge samtalet inriktning och anknytning åt de mest olika håll.

Men Wrangel var samtidigt konstnär med en icke ringa dos av bohème. Han trivdes bäst i artist- och författarkretsar, med vilkas gudomliga sorglöshet hans eget väsen hade så mycket gemensamt. Han var som vi alla en mänska på gott och ont. Man skulle icke göra greve F. U:s minne någon tjänst genom att gå förbi det allbekanta faktum, att hans ekonomiska lättssinne blev hans livs olycka. I hans sangvinism och hans oförmåga av ekonomisk och annan framtidsberäkning för egen del har man att se orsakerna till de förhållanden, som förde honom i landsflykt. Han lämnade 1906 sina befattningar och bosatte sig 1908 i Paris. Först 1927 bröts exilen och han återsåg, sjuttiotreårig, för en kort tid sitt fädernesland, men vände sedan tillbaka till vad han med Johan Oxenstierna kallade »la patrie des étrangers».

Wrangel bevarade i utlandet sina intressen och sin flit och vände ont i gott, då han av landsflyktens år gjorde en lång och hedrande arbetsdag. Hans produktion som helhet är givetvis ojämn och inrymmer utan tvivel även svagare alster. Men den är tillräckligt stor och betydande för att göra hans minne varaktigt. Icke minst äro hans »Barndomsminnen» 1853—1870 (1924) samt »Minnen från konstnärskretsarna och författarvärlden» (1925) pärlor av berättarkonst och därjämte kulturminnesmärken

av bestående värde. Båda äro även på ett förträffligt sätt illustrerade — Wrangel hade ett utpräglat sinne för boken som konstverk.

Den, som skriver dessa rader, skall icke förgäta det första intrycket av ett besök hos greve F. U. i Paris september 1921. Han bodde då i ett par gammaldags låga rum, fem trappor upp, i n:o 165, Rue St. Honoré. Från balkongen hade man utsikt över träden på Place du Théâtre français. Den livlige åldringen med det egendomliga, karakteristiska ansiktet var iförd eldröd läsrock och snodde runt, utdelande order på italienska till sin hushjälp, som var från sydsidan Alpena. Wrangels säkra smak hade av rummen skapat en förtjusande miljö med taylor, skulpturer och bibelots. Man gick därifrån med intrycket av att ha fått träffa en utomordentligt älskvärd och intressant människa, som i hög grad förstod — för att citera en av hans böcker — att »det är roligt att ha trevligt». En anekdot, som typiskt speglar hans impulsiva, sorgglöst givmilda natur, må avsluta teckningen av hans bild. Det var under W:s senaste år, då han flyttat till Versailles. Greve F. U. satt med en ung fränka på en bänk i Paris. Han gjorde den reflexionen, att han hade på sig jämt så mycket pengar, som behövdes till bilen ut till Versailles. Då kom en gumma och tiggde. Wrangel såg, att hans småpengar voro slut, och gav då en större slant. På den unga damens häpnad fråga, hur han nu skulle komma ut, svarade greve F. U.: »Ja, ser du, nu får jag åka spårvagn»!

Under sin långa levnad och med sina talrika författar- och konstnärsförbindelser förde Wrangel givetvis en stor korrespondens. På sin sjuttiofemårsdag den 3 okt. 1928 lät han överlämna till Kungl. Biblioteket ett slutet skrin, innehållande brev till honom från olika korrespondenter med bestämmelsen, att skrinet icke finge öppnas förrän den 3 okt. 1978.

Greve Wrangel höll arbetsdag till det sista. I ett vänligt brev juli 1929, skrivet med hans vanliga vackra och klara handstil, intresserade han sig ännu för Personhistorisk Tidskrift. Han annonserade samtidigt sin nya bok, »Lettres d'Axel de Fersen à son père». I början av augusti låg boken på redaktionens bord — den blev hans sista. En vecka senare, den 14 augusti, gick han bort. Det passar som ram kring hans namn, att han dog i minnenas Versailles, själv i så många drag en kavaljer från l'ancien régime. Personhistoriska Samfundet hyllar tacksamt hans minne.

Bibliografi.

Har 1891—1897 redigerat *Svenska Autograf Sällskapets Tidskrift*, i vilken han, förutom ett flertal notiser och bokanmälningar, offentliggjort följande:

- Bd I, nr 12 (1888, s. 241—244): Drottning Desiderias närmaste släktförhållanden. [Undert. Sauss.]
 Bd II, nr 3 (1891, s. 49—65): En högadlig filosof från 1700-talet. [Johan Oxenstierna af Croneborg.]
 nr 4 (1892, s. 77—80): Några ord till utredande af frågan om Vasavapnets betydelse.
 nr 5 (1893, s. 97—102) o. nr 6 (1893, s. 129—130): Äldre stamböcker. [Undert. -I.]
 nr 5 (1893, s. 102—104): [Nekrolog öfver] Ludvig Paar.
 nr 6 (1893, s. 121—128): En vapenbok från medeltiden [m. 1 facs.]; (ib., s. 134): Ett »Ex libris». [Falkenbergskt exlibris å Lagmansö; undert. -I.]
 nr 9 (1895, s. 271—272): [Nekrolog öfver] Carl Gustaf Ridderstolpe.

Har 1898—1903 redigerat *Personhistorisk Tidskrift*, till vilken han, jämte ett flertal notiser och bokanmälningar, lämnat följande bidrag:

- 1898—99 (s. 23—24): En gammal »stambok»; (ib., s. 102—103): Några anteckningar ur Frösö nyligen uppbrunna kyrkas ministerialböcker.
 1900 (s. 57—77): Utdrag ur Carl Axel Hugo Hamiltons dagbok år 1774 [medd. av F. U. W. o. Carl Raab].
 1901 (s. 41—52): Blasius Dundie. Några anteckningar om en skotsk köpman i Stockholm under 15- och 1600-talen; (ib., s. 81—82, samt 1902, s. 68—70 o. 115, m. 20 pl.): Ur den grefliga Bondeska porträttsamlingen på Vihyholm m. fl. den Bondeska ätten tillhöriga egen-
 domar.
 1902 (s. 141—144): Anteckningar om porslinsmålare och porslinsarbetare m. m. ur Stockholms Veckoblad, Dagligt Allehanda, Posttidningen och Inrikes tidningar.
 1903 (s. 49—50): Tvenne porträtt i Säfstaholmssamlingen; (ib., s. 148—159): Sparreska porträtt i C. G. Tessins samling.

Tablå öfver H. K. H. Hertigens af Skåne härstamning från Vasahuset.. Utarbetad och uppställd af F. W. Upsala 1883. Pat.-fol. 1 bl.

Omt. m. tillägg ss. Bih. t. Svenskt porträttgalleri 1. Kungl. familjen (1895): D. D. K. K. H. H. arf-furstarne Gustaf Adolfs, Vilhelms och Eriks 24-faldiga härstamning från Vasa-huset.

Anteckningar om Rytterns socken. Sthm 1886. 8:o. (8), 218, 107 [Bil.], (1) s., 5 pl., 1 karta, 1 [vikt] tab. Tr. i 300 ex. Ill.

Granskning af Geschichte der Familie v. Wrangel (utg. av H. v. Baensch). [Tills. m. K. H. Karlsson; undert. A. + B.] Sthm 1888. 8:o. 12 s.

Särtryck ur Historisk Tidskrift 1888, öfvers. o. gransk., s. 5—14.

Tullgarn. Sthm 1888. 8:o. (8), 103 s., 5 pl. [Omsl.:] Svenska kungsgårdar. 1.

Från Jean Bernadotte's ungdom. Biografisk skizz. Sthm 1889. 8:o. 107 s., 1 portr., 3 bl. facsimile.

Pontus De la Gardie och hans släkt i Frankrike under 15- och 1600-talen. Sthm 1890. 8:o. 17 s.

Särtryck ur Historisk Tidskrift 1890, s. 253—269.

Grefve [Johan] Oxenstiernas [af Croneborg] Sedo-Lexor i urval. [Utg. af] F. U. Wrangel. Sthm 1891. 8:o. (6), 90 s. Tr. i 110 numr. ex.

Greve Oxenstiernas Sedo-Lexor samt brev och koncept i urval. Andra, väsentligt tillökade uppl. Sthm 1916. 8:o. VIII, 140 s. Tr. i 260 numr. ex.

Choix de lettres intimes d'un épicurien du XVIIe siècle (comte Jean Oxenstiern), publiées d'après les originaux inédits, par le comte F. U. Wrangel. Paris 1917. 8:o. 204 s. Tr. i 260 ex., varav 50 på japanskt papper.

Liste des diplomates français en Suède 1541—1891 par le Cte F.-U. Wrangel. Sthm 1891. 8:o. XI, 95 s. Tr. i 150 numr. ex.

Blasieholmen och dess innebyggare. Sthm 1894. 8:o. (4), 166, (4) s., 1 karta, 20 pl.

Blasieholmen och dess inbyggare. Andra uppl. Sthm 1914. 8:o. XIII, (1), 174 s., 1 karta, 1 pl. Ill.

Gamla gatunamn.

I: Vintergatan 1894, s. 290—309, vilken kalender 1895—98 redigerades av Wrangel.

S:t Nikolai kyrkas i Stockholm vigselbok. 1—2: 1609—1650, 1651—1700. Sthm 1894, 1897. 8:o. V, 102 s.; (4), 103—182 s. Handlingar utgifna genom Svenska Autograf Sällskapet. I.

Svenska adelns ättartaflor ifrån år 1857. Utgifna af F. U. Wrangel och Otto Bergström. D. 1—2 + Suppl. (till 1900) och reg. Sthm [1894—1897—[1897—]1900. 8:o. 7, (1), 911 s.; (4), 748, (2), 176 [suppl.], (2), 93 (reg.), (4) s.

»Gata upp och gata ned» på Norrmalm (1660-talet).

I: Vintergatan 1895, s. 302—312.

Svenskt porträttgalleri. 1. Kungliga familjen samt konungens stamfader och öfriga aflidna medlemmar af konungahuset. Med biografiska uppgifter och en genealogisk tabell af F. U. Wrangel. Sthm 1895. 8:o. 69 s. [därav 24 pl. s.], 1 tab.

Ätterna Hamilton i Sverige 1857—96. [Föret. undert. F. U. W.] Sthm 1896. 16:o. 64 s., 2 tab.

Särtr. i 30 numr. ex. ur: Svenska adelns ättartaflor ifrån år 1857.

Ätten von Krusenstern och von Krusenstjerna i Sverige och utlandet 1857—96. [Föret. undert. F. U. W.] Sthm 1896. 16:o. 51 s., 1 tab.

Särtr. i 15 ex. ur: Svenska adelns ättartaflor ifrån år 1857.

Utdrag ur danska diplomaters meddelanden från Stockholm 1807—1808, 1810 och 1812—1813. Samlade af C. J. Anker. Öfvers. från franskan och utg. af F. U. Wrangel. Sthm 1897. 8:o. VIII, 223, (1) s.

Det forna Stockholm. 22 bilder från Sveriges allmänna konstförenings utställning 1897. Med text af F. U. Wrangel. Sthm 1897. Fol. (2), 12, (1) s., 22 pl. Tr. i 120 numr. ex.

Stockholm under medeltiden och Vasatiden. Kort framställning af Hans Hildebrand, Fredrik Lilljekvist, Gustaf Upmark och F. U. Wrangel. Jemte förare genom Gamla Stockholm. Sthm 1897. 8:o. (4), 102 s., 1 karta, 1 pl. Ill. Även tr. i 100 ex. på tjockare papper.

Något om Skeppsholmen i forna dagar.

I: Vintergatan 1898, s. 283—298.

Några drag från 1500-talet.

I: Nornan 1898, s. 185—190.

Redogörelse för Konung Oscar II:s 25-åriga regeringsjubileum. [Utg. av F. U. Wrangel.] Sthm 1898. 4:o. VI, 452, 178 [Bil.] s., 49 pl. Även tr. på tjockare papper.

Les maisons souveraines de l'Europe. Recueil de portraits avec notices généalogiques. Dessins de Agi Lindegren. Vol. 1—2. Sthm 1898—99. 4:o. 847 s. Även tr. på tjockare papper.

Även på tyska: Die souveränen Fürstenhäuser Europas. Porträtsammlung nebst genealogischen Notizen. Zeichnungen von Agi Lindegren. Sthm 1898—99. 4:o. 845 s.

De kongl. svenska riddareordnarne. 19 pl. m. text utgifna. Sthm 1899. 4:o. (8), 38 s., 19 pl.

Bilder från sjuttonhundratalets Stockholm efter originalen i Stockholms rådhus utgifna och beskrifna. Sthm 1899. Fol. (2), 20 s., 17 pl. Tr. i 200 numr. ex.

De på svenska riddarhuset upptagna 1857—1900 lefvande ätterna Wrangel. [Dedik.-sign. F. U. W.] Sthm 1900. 16:o. (8), 60 s., 1 tab.

Särtr. ur: Svenska adelns ättartaflor ifrån år 1857.

Svenskt Pantheon. Porträtt och historiska planscher efter gravyrer. Med text af F. U. Wrangel. Sthm 1900—06. Tvärfol. VIII, 61, (1), s., 320 pl.

En knippa solfjädrrar. Med text af F. U. Wrangel. Sthm 1901. 4:o. 103 s., varav 25 pl.

Stockholmiana. Anteckningar. 1—4. Sthm 1902, 1903, 1904, 1905. 8:o. (4), 193, 1 pl.; (4), VI, 186, (1) s., 7 pl.; (6), 180, (1) s., 24 pl.; (6), 222, (1) s., 22 pl.

1—4. Ny uppl. jämte tillägg. Sthm 1912. 8:o. X, 536 s., 61 pl.

Stockholmiana. Anteckningar. 5. [Tills. m. Nils Östman.] Sthm 1916. 8:o. (8), 307, (2) s., 26 pl.

Häri följande bidrag av W.: (s. 1—149:) Minnen från Västra Trädgårdsgatan; (s. 150—200:) Gatnamn i Stockholm; (s. 201—219:) Anders Siggessons gränd.

Anteckningar om Stockholms äldsta rådhus. Sthm 1903. 4:o. 33 s. Tr. i 12 numr. ex.

Särtr. ur: Samfundet S:t Eriks årsbok 1903, s. 1—33. Omtr. i Stockholmiana, 4 (1905), s. 151—206.

Vår Konung. Festskrift för Sveriges folk. En återblick på de gångna sjuttiofem åren af Hans Majestät Oscar II:s lif och gärning för brödrafolkens väl. [Red. af F. U. Wrangel.] Sthm 1903. Fol. (28) s., 4 färglagda pl.

Innehåller även bidrag av Wrangels hand.

Södra Djurgårdens forna namn.

I: Samfundet S:t Eriks årsbok 1904, s. 116—119.

Tankar och omdömen om Stockholm. Utg. med anledning af och till förmån för den af H. K. H. Kronprinsessan anordnade julmarknaden 1903 [af F. U. Wrangel]. Sthm 1904. 4:o. (6) s., 65 bl. facs. Ett minne från det gamla Castenhof.

I: Samfundet S:t Eriks årsbok 1905, s. 3—6, 1 pl.

Mantalsförteckning öfver staden mellan broarna från 1620-talet. — Mantalsförteckning öfver staden mellan broarna från år 1652. Medd. af F. U. Wrangel. Sthm 1905—07. 4:o. LXXIV s.

Bilaga m. särskild paginering till Samfundet S:t Eriks årsbok 1905, 1906 o. 1907.

Ströftåg i New York och annorstädes i U. S. A. Sthm (tr. i Upps.) 1907. 8:o. XII, 217 s., 4 pl. Ill.

Från Washingtons salonger och hvardagslif m. m. Skildringar i bref till en väninna af Daisy. Sthm (tr. i Upps.) 1908. 8:o. (4), 308 s. Ill.

Paris förr och nu. Af W. Legran. Sthm (tr. i Upps.) 1909. 8:o. (4), 416 s. Ill.

Grafven i Avon och Monaldescos död. Af W. Legran.

I: Vi och vårt 1910, s. 470—471, 493—495. Omtr. i: Ur arkivens gömmor.

Gustaf IV Adolfs bikt 1813. Af W. Legran.

I: Vi och vårt 1910, julnr, s. 4—6. Omtr. i: Ur arkivens gömmor.

I Paris och utanför. Småskisser af W. Legran. Sthm (tr. i Upps.) 1910. 8:o. 229, (2) s.

I franska städer och bondbyar. Af W. Legran. Sthm 1911. 8:o. 250, (1) s.

Tessinska palatset. Ett bidrag till öfverståthållarehusets i Stockholm historia. Anteckningar af W. Legran. Sthm 1912. Fol. (6), 44, (4), s., 50 pl. Tr. i 250 numr. ex.

Ur arkivens gömmor. Af W. Legran. Sthm 1912. 8:o. (6), 192 s.

Innehåller: En fransk diplomats uttalanden om svensk-norska unionen; På spår efter Gustaf Vasas porträtt i Loire dalen; Besökte Gustaf II Adolf Paris?; Ett Vasamonument i Paris; När drottning Kristina var i Paris; Graven i Avon och Monaldescos död; Slaget vid Fleurus den 1 juli 1690 och uppkomsten af regementet Royal-Suédois; En svensk officers kärleksäfventyr i Saverne; Mineral-skåpet å slottet Chantilly; En ballonguppstigning 1784 i Versailles inför Gustaf III; Axel von Fersens hus i Paris; Gustaf IV Adolfs bikt 1813; Den heliga Birgittas relik i Courson-les-Carrières.

Origines et débuts du Royal-Suédois, actuellement 89e de ligne, d'après des documents inédits, suivis d'un choix de lettres inédites, ainsi que d'une liste d'officiers suédois au service de la France au XVII:e siècle. Paris 1914. 8:o. 144, (1) s., 1 portr.

Troisième édition. Paris [1918].

Rikskanslaren Axel Oxenstiernas resa till och i Frankrike 1635. Sthm 1914. 8:o. (2), VIII, 242 s., 1 portr., 1 karta. Ill.

Voyage en France d'Oxenstiern (1635). Paris 1917. 8:o. 74, (1) s. Ill. — Även i: L'Amitié Franco-Suédoise. Compte rendu de l'assemblée générale tenu le 20 fevrier 1916, p. 37—103.

I obrända städer och brända. Resor i fred och i krigstid. Sthm 1915. 8:o. 323 s., 32 pl. Ill.

På forskningsfärd efter Bernadotteminnen och andra resor. Sthm 1917. 8:o. (8), 334, (1) s. Ill.

La vie rustique en Alsace (territoire de Belfort). Avec une préface de Paul Fort. Paris 1919. 12:o. 188. (1) s.

Johan Oxenstiernas tankar i urval. Övers. och utg. av F. U. Wrangel, Sthm 1919. 8:o. (6), 282 s. Tr. i 150 numr. ex.

Ett och annat om mina förbindelser med August Strindberg och om hans brövväxling.

I: Ord och bild 1921, s. 459—478, ill. Omarb. tr. i Minnen från konstnärskretsarna och författarvärlden.

Quelques souvenirs de mes relations avec August Strindberg.

I: L'Oeuvre, publ. mens., 1922 (janvier, s. 8—13).

Drottning Kristinas resa från Rom till franska hovet 1656. Sthm 1923. 8:o. XVI, 394 s. Ill.

Barndomsminnen från stad och land 1853—1870. Sthm 1924. 8:o. (8), 359 [ej 259!], (1) s. Ill.

Minnen från konstnärskretsarna och författarvärlden. Sthm 1925. 8:o. VI, 346, (1) s. Ill.

Vandringar i Paris. Upps. o. Sthm (tr. i Upps.) 1925. 4:o. 168 s. Ill.

Studier och Anteckningar till Den Luthersk-Augsburgiska Parisförsamlingens Historia under 1600-talet. Abbeville 1926. 8:o. (2), 151 s., 6 pl. Tr. i 15 ex. på handgjort papper.

Särtr. ur: Minnesskrift vid Svensk-Lutherska Parisförsamlingens 300 års jubileum (1926). Utgiven av kyrkorådet genom F. U. Wrangel. Sthm [tr. i Abbeville] 1926. 8:o. (4), III, 213 s., 5 portr.-bl., 9 pl. (därav 1 dubbelviken).

Herrgårdar och deras herrar. Sthm 1927. 8:o. XII, 403, (1) s. Ill.

Rör Säfstaholm, Fiholm, Claestorp, Margrethelund, Säby, Ericsberg och Stora Sundby.

Resor och resenärer i Frankrike. Sthm 1928. 8:o. 256 s. (Memoarer och resor.)

Innehåller: Carl Lilliecronas resedagbok under Magnus Gabriel De la Gardies ambassad till franska hovet 1646; Gustav Adolf Siegroths resa till Paris 1751; Medaljgravören C. G. Fehrmans dagbok under resan i Frankrike 1774—1775; Greve G. O. Douglas resa till Paris 1781; Grevinnan Charlotte Anckarsvärd, född Bonde, journal under resan till världsutställningen i Paris 1855; »Boulevarderna» i Paris; Franska nationalfester; En bilfärd genom franskt kulturland; Vinklar och vrår i Elsass.

Societetsfolk i Stockholm på 1840-talet. (Text till tio teckningar av Fritz von Dardel.)

I: Pan 1928, s. 119—148, 11 ill.

Lettres d'Axel de Fersen à son père pendant la guerre de l'indépendance d'Amérique publiées avec une introduction et des notes par le comte F. U. Wrangel. Paris 1929. 4:o. (2), VII, 200, s., 1 portr.-pl.

Wrangels inledning upptar s. 1—42.

Tidningsartiklar i Svenska Dagbladet och Sydsvenska Dagbladet Snällposten.

Bengt Hildebrand.

Karolin och politisk äventyrare.

Några drag ur generalmajoren Gustaf Wilhelm Coyets levnadshistoria.

Av Gustaf Jacobson.

I Karolinska krigares dagböcker X finnes avtryckt en utförlig kompanijournal, förd under fälttåget i Polen 1702—1704 av dåvarande kaptenen vid Skånska ståndsdragonerna Gustaf Wilhelm Coyet. Det är ett namn, som man ej sällan möter i det senare karolinska tidevarvets historia. Född 1678 var han sonson till Peter Julius Coyet, den skicklige diplomaten på Karl X Gustavs tid, vilkens namn särskilt är knutet till Roskildefreden och de efter den följande förhandlingarna, och son till Wilhelm Julius Coyet, även han en framstående diplomat men i synnerhet anlitad i en mängd av de för Karl XI:s senare regeringstid karakteristiska kommissionerna. Även Gustaf Wilhelm Coyet synes från början ha tänkt sig sin framtid som diplomat, och han företog i yngre år vidsträckta resor i främmande land, särskilt i Frankrike, och inhämtade därvid, åtminstone enligt sitt eget förmenande, en rik erfarenhet och goda kunskaper, tjänliga som meriter för en dylik karriär. Då de väntade konjunkturerna emellertid icke inställde sig, beslöt Coyet att välja den militära banan och tog 1702 tjänst vid Skånska ståndsdragonerna, övergick med detta regemente till Livland och vidare in på den polska krigsskådeplatsen och delade regementets öden till slutet av år 1704. Det är från denna tid hans nyss omtalade kompanijournal härstammar. Den är så till vida unik, att någon så utförlig källa av samma art icke existerar från denna tid. Journalen lämnar icke blott en detaljerad framställning av kompaniets öden utan även intressanta inblickar i vardagslivet vid ett svenskt krigsförband, disciplinära förhållanden, ordningsföreskrifter, proviantering, m. m.

Själv upplevde C. många öden. Så blev han (1 juli 1702) vid staden Grutze med 150 man nattetid attackerad av 2,000 polacker

men lyckades driva dem tillbaka. Med stor utmärkelse deltog C:s regemente i slagen vid Pultusk (21 april 1703), där »Hans Maj:t fann ett nådigt nöje i dragonernas och allas vårt förhållande», och där regementet hade »den gloiren, att vi allena fäktat och att intet annat regemente en gång blottat någon värja denna dagen». Sedan C. med tapperhet deltagit i striderna kring Thorn och utfört flera hedrande uppdrag, avreste han på konungens order till Sverige för att uttaga rekryter för sitt regemente från Malmö, Landskrona, Halmstads och Göteborgs garnisonsområden (jan. 1704). Under vistelsen hemma firade C. sitt bröllop på Skottorp i Halland (i april 1704). I maj återvände C. med rekrytkontingenten till den västpreussiska krigsskådeplatsen, deltog i den berömda Lembergoffensiven och var vid Lembergs stormning en av dem, som först vid kungens sida kommo in i staden (27 aug. 1704). I början av 1705 kommenderades C. att resa till Pommern för att köpa hästar och lämnade därmed för alltid sitt regemente. Under vistelsen i Pommern gjorde han, ehuru utan framgång, ett försök att bli anställd som marskalk vid den ambassad, som Johan Rosenhane vid denna tid företog till hovet i Berlin; han återopade i brev till Rosenhane sina språkkunskaper, sin erfarenhet från vistelsen i Frankrike och sin kännedom om »den polska statens sammanhang».¹ Den 23 mars 1705 inlämnade emellertid C. plötsligt ansökan om avsked från sin kaptensbeställning, och den 27 april beviljades honom detta. Vad orsaken varit till detta C:s steg är ej fullt klart. Själv återopade han i sin avskedsansökan den »tvin- och lungesot», som gjorde honom oförmögen till krigstjänst, men han talade också om någon olycka, som för några månader sedan hänt honom i Damgarten, och brevet är avsänt från »arresten i Stralsund». Vilken olycka som åsyftades har emellertid icke kunnat utrönas. I en många år efteråt (29 juni 1719) skriven berättelse om sin levnad² säger C. sig ha avgått, emedan han blivit förbigången vid en majorsutnämning på sitt regemente, oaktat han erhållit kungens löfte om denna tjänst. Hans begäran att få majors avsked beviljades icke.

Varmed C. sysselsatt sig under sin mer eller mindre frivilliga ledighet är icke fullt känt. Tidvis tycks han ha vistats i Stockholm, där han med kanslikollegii medgivande idkade studier i riksarkivet, troligen för att meritera sig för diplomatisk verksamhet, vartill

¹ C. till Johan Rosenhane 3 jan. 1705, U. U. B. (E 524).

² Tryckt hos v. Stiernman, Matrikel öfver Svea rikets ridderskap och adel, II. Tillägg, pag. LII ff.

hans längtan alltjämt stod. För att göra sig påmint infann han sig 1707 hos Karl XII i Altranstädt. I ett brev till Johan Rosenhane (25 maj 1707) skildrar C. ganska intressant situationen vid det svenska högkvarteret. Det är — skriver han — omöjligt att få reda på vad kungen har för tankar och planer. Inte ens kansliet har någon grundlig kunskap, och vad man där vet hemlighålles för alla. Bland de klokaste är emellertid den meningen rådande, att kungen inte så snart lär draga ifrån dessa bygder, och att det möjligen går till brytning med kejsaren. Man anser, att kungen »lurar på Frankrikes förrättningar och att Hans Maj:t därefter sina ögonsyften lär rätt». Detta tro de sig kunna gissa sig till av kungens och greve Pipers tal. Den preussiske ministern von Printzen vistas flitigt i kansliet och är tydligen i gott anseende (som bekant avslöt han 6 aug. 1707 det länge diskuterade svensk-preussiska fördraget). Konung Karl är f. n. ute och mönstrar regementen, och konung August »förlustar sig med sin grevinna Kezel dagligen och uppenbarligen för hela världen».

C. påstod sig emellertid ha fått kungens löfte att bli resident i Frankfurt. Efter återkomsten till Stockholm tycks han ha väckt formligt åtlöje genom sitt ständiga prat om den väntade platsen, vartill han allmänt ansågs inkompetent. »Det är ingen, som kan se, vartill han skulle kunna sändas, om det icke vore till Kina, till att få huvudet rent», skriver Samuel Barck till Olof Hermelin (30 nov. 1704).¹ Av dessa planer blev heller intet. När danska kriget utbröt 1709, anmälde sig C. (14 september) hos defensionskommissionen till erhållande av överstelöjtnantsbeställning vid norra skånska kavalleriregementet under återopande av sin förtrogenhet med de lokala förhållandena i Skåne, där familjens egendom Ljungby (nuv. Trolle-Ljungby) var belägen. Det inskränkte sig visserligen till, att han av rådet utnämndes till major vid nämnda regementet (1 okt. 1709), men i denna egenskap utvecklade han under det följande skånska kriget en energisk och framgångsrik verksamhet och kom högt i gunst hos generalguvernören Magnus Stenbock.² Då denne skulle begiva sig från Malmö till den vid Kristianstad stående svenska styrkan, utsändes C. för att till resans säkerställande patrullera med en ryttartrupp utåt Löddeström. I sina av frisk soldatanda präglade rapporter till Stenbock omtalar C., att strömmens södra sida var fri från fiender. Mot slutet av

¹ Brev från Samuel Barck till Olof Hermelin, II, s. 219.

² Jfr A. Stille, *Kriget i Skåne 1709—1710* (1903), sid. 83, 88 f., 94 f., 176, 200, 292, 296 f., 321, 342; *Karolinska krigares dagböcker* 10, pag. XVII ff.

året sändes C. av Stenbock till Karlskrona för att inhämta general-amiralen Hans Wachtmeisters råd och begära hjälpsändning från Karlskrona, och han hade tack vare sin talförhet och övertalningsförmåga stor framgång i sin beskickning. På nyåret 1710 avfärdades C. till Stockholm för att inför defensionskommissionen redogöra för tillståndet i Skåne och påkalla hjälp. Under tiden befordrades han till överstelöjtnant vid Södermanlands regemente (20 jan. 1710) och deltog såsom sådan i en expedition till Norra Åsbo härad samt i slaget vid Hälsingborg (28 febr.). I denna drabbning slog han på flykten danska drottningens livregemente och prins Kristians regemente men fick ett skott i vänstra armen samt en del kontusioner. Någon tid därefter fick C. transport till Västgöta kavalleriregemente men tillträdde aldrig platsen, då utnämningen straxt ändrades till att gälla överstelöjtnantstjänsten vid Älvsborgs regemente (13 juni 1710). Vid detta regemente, som var avsett att inom kort överföras till konungen, nedlade C. enligt egen uppgift ett omfattande organisationsarbete, så att regementet tack vare honom blev satt i så gott stånd som trots något regemente i Sverige. »Jag var fullkomligen nöjd», skriver C. till senaten (29 maj 1711), »och jag törs säga, att mina underhavande voro helt nöjda med mig.» En bitter efterräkning fick dock C. vidkännas från sin verksamhet vid Älvsborgs regemente. Han hade uppburit en del penningar för regementets räkning, bl. a. 3,600 d. s., vilka han betalt ut i förskott såsom beklädnadspengar åt sina officerare. Rådet fordrade nu, att C. skulle återbetala detta belopp. C. sökte komma ifrån saken på olika sätt, bl. a. genom att föreslå »en prompt execution» i hans skånska gods, saken hänsköts till konungen, vilken ogillade C:s förklaringar, och genom krigskollegii resolution (16 mars 1716) dömdes C. att återbära den av honom för mycket uppburna summan.¹ Vid denna tid hade C. för länge sedan överflyttats till annan tjänst och blivit överstelöjtnant vid Kalmar regemente (16 febr. 1711). Denna förflyttning behagade honom föga, då den berövade honom »lycksaligheten att få åter komma inför min konungs nådiga ögon», och då han dessutom hyste farhågor för sin nye chef, överste Björnberg, som »skall vara en svår man».² C:s verksamhet på denna plats blev dock kortvarig, ty efter föga mer än ett halvår blev han enligt egen önskan förordnad till vice landshövding på Gotland (26 sept. 1711).

¹ Rådets och konungens brevväxling härom är delvis tryckt i Historiska handlingar, 14.

² C. till rådet 29 maj 1711, Militaria, Älvsborgs regemente. RA.

I oktober 1711 inställde sig C. på sin nya post, och han utvecklade här otvivelaktigt stor energi, särskilt när det gällde försvarsväsendet.¹ C. hade fullt klart för sig Gotlands utomordentliga militära betydelse. »Efter allt anseende», säger han i en av sina första ämbetsskrivelser (4 nov. 1711), »lärer ön med första vårdag av ryssen och ifrån livländska sidan angripas, varandes hon nu likasom en förmur för Sverige, sedan våra fiender Est- och Livland inkräktat hava». Men han var vida mindre optimistisk än företrädaren, Anders Sparfelt, beträffande öns försvarsmöjligheter. En del av dennes anordningar och förslag fann han opraktiska och puerila. Överhuvud ansåg han fästningsanläggningar och särskilt tornbyggandet i Visby vara utan nytta, varemot han påyrkade, att man skulle anlägga en ravelin på holmen i Visby hamn, uppresa muren och göra en del tillbyggnader vid portarna. För att stärka försvaret begärde han, att 300 man av Kalmar regemente skulle vid första vårdag jämte en liten eskader kommenderas till Gotland, att befälet skulle ökas och beväpningen förbättras, att man till Visbys befästande skulle få taga sten från kyrkoruinerna o. s. v. Han intresserade sig även för kommunikationsväsendet, skogsvård, hälsovård, fornfynd och kyrkliga förhållanden, men varken på dessa områden eller på det militära ledde hans yrkanden till någon påföljd, och hans efterträdare, friherre Nils Posse, konstaterade 1712, att fortifikationsverken befunno sig i samma bristfälliga skick som när C. tillträtt sin tjänst.² Trots motigheterna och de dåliga förbindelserna med hemlandet — första posten från Stockholm 1712 kom icke förrän den 14 april — trivdes C. på sin post, och han umgicks med planer att få stanna där som ordinarie, medan den designerade efterträdaren, Nils Posse, i stället skulle erhålla Skaraborgs hövdingedöme. Därav blev emellertid intet. Posse tillträdde landshövdingtjänsten, C. lämnade Gotland juni 1712 och begav sig till Stockholm. Där sökte han efter bästa förmåga, ehuru med ringa effekt, hos rådet verka för Gotlands bästa, och han stod i livlig brevväxling med sin efterträdare.

Innan C. lämnade Gotland, hade han soulagerats med militär befordran, i det att han 30 april 1712 utnämmts till överste för Upplands tremänningsinfanteriregemente. För utnämningen hade C. konung Karl personligen att tacka: rådet hade nämligen förordnat en annan, Axel Sparre, men konungen ändrade utnämningen.

¹ Jfr S. Schartau, Om försvarsväsendet på Gottland 1710—21 (Karol. Förb:s årsbok 1910, s. 225 ff.).

² Jfr Nils Posses relation 1712, Hist. Tidskr. 1897, s. 65 f.

»Gud välsigne Hans Maj:t», skriver C. till Nils Posse, »som behagat ihågkomma, så långt frånvarande, då andra närvarande mig förglömt», och han fröjdar sig åt den skrapa, som höga senaten erhållit.¹ Det regemente, vars chef C. blev, hade tidigare stått under Adam Ludvig Lewenhaupt men blev 1712 nyuppsatt och skulle bestå av Upplands, Dalarnas och Västmanlands fördubbling. Till en början gick det emellertid trögt med regementets uppsättande, och C. förde tydligen liksom många andra officerare ett tämligen lättjefullt liv i Stockholm. »On roule, on joue, on boit, on rit et pas un ne s'inquite comment mettre les régimens sous pied», skriver C. till en kvinnlig bekant (14 juli 1712), därmed givande en onekligen ganska märklig bild av stämningen bland svenska officerare under en för fosterlandet farofylld tidpunkt. Men samtidigt beklagar han sig över att nödgas ligga överksam och göra av med pengar och yrkar på att snarast möjligt få börja sin tjänst. Det visade sig emellertid omöjligt att få regementet till stånd på det sätt man tänkt sig. Då C. och landshövding Hoghusen sammankallade allmogen i Uppland och sökte förmå den till att uppsätta tremänningar, förklarade den sig oförmögen därtill, emedan det inte fanns annat manskap kvar än bönderna vid hemmanet, gubbar och pojkar; lika omöjligt var det att uppbringa femmännningar. I stället anmodade allmogen C. att söka värva manskap, varvid den lovade att lämna i värvningspengar 180 d. kmt för varje karl. C. ingick då till rådet med förslag om dylik värvning, för vilken bl. a. från fienden undslupna svenska soldater och danska fångar, som gift sig i Sverige, kunde komma i fråga, men rådet avböjde förslaget såsom för dyrbart för allmogen. Icke desto mindre uppbar C. värvnings- och beklädnadspengar men kom att använda dem på ett sätt, som blev ödesdigert för honom. Då hans officerare icke fingo ut sina löner och ledo svår nöd, pantsatte C. silver och juveler, som tillhörde honom och hans hustru, samt upplånade därpå mot 10 proc. månatlig ränta så mycket, som räckte till ett kvartals lön åt officerarna, men då han icke kunde utlösa panten i tid, och då officerarnas svårigheter blevo allt värre, tillgrip han de av honom omhänderhavda medlen för att dels inlösa panten dels försträcka officerarna en del av deras resterande lön. Rådet ålade honom att återbetala summan, emedan det ansåg »all sådan egenvillig disposition av uppburna medel» stridande mot konungens vilja och befallning. Nu vände sig C. i bevekande skrivelser till rådet ävensom till prinsessan Ulrika Eleonora och sökte urskulda

¹ C. till Nils Posse 15 juli 1712, Posseska saml., RA.

sitt handlingssätt, vars enda fel var »trop de credulité et le peu de circonspection dont j'ai usé à l'égard de ces affaires», och han bad att få slippa ifrån den för honom ruinerande återbetalningen (5 och 6 april 1714). Rådet behjärtade också de förmildrande omständigheterna och C:s goda avsikt att hjälpa sina officerare i deras trångmål, och det hemställde hos konungen, att C. måtte frikallas från fiskaliskt åtal (8 okt. 1714). Kungen var emellertid obeveklig: C. skulle tillhållas att ofördröjligen återbetala de av rotarna uppburna medlen (25 nov. 1714), och rådet måste anmoda slottskansliet att belägga C. med vaktarrest i hans rum, till dess balansen blivit hävd.

I december 1714 blev också C. arresterad. Då han första gången gick ut efter en tids sjukdom och »var om aftonen till måltid buden i staden», infann sig en gardeslöjtnant, återförde C. och placerade utanför hans dörr »två musketerare med musketer i kors och dragen bajonett. Om jag varit en criminel d'Estat och riksens förrädare, hade man mig icke mycket hårdare kunnat hantera», klagar C. bittert för kungen (5 jan. 1715). Nu följa en rad av inlagor till konungen, vari C. begär att bli befriad från arresten; han utlovar snar ersättning av de förskingrade medlen, han åtager sig att uppsätta ett nytt regemente grenadiärer till häst och fot, han föreslår, att landshövdingarna i Uppland och Västmanland skola indriva skatterestantier till ett belopp, som motsvarar hans utlägg. Men han klagar också sin nöd: han sjunker allt djupare »i skuld och vidlöftigheter», på tre år har han endast utfått inalles $2\frac{1}{2}$ kvartals lön, och han anser sig för utebliven lön och gjorda förskott ha att fordra av kronan 10,000 d. s., som han vill utfå i nödmynt; hans regemente är under hans arrest överlämnat till överstelöjtnanten A. Gyllenlood och befinner sig i eländigt tillstånd. Han försöker med fagra ord ställa sig in: då Karl XII återkommit till Sverige, uttrycker C. sin glädje över utsikten att kunna »inför Eders Kungl. Maj:ts nådiga ögon andraga sin nöd och sitt förtryck» (21 dec. 1715), och vid ett senare tillfälle säger han sig hava »några underdåniga tankar angående det förestående fredsverket att underkasta E. K. Maj:ts högt upplysta omdöme». Om konungen accepterar dessa förslag, skall freden ofelbarligen kunna slutas »på fördelaktigare villkor än E. K. Maj:t själv det nu tro kan» (3 juli 1716). Vilket underbart universalmedel för en god fred han åsyftade, torde han dock icke ha kommit i tillfälle att närmare precisera, ty han kvarhölls alltjämt i arresten. Sedan han förgäves sökt att mot in-teckning i sin egen-

dom och sin broders borgen upplåna pengar till skuldens täckande, yppades tack vare bistånd av Görtz en möjlighet för C. att komma ur den obehagliga situationen. Förslaget gick ut på att upphandlingsdeputationen övertog C:s skuld, mot det att C. anskaffade munderingar till regementet. För sistnämnda prestations fullgörande gjorde C. på våren 1716 upp kontrakt med två köpmän, Burghard och Hermann. Det dröjde emellertid, innan transaktionen blev klar, och C. fick fortfarande sitta i arrest, förgäves anropande ombudsrådet C. Feif och överståthållaren G. A. Taube om deras mellankomst. Sedan han äntligen — som det synes tack vare ett arv efter styvmodern å 10,000 d. s. — lyckats göra rätt för sig, släpptes han på konungens befallning ur arresten (11 maj 1717).¹ Hans önskan att få resa ner till kungen i Lund för att »komma för E. K. Maj:ts milda ögon, ifrån vilka jag nu i fulla tio år varit avstängd», villfors icke, utan C. fick under den följande tiden sysselsätta sig med komplettering och inspektion av sitt regemente. Med rekryteringen var han icke synnerligen nöjd: det folk han lyckats uppbringa i Stockholms län skulle nog — skrev C. till kungen 12 nov. 1717 — stå sig slätt vid en generalmönstring, och rekrytkontingenten från Uppsala län bestod av »någre 40 års karlar, några 17 å 18 års ynglingar och några små till växten». Ett fördelaktigare vittnesbörd ger C:s forne chef Erik Sparre, som på hösten 1718 träffade C. och hans bussar i Arboga och kände sitt krigarhjärta varmt av att se »huru vackra de voro».² C. och hans regemente kommo dock icke till användning i kriget utan höllos i sina hemorter med undantag av en bataljon, som 1718 kommanderades till Skåne, samt en avdelning, som var förlagd till Åland. C. övade soldaterna i målskjutning på tavlor, varvid till uppmuntran utsattes »någre ringa pris på några daler kopparmynt». I oktober 1718 inspekterade general H. von Liewen regementet i Arboga. Någon tid efter Karl XII:s död upplöstes regementet och fördelades huvudsakligen på kungl. gardet och Östgöta tremänningsregemente till fot; en del av manskapet befanns sedermera ha rymt.³

¹ Rådets brev till Karl XII om denna affär äro tryckta i Historiska handlingar 1 och 14. I övrigt grundar sig den föregående framställningen på C:s brev och inlagor i Militaria, Krigshistoriska samlingen, Ulrika Eleonoras samling, Defensionskomm:s arkiv och Upphandlingsdep:s arkiv, RA.

² Jfr S. Leijonhufvud, Erik Sparre och Stina Lillie, s. 302.

³ Sekr. utsk:s prot. 15 febr. 1720, RA.

Efter Karl XII:s död rycktes C. helt in i den politiska virveln, och han påträffas hädanefter gång på gång i minst sagt egendomliga sammanhang, vilka mer än väl motivera, att man åsätter honom etiketten »politisk äventyrare». Över hans verksamhet under de följande åren, i den mån man kan komma den på spåren, ligger det något i hög grad tvetydigt, oklart och motsägende.

Redan under riksdagen 1713—14 synes C. ha spelat en ej så alldeles obetydlig roll. Med all sannolikhet är han författare till en för Ulrika Eleonora avsedd tänkeskrift om vad som borde göras vid riksdagen.¹ Den är hållen i mycket svassande ordalag: prinsessan prisas för sin »oförlikneliga dygd, sin mildhet och sitt igitnomträngande förstånd», vilka sägas inge hopp om att »vi skola återvinna all den lycksalighet och välsignelse, som oss en tid bortåt felat». Författaren tar visserligen bestämt avstånd från dem som vilja avskaffa suveräniteten, så länge kungen levde — därav skulle endast alstras »käbbel och partistrider» — men å andra sidan yrkar han energiskt på att ständerna skola förklara prinsessan för närmaste arvinge till tronen, och framför allt går hans förslag ut på att ständerna sätta henne och rådet i stånd att på egen hand, ofördröjligen och utan konungens hörande taga upp fredsunderhandlingar. Situationen jämföres med en husbonde, som befinner sig på 600 mils avstånd, och ett hus, som råkar i brand. Skall man då först skicka bud och fråga husbonden, om man får neddriva flyglarna för att rädda själva huset från ödeläggelse? Jämföras nu dessa ganska ampra och bestämda uttalanden med vad protokollen från riksdagen ge vid handen om C:s hållning, så föreligger en viss motsägelse. Då frågan om styrelsens uppdragande åt Ulrika Eleonora kom före på riddarhuset, uttalade C. sina betänkligheter med hänsyn till konungen och begärde betänketid (12 mars 1714), men vid en följande diskussion (15 mars) instämde han i förslaget, för den händelse prinsessan biföll och saken ansågs »nyttig för Kungl. Maj:t och riket». Inför Karl XII åberopar han sig också på sin under riksdagen visade konungatrohet, som skulle ha ådragit honom många ovänner,² medan samtidigt hans brev till Ulrika Eleonora vittna om en påfallande förtrolighet.

Ännu mera oklar synes C:s hållning under riksdagen 1719. Protokollen upplysa om, att han vid diskussionen om den blivande

¹ Skriften finnes i U.U.B. (F 109) och är i korthet refererad av Malmström, Sveriges politiska historia från konung Karl XII:s död till statsvälvningen 1772, I, s. 17, n. 1.

² C. till Karl XII 12 febr. 1714, Militaria, RA.

regeringsformen (7 febr.) ifrågasatte rätt för Kungl. Maj:t att i nödens stund utskriva extraordinarie skatter. Han skulle sålunda ha varit motståndare till den kraftiga beskärning av konungamakten, som företogs; detta överensstämmer också med skarpt ogillande omdömen, som han i en skrift 1723 — till vilken jag återkommer — uttalade om 1719 års statsskick, som gjorde konungens makt »ungefär lika med dogens i Venedig». Men hur ställde han sig i tronföljdsfrågan? I rådet upplystes (21 jan.), att C. under den förberedande diskussionen varit den ende, som hållit på Ulrika Eleonoras arvsrätt, han uppges också ha varit en av de ivrigaste agitatorerna för kronans överflyttning till arvprins Fredrik, och i varje fall var han icke med bland dem, som efter det bullersamma uppträdet på riddarhuset (6 febr.) skriftligen protesterade mot planen på en sådan överflyttning. Å andra sidan uppges den anonyme författaren till »Facta till revolutionshistorien under Carl XII:s regering»,¹ att C. på riksdagen 1719 var en bland dem, som »uppenbart agerade för hertigen av Holstein». Om sin nära förbindelse med hertig Karl Fredrik har C. också själv vittnat i den nyss omtalade märkliga politiska skriften av år 1723. C. uppges där, att Karl XII aldrig haft tanke på tronföljd för någon annan än systersonen och rentav i Bender med egen hand gjort upp en testamentarisk disposition till dennes förmån; denna hade han haft för avsikt att efter hemkomsten till Stockholm och efter inträdd fred förelägga ständerna, men han hade senare ändrat mening och rivit sönder testamentet. Enligt C. skulle Karl Fredrik under sin morbroders sista dagar inte ha gjort sig synnerligen omtyckt av denne — — »nosco particularia», tillägger C. hemlighetsfullt.² Alltnog: i början av 1719 var C. — som han skriver — »quasi dépositaire för denne unge mans hemligaste tankar, och ingenting var förborgat för mig av vad som dagligen passerade genom hans själ». Hertigens reserverade och till slut rent oartiga uppträdande mot Ulrika Eleonora ogillades starkt av C., vilken jämte Höpken och v. Dernath sökte föra honom på bättre tankar. Det var dock förgäves på grund av andra, dåliga rådgivares inverkan — i främsta rummet åsyftades väl den mindre väl beryktade kammartjänaren Roepsdorff. Det var också dessa, som inspirerade den unge hertigen till det enligt C:s mening högst olyckliga steget att på våren 1719 lämna Sverige. Hade han icke gjort detta,

¹ Handl. rör. Skandinaviens hist., 7, s. 274.

² Jfr Malmström, a. a., I, s. 51, n. 2.

så skulle drottningen — därom är C. förvissad — aldrig ha kunnat 1720 överflytta kronan på sin gemål.¹

Om man överhuvud får tro, att C. haft något slags ståndpunkt i tronföljdsfrågan och inte bara vänt kappan efter vinden, så skulle det väl ha varit den, att han, då den holsteinska tronföljden från början gick om intet, velat bevara hertigens möjligheter för framtiden men, då denne genom sin avresa själv förstört dem, brutit förbindelserna med honom och sökt ställa sig väl med de makt-havande, icke minst med arvprins Fredrik. Av stor betydelse blev otvivelaktigt för C. hans nära förbindelse med Gustaf Cronhielm, som den 15 maj utnämndes till kanslipresident efter Horn. Ett gott förhållande till de maktägande var för C. så mycket mer angeläget, som han efter upphörandet av sin militära sysselsättning måste skaffa sig något nytt levebröd. Helst ville han bliva minister i Köpenhamn, dit traditionerna från faderns och farfaderns dagar pekade och där han hade vissa ekonomiska intressen att bevaka. Det blev visserligen ingenting utav, men hans gamla önskan att få utföra en diplomatisk mission uppfylldes äntligen, då han sommaren 1719 betroddes med ett uppdrag, som kom att bli rätt ödesdigert.

Någon tid förut hade tsar Peter sänt brigadieren Le Fort till Stockholm för att framföra tsarens kondoleans med anledning av Karl XII:s fränfalle och lyckönskan till den nya drottningen. Som svar på denna artighet och tillika för att betyga svenska regeringens »benägenhet att på billiga villkor vilja förnya och befästa den gamla vänskapen och förtroendet mellan de båda riken» skulle en svensk person avsändas till Ryssland, och till denna beskickning utsågs C. Man uttalade visserligen i rådet sina betänkligheter mot C:s namn, emedan han sades vara »kort om huvudet», men å andra sidan ansågs han skicklig och väl förtrogen med utrikes saker. Instruktionen (26 juni 1719) ålade honom egentligen endast att framföra nyssnämnda »compliment», men han skulle därjämte efterhöra de svenska krigsfångarnas tillstånd och verka för utväxling av vissa namngivna officerare, bl. a. hans broder Sten C. Efter verkställt uppdrag hos tsaren skulle C. bege sig till Åland för att som tredje svensk deputerad delta i där pågående fredskon-gress. C. kom emellertid att utföra sin mission på ett ganska upp-

¹ Om det hessiska husets planer att göra svenska kronan ärfvig för sig har C. i sin ovan återopade skrift 1723 åtskilligt att förmäla. Här må endast an-föras ett yttrande, som han faller på tal om Nystadfreden: »Dero Durchlauchten belieben sich zu erinnern, das obige lekere Provintzien durch Hessen-Casselsche consilia vor 2 Jahren verloren und sacrificiert wurden.»

seendeväckande sätt. Åtföljd av kanslijunkaren Grundelstierna beger sig C. åstad men påträffar väster om Åland den ryska flottan med tsaren ombord (10 juli). C. stiger upp på det ryska amiralskeppet, sammanträffar med tsaren och ryske vicekanslern Sjafirov och har med dem långa samtal, vilkas resultat är, att C. efter ett par dagar återvänder till Stockholm i sällskap med den ryske diplomaten Osterman, förut underhandlare på Aländska kongressen. Dennes uppdrag är att framlägga tsarens ultimatum för fred just i samma ögonblick, som den ryska mordbrännarflottan släppes lös över Sveriges kuster. Ostermans ankomst väckte åtskilligt bryderi hos den svenska regeringen, C. togs för huvudet för saken, och skarpa ord fälldes i rådet om hans obetänksamma steg. Osterman hölls under bevakning på Huvudsta i närheten av Stockholm, även C. hölls internerad där och sattes slutligen i formlig arrest.

Hur har det hela gått till? Vad har förefallit mellan C. och tsaren ute på det ryska amiralskeppet? Själv har C. efteråt rätt utförligt berättat om deras samtal; det tycks ha förts på bruten holländska, och C. citerar ordagrant flera uttalanden av tsaren på detta språk. Av allt att döma har samvaron beledsagats av kraftigt pokulerande: vid ett tillfälle uppger C. uttryckligen att tsaren var »ziemlich stark getrunken». Hur det var med honom själv, säger han inte, men med kännedom om hans vanor och böjelser kan man misstänka ett och annat. Tsaren tycks ha varit mycket öppenhyärtig, och samtalet gled in på varjehanda politiska frågor. Han sökte tydligen verka både med skrämsel och lockelser. En gång — berättar C. — utfor han i hotfulla ord mot Sverige och sade, att vi inte rätt tillvaratogo våra intressen, ty dessa bjödo oss att förbinda oss i en off- och defensivallians med Ryssland. »Jag vet nog att I sträven efter vänskap med kungen av England. Men jag känner mannen. Han har bedragit mig, och han skall bedraga Er också!» Men ibland var det lenare toner. »Jag vill ingalunda» — lägger C. i tsarens mun — »göra Sverige litet utan tvärtom stort genom vänskapsallians med mig. Om jag tar 2 à 3 provinser från Sverige, så skall jag skaffa det andra, mycket bättre provinser i ersättning.» Då tsaren ansåg fredsunderhandlingarna på Åland lönlösa, förmådde han C. att — »nolens volens» som C. säger — medtaga Osterman till Stockholm. Inför kanslikollegium, som undersökte C:s sak och vars chef var hans beskyddare Cronhielm, urskuldade C. sitt handlingssätt med nödläget: han hade trott sig genom att medtaga den ryske ministern

kunna förhindra eller åtminstone uppskjuta det ryska anfallet; han hade av Sjafirov intalats, att alla fientligheter skulle vila, medan Osterman befann sig i Stockholm; slutligen hade han också trott sig göra sitt land en tjänst genom att kunna lämna säker rapport om ryssarnas styrka och tsarens planer. Kanslikollegium ansåg också förmildrande omständigheter föreligga och uttalade, att C. vid sin missions förrättande förhållit sig »såsom av en trogen minister förväntas kan». Efter en kortare tids arrest blev C. också frigiven (7 augusti).

Det är emellertid tydligt, att C. genom samtalen med tsaren blivit helt vunnen för det ryska systemet, d. v. s. fred med Ryssland à tout prix i hopp om ekvivalent på annat håll. Ännu fastare knöts han vid en sådan politik under den intima samvaron med Osterman på Huvudsta. Till sin vän Cronhielm inlämnade han ett betänkande, vilket denne föredrog i rådet och vari ställdes i utsikt, att tsaren skulle med Sverige ingå en defensiv- och offensivallians mot Danmark.¹ Ännu flera år efter dessa händelser vidhåller C., att den fredsplan, som Osterman framlade under konferenser med Carl Gyllenborg och Höpken — avträdelse av Estland, Ingermanland, Viborg och Kexholm, Livland för alltid mot en penningssumma eller på 40 år mot förbund med tsaren och dennes hjälp till ekvivalent — skulle varit för Sverige gynnsammare än de uppgörelser, som träffades.

Genom denna sin ståndpunkt kom C. helt naturligt i skarp motsättning till den engelska fredsplanens förfäktare och icke minst den nyss till Stockholm ankomne engelske ambassadören lord Carteret. Om denne och Osterman berättar C. en ganska belysande episod. En dag i juli kallades Osterman till audiens hos Ulrika Eleonora på Karlberg. Då drottningen för tillfället var upptagen med att underteckna en del papper, underhölls Osterman under tiden av Cronhielm, hovmarskalken von Düben och C. De höllo just på att tala om den engelske kungens avsikter mot Sverige och utlovade hjälp, då lord Carteret inträdde. Osterman frågade de andra herrarna, vem denne var, och då han av Cronhielm upplysts om att det var den engelske ambassadören, förändrade han genast sitt tyska tal till franska, höjde rösten och sade: »Messieurs, ne vous fiez pas au Roy de la Grande Bretagne, il ne fera assurément pas grande chose pour vous. J'offre de la part de mon Maître, quelque je n'aye pas recue aucune ordre la dessus, cent mille ducats pour le premier coup de canon, qu'un vaisseau anglais

¹ Rådsprot. 24 juli 1719.

voudroit tirer contre un vaisseau moscovite, cela coutera à l'Angleterre au moins 2 ou 3 millions p. sterling.» Detta yttrades så högt, att Carteret hörde det, men han svarade ingenting utan gick fram till en i närheten stående dam och frågade, vilka Osterman och C. voro. C. var komprometterad inför Carteret. Enligt C:s utsago var det Carteret, som påyrkade och genomdrev C:s arrest, och inte nog med det — han krävde i sin konungs namn C:s huvud!

Som bekant ledde Ostermans underhandling icke till något resultat, och den 30 juli lämnade han Stockholm. Det engelska systemet segrade, och Carteret dominerade i Stockholm. En kontrovers mellan denne och den ryssvänlige Cronhielm föranledde Cronhielms entledigande från kanslipresidentskapet (dec. 1719). C. vidhöll emellertid sin åsikt om den engelska fredsplanens fördärlighet, och han fann ännu en gång ett tillfälle att söka verka för sin mening.

Såsom känt är, ingick det som ett led i den engelska fredsplanen, att Sverige skulle sluta fred med Preussen mot avstående av bl. a. Stettin. Preussens konung hade också gått med därpå, därmed övergivande den gamla förbindelsen med Ryssland, och sänt baron Kniphausen till Stockholm för att avsluta freden. Allt syntes gå väl i lås, då plötsligen Kniphausen vägrade underteckna fredsfördraget och därmed uppsköt saken (jultiden 1719). Mitt under denna prekära situation inlämnade C. till riksrådet greve Dücker ett projekt, vari tillrättades, att *hela* Pommern på vissa villkor skulle avträdas till Preussen. Aktstycket företeddes av Dücker för rådet och väckte där mycken förbittring: man insinuerade, att C. blivit mutad av Kniphausen och att den senares tredska att underteckna berodde på ingivelse av C. »Detta är gjort antingen av en ursinnig eller av en förrädare», yttrade någon i rådet (16 jan. 1720). C. blev arresterad, just när han kom från det första riddarhussammanträdet under riksdagen, och hans papper blevo beslagtagna samt överlämnade till kanslikollegium för granskning. Genom sina enträgena, av läkareintyg stödda suppliker om att befrias från arresten lyckades han visserligen utverka lindring i densamma, men först sedan Kniphausen efter avslutat fredsfördrag rest från Stockholm och sedan det befunnits, att C:s papper icke innehöllo något graverande, lösgavs han ur arresten, dock med undfående av en skrapa för sitt förhållande (4 april 1720).

C. hörde numera till de missnöjda. Hans ekonomi var fullständigt derangerad, och han låg över regeringen med ansökningar om

¹ Rådsprot. 13 jan. 1720; jfr G. Horn, Arvid Bernhard Horn, sid. 63.

tjänster (ministerpost i Kassel, presidentskapet vid Wismarska tribunalet o. s. v.) och ersättningar för uteblivna löner och andra förluster. En gång föreslog han, att staten skulle inlösa hans bibliotek för 20,000 d. s., men fick det något ironiska svaret, att han »kunde göra därmed efter sitt behag, eftersom Kungl. Maj:t ej är sinnad det att inlösa». Vid ett tillfälle talade riksrådet Dücker för att han skulle få ut sin innestående lön — »eljest creperar han»! Slutligen beslöt man i rådet, att han »för sin torftighets skull» skulle få ut sin generalmajorslön för året (8 aug. 1720).

På hösten 1721 betroddes C. äntligen med ett offentligt uppdrag, i det att han tillika med lagman B. Rosensparre och general-auditör Lars Dalman förordnades i en kommission, vilken i enlighet med bestämmelserna i Fredriksborgsfreden skulle med en motsvarande dansk kommission träffa uppgörelse angående svenska och danska undersåtars ömsesidiga fordringar. På nyåret 1722 trädde kommissionen i verksamhet, och sammanträdena höllos omväxlande i Hälsingborg och Helsingör. Förhandlingarna fingo emellertid ett föga tillfredsställande förlopp. C. klagade enskilt hos regeringen (12 febr. 1722) över att hans kollega Dalman visade sig illojal, genstörtig och ohövlig mot honom och påyrkade hans entledigande. Dalman å sin sida hade åtskilligt att anmärka på C., och båda herrarna fingo av regeringen bestämd tillsägelse att i sina diskussioner undvika »alla häftiga och spetsiga expressioner». Efter detta gick samarbetet mellan svenskarna bättre, men C. hade nu i stället anledning att beklaga sig över de danska kommissariernas ideliga dröjsmål och obenägenhet att förhjälpa svenska undersåtar till billig uppgörelse i föreliggande tvistefrågor. Då kommissionen i enlighet med svenska regeringens befallning upplösts den 31 maj, var C. skäligen missbelåten med resultatet, men han hoppades på förhandlingarnas återupptagande under gynnsammare förhållanden. Under kommissionens gång hade C., driven av sin vanliga penningförlägenhet, tagit sig för att låta betala sig för resterande dagtraktamente genom en växel till danska envoyén i Stockholm H. J. von Arnoldt, ställd på kungl. räktekammaren i Stockholm — en åtgärd, som ådrog honom en skarp reprimand, ehuru regeringen fann för gott att infria växeln.¹

Sedan kommissionens arbete avslutats, begav sig C., utan att ha erhållit svenska regeringens tillstånd därtill, över till Köpen-

¹ Den föregående framställningen grundar sig på de svenska kommissariernas brev 1721—22, desammas berättelse 1722 samt Handl. rör. deras beskickning 1721—22, Danica, RA.

hamn — och det blev en ödesdiger resa. Som skäl åberopade han, att han hoppades medelst direkta underhandlingar med danska regeringen kunna genomdriva vissa svenska undersåtars ersättningskrav i Danmark. Men i främsta rummet gällde hans resa privata angelägenheter. Då danskarna i januari 1710 infallit i Skåne, hade de plundrat C:s gård Ljungby och därifrån till Köpenhamn bortfört bl. a. det av C:s fader sammanbragta biblioteket med dess oersättliga skrifter och dokument. Kring försöken att få igen dessa dyrbarheter, — vilkas värde han en gång uppskattade till 85,000 d. s. — hade C:s tankar sedan ständigt kretsat. Nu inlämnade han (28 maj 1722) till danske konungen en supplik angående denna sak och väntade sig ett gott resultat, då konungen förut uttalat sitt ogillande av Ljungbys plundring. Efter sin ankomst till Köpenhamn verkade han muntligen för saken och blev »dageligen utspisad med goda ord och förtröstningar, men effecten synes ännu stå i vidlöftighet».¹ Då C:s strävanden syntes fruktlösa, föreslog han svenska regeringen, att länsstyrelsen i Vänersborg skulle lägga beslag på de pengar, som bönderna i Västergötland och Dal hopsamlat för att gälda sin skuld till Fredrikshalds sågbrukare, och att dessa medel skulle tillhandahållas C. såsom ersättning för hans fordringar i Danmark.² Förslaget ledde naturligtvis icke till något resultat.

Under tiden synes C. ha råkat i en desperat sinnesförfattning, han intogs av ovilja icke blott mot den danska utom även mot den svenska regeringen, och obalanserad som han var, blev han mogen för äventyrliga företag. Under sommaren 1722 sammanträffade han med f. d. amtmannen Povel Juel.³ De råkades i ett borgarhus, C. önskade — uppgav han sedermera — av Juel invigas i kiromantiens och fysiognomiens konstgrepp, han bjöd honom hem till sig, och de träffades nästan dagligen, varvid de enligt uppgift sysselsatte sig med att röka tobak och »spela dam». Juel var dessutom en flott natur, och hans pung stod säkerligen öppen för den ruinerade C. Men det var också andra saker, som avhandlades mellan de båda männen. Juel var i likhet med C. en desperado; han hade nyligen på grund av varjehanda schismer avskedats från sitt amtmansämbete i Norge och var i följd därav förbittrad mot

¹ C. till Kungl. Maj:t 24 juni 1722, Danica, RA.

² C. till konung Fredrik 24 aug. 1722, Biographica, RA.

³ För det följande jfr Journal for Politik, Natur- och Menneske-Kundskab, 4:de Bind (1809), s. 79 ff., 97 ff.; Danske Samlinger for Historie, Topographi, Personal- og Literaturhistorie, 3:de Bind (1867—68), s. 60 ff.; C. Flood, Povel Juel. En levnetsbeskrivelse (1876), s. 79 ff.; E. Holm, Danmark-Norges Historie i Frederik IV:s sidste ti Regeringsaar (1891), s. 287 ff.

sin regering; här fanns ett enande band mellan honom och C. Men Juel var också en stor projektmakare. Kort förut (1721) hade Hans Egede begivit sig till Grönland för att verka som missionär bland dess befolkning, och vid samma tid hade ett grönländskt handelskompani bildats. Här fann Juel ett för sig lämpligt verksamhetsfält; i början av 1722 inlämnade han till regeringen ett projekt om den grönländska handeln och erbjöd sig att själv begiva sig till det avlägsna landet. Då förslaget icke vann beaktande, tog Juel upp det till diskussion med C. Denne blev genast eld och lågor, och då den svenske konungen under sin eriksgata på sommaren 1722 befann sig i Skåne, översände C. till honom ett förslag, att Juel med ett par svenska fartyg skulle avresa till Grönland och med titeln landshövding taga landet i besittning. C:s gode vän Gustaf Cronhielm, som åtföljde kungen på resan, anmodades att verka för saken men underrättade C., att den inte kunde upptas till behandling förrän efter konungens återkomst till Stockholm.¹ Först i december framlade Cronhielm förslaget i rådet, det remitterades till kommerskollegium men synes där utan vidare ha lagts ad acta.

C:s ställning i hemlandet var numera undergrävd. Cronhielm, med vilken han underhöll förtrolig korrespondens, uttalade för honom (8 sept. 1722) sina dubier om hans möjligheter att vidare komma på grön kvist i Sverige, ty konung Fredrik hade blivit påfallande kallsinnig mot honom, särskilt på grund av hans »otillständiga» ekonomiska manipulationer i Danmark. Redan på sommaren 1722 hade C. sökt sin gamle vän Ostermans förmedling för att komma i rysk tjänst, och oaktat dessa ännu ej lett till något bestämt engagement,² beslöt C. att bränna broarna till sitt fädernesland. I brev den 1 dec. 1722 anhöll han hos svenska regeringen om avsked med generallöjtnants rang samt om frikallelse från sin undersåttliga trohetsed; därjämte framställde han som vanligt varje-handa ersättningskrav hos svenska kronan, belöpande sig till icke mindre än 2 tunnor guld. Varken det ena eller det andra föranledde emellertid någon åtgärd från regeringens sida.

C. hade nu förts ut på vidare banor. Härtill bidrog, att han och Juel i slutet av 1722 kommo i beröring med en annan politisk äventyrare, en svenskfödd major Hörling. Denne hade gått i holsteinsk tjänst och uppehöll sig för tillfället på resa från Ryssland i Köpenhamn för att verka för sin herre, hertig Karl Fredrik. Som

¹ Cronhielm till C. 14 sept. 1722, Danska riksarkivet, Köpenhamn; jfr Malmström a. a., I, s. 57, n. 2; Fryxell, Berätt. ur sv. hist., 31, s. 112, n. 6.

² Osterman till C. 17 sept. 1722, Danska riksarkivet, Köpenhamn; jfr Fryxell, a. a., 31, s. 112 n. 1.

bekant smiddes vid denna tid över hela Norden varjehanda planer för hertigens räkning, planer, som gingo ut på att bereda honom ersättning för hans 1720 förlorade gottorpska länder, bl. a. också att bana honom väg till den svenska tronen. Sedan hertigen 1721 begivit sig till Ryssland, tog sig tsar Peter an hans sak och utnyttjade den till inblandning i såväl Sveriges som Danmarks affärer.

C:s gamla orientering åt det holsteinska och det ryska hållet predisponerade honom givetvis för att sympatisera med dessa strävanden; bitterheten över verkliga eller förmenta orättvisor, som tillfogats honom från de i Sverige maktägendes sida, bidrog också att driva honom till den motsatta sidan; slutligen — och säkerligen ej minst — ha ekonomiska lockelser och förespeglningar spelat in. Alltnog, tillsammans med den nyssnämnde major Hörling, den ryske ministern i Köpenhamn Bestusjev samt Juel invecklade sig C. i en storpolitisk komplot. I en skrivelse till tsar Peter, som var avfattad av C. men undertecknad av Juel och som åtföljdes av ett detaljerat projekt, utvecklade förslagsställaren, att det skulle vara lätt för tsaren att utrusta en expedition till Grönland, vilket land rätteligen borde höra till Ryssland; om Juel finge någon förnämligare titel, skulle han leda ett kolonisationsföretag däruppe, vilket skulle bereda tsaren stora fördelar. Man ställde också i utsikt, att det efter Grönlands besättande skulle bli en enkel sak att sätta sig i besittning av Island och Färöarna; man skulle till och med, om man vädjade till i Norge befintligt missnöje med danska kronan, kunna lösslita detta land från Danmark och göra hertig Karl Fredrik till herre över detsamma. Den senare delen av projektet — det som handlade om Norge — synes ha varit det viktigaste i hela intrigen. Major Hörling skrev samtidigt till hertig Karl Fredrik och utlade planen i lockande ordalag; stor vikt lägger han vid medverkan av C., vilken skall utveckla saken närmare vid personligt sammanträffande med hertigen i Moskva eller Petersburg. C. å sin sida invigde Cronhielm i komplotten och vinkade med konstant erkänsla, men Cronhielm kände sig tydligen en smula besvårad av förtroendet och avböjde anbudet om pengar — säkerligen dock mer av opportunitetsskäl än principiella grunder. Vilken roll den ekonomiska nöden spelade för C. i hela denna affär, framgår av ett brev, som han avsånde till holsteinska geheimerådet Claussenheim: han presenterar sig som en svensk, som är hertigen av Holstein varmt tillgiven, och begär ett förskott på 3,000 rdr banko; han har av tsaren erhållit löfte om 12,000 rdr till sin skulds täckan-

de och resekostnader till Petersburg, men han kan inte få ut summan förrän i mars. Det är emellertid *periculum in mora*, och om han inte med nästa post får pengarna, nödgas han trassera dem på Claussenheim.

Hela komplotten var emellertid ytterst lättsinnigt uppgjord, utan tvivel i ej ringa grad under rusets inflytande, och det dröjde inte länge, förrän de danska myndigheterna kommo den på spåren. Det var en känd och tränad spion, postmästaren Erlund, som avslöjade den, väsentligen genom att han fick en del avskrifter av brev i sin hand. Saken väckte ett utomordentligt uppseende, Juel häktades (5 febr. 1723) och blev efter ett pinligt förhör av en särskild kommission dömd till döden och avrättad (6 mars). C. gjorde i början försök att rädda Juel genom att påkalla ryske ministern Bestusjevs inskridande, men denne höll sig undan, och C. fick snart tillräckligt mycket att tänka på för egen del. Under förhören med Juel kom man nämligen till den uppfattningen, att C. varit huvudman för sammansvärjningen. Även han blev sålunda arresterad och tagen i förhör. C. sökte liksom de andra skylla ifrån sig och bagatellisera det hela som »löst snack, raisonnemens och casteller i luften». I Köpenhamn rådde det emellertid — berättar svenske ministern därstädes — en obeskrivlig förbittring mot C. Man erinrade sig, att hans farfader varit svensk underhandlare under det för Danmark olycksaliga året 1658 — namnet Coyet var tydligen för Danmark ett fatalt namn!¹ C. dömdes av kommissionen till döden, men konungen mildrade på storkanslerns förböner domen till livstids fängelse på kastelet vid Köpenhamn (22 mars 1723).

Ännu var det dock icke slut med C:s politiska projektmakeri. I sitt fängelse sammanskrev han på sommaren 1723 ett vidlyftigt opus, betitlat »Unvergreifliche doch von treuen allerunterthänigsten wohlmeinenden Herten aufgesetzte Gedanken» och överlämnat till konungen av Danmark. Manuskriptet finns i Det kgl. Bibliotek i Köpenhamn och har på sin tid på några punkter använts av Fryxell. Med ett visst fog skulle man kunna kalla det egendomliga aktstycket »ett kaos av dårskap och snille». Det innehåller onekligen många intressanta fakta och röjer en omfattande politisk bildning, men det är på samma gång oerhört fantastiskt och virrigt och därtill rätt starkt bemängt med religiös salvelse; bl. a. förekomma en del spekulationer över de i Daniels bok omtalade världsmonarkierna. Förf. gör anspråk på att komma med ett stort och värdefullt poli-

¹ P. Adlerfelt till Kungl. Maj:t 27/28 mars 1723, Danica, RA.

tiskt uppslag. Sin förkärlek för Ryssland har han nu alldeles släppt; han anser sig ha blivit lämnad i sticket av den ryske tsaren, och han ser en särskild Försynens skickelse i att han genom omständigheterna undsluppit att gå i rysk tjänst — kanske har Gud haft en särskild mening med detta! Ryssland är nu i stället den stora fienden, som aspirerar på en »nordisk universalmonarki». För att avstyra dylika planer föreslår han »en sexdubbel uppriktig och fast allians» mellan Danmark, Sverige, Storbritannien, Preussen, Polen och romerske kejsaren — det är som man hörde en genklang från den bekanta »konsertplanen» mot Ryssland från 1720. Därjämte förutsättes bistånd från Turket och vissa orientaliska makter (Persien, Krim o. s. v.). Skriften innehåller en detaljerad plan för de allierades krigsoperationer. Inalles skola de disponera över 31,000 man jämte 65 örlogsskepp. Sverige skall med engelska och holländska pengar sätta sin krigsmakt i stånd; svenska, danska, hannoverska och hessiska trupper skola landstiga vid Systerbäck och marschera mot Petersburg; expeditioner skola vidare avgå till Arkangelsk, Smolensk, Starodub o. s. v. Målet skall vara att knäcka Ryssland. Sverige skall få tillbaka alla de i Nystadfreden avträdde länderna och därjämte Novgorod och Pleskov, de senare som ekvivalent för de förlorade tyska provinserna. Danmark skall få tillbaka det mesta av Slesvig-Holstein, Polen Smolensk, Kiev och Ukraina, Preussen tillfredsställas med Kurland. Företaget bör sättas i gång snarast under loppet av år 1724.

Jämte dessa fantasifulla framtidsbetraktelser innehåller C:s skrift en exposé över olika länders närvarande och även tidigare förhållande till Ryssland. I detta parti finnes verkligt en mängd intressanta upplysningar — jag har i det föregående vid flera tillfällen begagnat C:s uppgifter, särskilt om händelserna 1719. Naturligtvis är han långt ifrån alltid att lita på, t. ex. då han anför varjehanda rykten om Karl XII:s giftermålsplaner, tsar Peters önskan om giftermål med Ulrika Eleonora o. s. v.

Vad C. åsyftade med sitt digra opus är — säger han själv — att visa sin tacksamhet (!) mot Danmark och vara det till nytta; han önskar också kunna bidra till att rädda sitt fädernesland, som han ännu trots dess otacksamhet älskar med brinnande hjärta. Men naturligtvis är det andra motiv, som i verkligheten drivit honom. C. hade alltid haft ett begär att visa sig initierad i politikens mysterier och skandaler, och han har nu i sin ensamhet fått tillfälle att nedlägga sina tankar i en omfattande skrift. Han förkla-

rar, att om han återfår friheten, så skall han skriva ett arbete om 1719 och 1720 års riksdagar — det blir åtskilliga »sköna arcana status» men också många »absurde und confuse dinge», som därvid skola komma i dagen! I främsta rummet har C. givetvis hoppats att genom sin skrift göra sig intressant och ställa sig väl hos den danske konungen, och det hela slutar med en bön för dennes välgång. Att han för egen del inte skulle vinna något med sitt underliga projekt, var emellertid självklart.

Det återstår att säga några ord om vad som från svenskt håll gjordes för att hjälpa C. i hans nödställda belägenhet, om vilken man hölls underrättad genom rapporter från svenske ministern i Köpenhamn P. Adlerfelt. C:s gemål, Anna Maria Örnstedt, skyndade att påkalla svenska regeringens ingripande, på det att hennes man »med nåd och rättvisa må bliva ansedd».¹ Inom regeringen hade C. varma förespråkare i sin gamle vän Cronhielm, ävensom riksrådet Tessin och statssekreteraren von Höpken. Redan 4 mars 1723 hemställde Cronhielm i rådet, om man kunde lämna C., en svensk undersåte och därtill generalmajor, utan hjälp i denna belägenhet. Att han ämnat gå i rysk tjänst kunde inte ligga honom till last, ty »vi hava nu» — framhöll Cronhielm — »fred med alla våra grannar, och en svensk man har rätt att söka sig tjänst, var han bäst kommer an». För övrigt förmenade Cronhielm, att hela tillställningen endast var en dansk hämndeakt för vad C:s farfar tillfogat Danmark 1658. Det beslöts också, att Adlerfelt skulle anmodas att av danska hovet begära närmare underrättelser om C:s brott och tillika utlova beskydd åt C., om man förfor anorlunda mot honom, än hans brott förskyllt. Då statssekreteraren von Höpken förelade det så beslutade brevet för kung Fredrik till undertecknande, befanns det emellertid, att kungen vägrade att skriva under. Skälet var, att C. utan Kungl. Maj:ts lov och vetskap givit sig in i en främmande herres tjänst och därmed ställt sig utanför den svenska statsmaktens beskydd. Höpken lyckades icke den gången övertala kungen, men då saken åter upptogs till diskussion (1 april), vidhöll rådherrarna sin mening, och hovkanslern Carl Gyllenborg skickades till kungen för att föreställa honom vådan av att C. lämnades i sticket. Kungen gav nu efter, och brev avgick till Adlerfelt med begäran om närmare underrättelser och eventuellt uppskov med domen.

Det var emellertid för sent. C. hade redan fått sin dom. Cronhielm sökte visserligen hålla intresset för sin vän vid liv

¹ Anna Maria Örnstedt till Fredrik I, u. d., Biographica, RA.

och bragte en och annan gång saken på tal i rådet, liksom även C:s broder Sten C. påkallade regeringens ingripande, men något sådant kom icke till stånd förrän efter tre år. Den 20 sept. 1726 skickades order till kommissionssekreteraren C. G. Silfverskiöld i Köpenhamn att söka få C. ställd på fri fot eller åtminstone skaffa bestämt besked, varför han hölls fängslad. Då Silfverskiöld framförde sitt uppdrag för storkanslern, fick han emellertid undvikande svar. Man bad honom icke urgera saken, ty då kunde måhända för C:s anhöriga obehagliga saker avslöjas.¹ Kanske syftade dessa antydningar på C:s personliga förhållanden under fängelsetiden: hans benägenhet för dryckenskap torde alltmer ha tilltagit, han uppges ha köpt brännvin för allt som gavs honom till underhåll, och han lär ha slutat sina dagar som en förfallen människa (1730). Hans lik hemfördes i hemlighet och begravdes i Ljungby kyrka i närheten av stamgodset i Skåne, som övergått till brodern Sten C.

På C. skulle man vara frestad att tillämpa Tegnér's ord om svensken: »i kriget djärv, ohjälplig i frid». Han hade ett friskt, hurtigt krigarlynne, han visade stor duglighet och energi, när han sattes på en post; som passade honom; han ägde en smidig intelligens och en obestriddlig litterär talang. Men därmed förmålde sig påtagliga karaktärslyten, som vållade hans livs stora motgångar och slutligen förde honom till en katastrof: en ostadig och obehärskad natur, ett ohjälpligt lättsinne i affärer, svårt dryckenskapsbegär, intriglystnad och virrigt projektmakeri. Men C. är också otvivelaktigt en intressant tidstyp. Hans öde ger ett starkt intryck av den allmänna upplösning, som framträdde i vårt land under det stora krigets sista skede och vid den brådstörtade övergången från envælde till ständervælde. Det är en illustration till det ekonomiska nödtillstånd, som gjorde människor fala för det lockande guldet, den upplösning av disciplinens band, som kungens långa frånvaro, hans död och den därpå följande avrustningen medförde, och slutligen det politiska intrigväsen, som frodades i den senare krigstidens och efterkrigstidens kvava atmosfär. Det är som tidsbild från en av vårt lands svåraste kriser Gustaf Wilhelm Coyets levnadshistoria erbjuder särskilt intresse.

¹ C. G. Silfverskiöld till Kungl. Maj:t 2/3 okt. 1726, Danica, RA.

Slakten Leczinsky.

Av H. J. S. Kleberg.

Under äldre tider har namnet stavats Leschinsky eller Lischinsky. Den äldste nu kände stamfadern Jacob Leczinsky inflyttade eller inkallades från Östersjöprovinserna. Han har uppgivit sig vara född i Livland, men detta har icke kunnat bestyrkas.

Tab. 1.

Jacob Leczinsky, utnämnd till pukslagare vid Livregementet till häst 1695 ²²/₈, sedermera förflyttad till Åbo läns kavallerireg:te, † före 1739. Gift.

Son:

Petter Jacob, f. 1711 mellan ⁷/₁ och ⁸/₆ i Finland; rustmästare vid Åbo läns kavallerireg:te 1739 ¹⁰/₈; furir vid Närke-Värmlands reg:te 1744 ¹⁰/₅; sergeant vid samma reg:te; † 1773 ⁸/₆ i Almby s:n, Örebro län. G. 1) m. *Anna Stina Korseman*, f. 1714, † 1744 ⁸/₁₀; 2) 1746 ⁸/₁ m. *Catharina Regina Bougman* (Bogman), levde 1777.

Barn:

1. *Anna Christina*, f. 1741 ¹/₁₂ i Finland, † 1817 ¹⁶/₁ i Västerhejde s:n, Gotland. G. 1768 ¹⁸/₁₀ å Roma kungsgård i Roma s:n, Gotland, m. *Johan Elias Hauffman*, dp. 1741 ²¹/₆ i Stockholm (Maria) † 1822 ⁸⁰/₄ i Västerhejde s:n, mantalskommissarie.

1. *Carl*, f. 1744, båtsman. Tab. 2.

2. *Catharina Regina*, f. 1747 ³¹/₇ i Stora Mällösa s:n, Örebro län, † 1748 ¹⁷/₅.

2. *Petter Jacob*, f. 1749, borgare, † 1786. Tab. 8.

2. *Catharina Regina*, f. 1751 ²⁸/₁₂ i Stora Mällösa s:n, levde 1770.

2. *Lovisa*, f. 1755 ¹⁷/₂ i Almby s:n, levde 1777.

2. *Johan*, f. 1757 ⁹/₁₂ i Almby s:n; genomgick Örebro skola; kronolänsman i Oppunda h:d, Södermanlands län, 1775 (tillika upp-bördsskrivare); »frälsekamrerare» på Sävstaholm hos riksmar-

skalken greve Carl Bonde och hans son greve Gustaf Trolle Bonde med överinseende över deras egendomar 1789; var 1804 en av Örebro läns hushållningssällskaps stiftare; erhöll av K. M:t »directeurs namn, heder och värdighet» 1815 $30/5$; † 1820. G. m. *Hedvig Ulrica Elisabeth Bogman*, i hennes första gifte, f. 1772 $19/8$, † 1863 på Täfte i Västra Vingåkers s:n, Södermanlands län, dotter av kyrkoherden i Västerljungs pastorat av Strängnäs stift, Carl Gustaf Bogman och Johanna Elisabeth Stenia samt omg. 1829 m. Carl Luthander, f. 1769 $7/4$, † 1833, löjtnant.

2. *Brita-Stina*, f. 1760 $27/12$ i Almby s:n.

Tab. 2.

Carl (son av Petter Jacob, tab. 1), f. 1744 $4/5$ i Stora Mällösa s:n; båtsman med namnet *Lax*. G. m. *Anna Thomasdotter*.

Barn (säkerl.):

Peter, f. 1771, inspektor, † före 1846. Tab. 3.

Lovisa.

Tab. 3.

Peter (son av Carl, tab. 2), f. 1771 $26/1$ i Riala s:n, Stockholms län; inspektor på Vira bruk i Roslags-Kulla s:n, Stockholms län; † före 1846. G. 1797 $20/6$ i Stockholm (Riddarh.) m. *Christina Elisabeth Söderberg*, f. 1775 $5/7$ i Brännkyrka s:n, Stockholms län, † 1846 $12/7$ i Vaxholm, dotter av Jöns Söderberg på Forsen, Brännkyrka s:n, och hans hustru Maria Lotta.

Barn:

Bernhard Ulrik, f. 1798, fältkamrer, † 1860. Tab. 4.

Carolina Charlotta, f. 1802 $18/1$ i Roslags-Kulla s:n, † 1832 $24/4$ i Vaxholm. G. m. *Gustaf Åkerberg*, handlande därstädes.

Tab. 4.

Bernhard Ulrik (son av Peter, tab. 3), f. 1798 $15/4$; kronobefallningsman i Gotlands norra fögderi (till 1841 $17/3$); fältkamrer vid Gotlands nationalbeväring 1829 $12/12$, avsked 1842; † 1860 $22/12$ i Stockholm. G. 1819 $19/6$ m. *Maria Elisabeth Sturtzenbecker*, f. 1793 $26/4$, † 1835, dotter av fänriken Paul Jöns Sturtzenbecker och Anna Margareta Procopæus.

Barn:

Rafael Stanislaus, f. 1819 $10/12$ i Västerhejde s:n; var sjöfarande 1861; † 1899 $14/1$ i Portsmouth, U. S. A.

* Statsrådsprotokoll, Kammarexp., 1815 $30/5$, RA.

Petter Alexander Stanislaus, f. 1821 $\frac{6}{2}$ i Västerhejde s:n, † ung.

Constantin Paul Bernhard Stanislaus, f. 1822, häradsskrivare, † 1896. Tab. 5.

Casimir Jacob Quartus Stanislaus, f. 1823, destillator, † 1880. Tab. 7.

Wladimir Qvintus Stanislaus f. 1826 $\frac{1}{2}$ i Västerhejde s:n, † ung.

Maximilian Sextus Stanislaus, f. 1828 $\frac{17}{2}$ i Västerhejde s:n; var 1861 handlande i England; dödförklarad av Visby rådhusrätt 1883 $\frac{31}{12}$.

Sigismund Septimus Stanislaus, f. 1829; kommissionslantmätare; porträttmålare och kartograf; utg. karta över Djurgården (Sthlm 1866); ägde Överby på Värmdön; † 1905 $\frac{28}{10}$ i Stockholm.

Tab. 5.

Constantin Paul Bernhard Stanislaus (son av Bernhard Ulrik, tab. 4), f. 1822 $\frac{22}{7}$ i Västerhejde s:n; student i Uppsala 1841; kameralex. 1844; häradsskrivare i Jämtlands norra fögderi 1850 $\frac{20}{12}$; † 1896 $\frac{30}{1}$ å sitt boställe Söregård i Lits s:n, Jämtlands län. G. 1) 1852 m. *Constance Dorothea Josephina Sodenstierna*, f. 1818, † 1859 $\frac{21}{1}$ på Söregård, dotter av postinspektoren i Norrköping Johan Wilhelm Sodenstierna (adl. ätt. nr 1398) i hans första gifte med Sophia Christina Elisabeth Pihlberg; 2) 1860 $\frac{3}{8}$ m. *Engla Wilhelmina Sundberg*, f. 1836 $\frac{3}{10}$, † 1922 $\frac{26}{1}$ i Stockholm, dotter av kyrkoherden i Boteå pastorat Erik Olof Sundberg och Maria Christina Selling.

Barn:

1. *Constance*, f. 1856, † före 1916. Gift *Sandberg*, var bosatt i Chicago 1896.

2. *Eric Emil*, f. 1861; student i Uppsala 1880; jur. kand. 1896 $\frac{29}{5}$; e. o. hovrättsnotarie, advokat i Uppsala; † 1907 därstädes.

2. *Maria*, f. 1863 $\frac{18}{7}$, † 1875 $\frac{26}{6}$.

2. *Ellen Wilhelmina*, f. 1865 $\frac{9}{2}$, † 1915 $\frac{15}{6}$ i Stockholm.

2. *Carl August*, f. 1867, advokat, † 1916. Tab. 6.

Tab. 6.

Carl August (son av Constantin Paul Bernhard Stanislaus, tab. 5), f. 1867 $\frac{24}{8}$ i Lits s:n; student i Uppsala 1886; e. o. hov-

rättsnotarie 1893; advokat i Stockholm; † 1916 $\frac{9}{12}$ därstädes. G. 1912 $\frac{10}{11}$ m. *Elin Maria Granqvist*, i hennes första gifte, f. 1885 $\frac{27}{12}$, dotter av verkmästaren Paul Edvard Granqvist och Elisabeth Vilhelmina Andersdotter samt omg. m. avdelningschefen Gerhard Vilhelm Wahlgren i Stockholm.

Barn:

Marianne, f. 1915 $\frac{31}{8}$

Tab. 7.

Casimir Jacob Quartus Stanislaus (son av Bernhard Ulrik, tab. 4), f. 1823 $\frac{20}{11}$ i Västerhejde s:n; destillator hos L. O. Smith; † 1880 i Kristianstad. G. m. *Anna Elisabeth Svensson* från Skirö s:n, Jönköpings län, f. 1833 $\frac{12}{6}$, † 1915 i Kristianstad.

Barn (1.) och fosterbarn (2.)

1. *Anna Maria Elisabeth*, f. 1859 $\frac{9}{12}$, bor i Arlöv. G. 1876 m. *Otto Julius Grimlund*, f. 1844, † 1890, bryggmästare i Tollarp.

1. *Ulrika Bernhardina*, f. 1862, † 1902. G. 1878 m. *Franz Alfred Johnsson*, f. 1839 $\frac{10}{11}$ i Stora Åby s:n, Östergötlands län, † 1920 (?), bokhållare i sparbanken i Kristianstad.

1. *Emilie Christina*, f. 1864, bosatt i Köpenhamn.

1. *Ada Jacobina*, f. 1866 $\frac{9}{4}$. G. m. *Wilhelm Schöning*, köpman i Hamburg.

1. *Tekla Alexandra*, f. 1872 $\frac{11}{11}$. G. 1895 $\frac{31}{1}$ m. *Alfred Wolter*, f. 1872 $\frac{9}{1}$, bokbindare i Stockholm.

1. *Carl August Stanislaus*, f. 1873; bor i Omaha, U. S. A.; är gift.

2. *Agnes Carolina Elisabeth*, f. 1850 $\frac{19}{10}$. G. 1911 $\frac{10}{12}$ m. *Per Gustaf Borén*, f. 1838 $\frac{25}{7}$, † 1923 $\frac{28}{9}$ i Mälarhöjden, Stockholm (Brännkyrka), överkontrollör, RVO.

2. *Hugo Christian Casimir*, f. 1854 $\frac{1}{1}$, drunknade 1873 vid Halifax.

Tab. 8.

Petter Jacob (son av Petter Jacob, tab. 1), f. 1749 $\frac{9}{5}$ i Stora Mällösa s:n; borgare i Örebro; † 1786 $\frac{18}{7}$. G. 1777 m. *Christina Elisabeth Aman*, f. omkr. 1752, levde 1818.

Barn:

Per Adolf, f. 1777 $\frac{28}{12}$ i Örebro; bodde på Sörby i Fellingsbro s:n, Örebro län; † 1798 $\frac{30}{7}$ av vattusot.

Carl Gustaf, f. 1779, inspektor. Tab. 9.

Johan Fredrik, f. 1780 $^{28}/_4$ i Örebro; skeppare och borgare i Örebro; levde 1818. G. 1815 $^{24}/_2$ m. *Christina Lovisa Lundelius*, f. 1779 (1780?), levde 1818, dotter av vagnmakaren i Örebro Olof Lundelius och Maria Christina Berggren.

Jacob Eric, f. 1782, prost, † 1848. Tab. 10.

Tab. 9.

Carl Gustaf (son av Petter Jacob, tab. 8), f. 1779 $^{7}/_1$ i Örebro; kallas inspektor; levde 1819. G. m. *Anna Fröman*.

Barn:

Christina Carolina, f. 1814 $^{31}/_8$ i Mosjö, † 1888 $^{20}/_{10}$. G. 1839 $^{18}/_8$ m. *Nils Ulric Bergstedt*, f. 1807 $^{30}/_7$, † 1880 $^{24}/_4$, kyrkoherde i Kils pastorat av Strängnäs stift.

Carl Edvard, f. 1823; gick i Örebro skola.

Tab. 10.

Jacob Eric (son av Petter Jacob, tab. 8), f. 1782 $^{17}/_5$ i Örebro; kyrkoherde i Österåkers pastorat av Strängnäs stift 1816 $^{20}/_{10}$; prost; † 1848 $^{13}/_2$ i Österåkers s:n, Södermanlands län. G. m. *Catharina Ulrika Jacobsson*, f. 1792, † 1860 $^{10}/_7$ i Västra Vingåkers s:n.

Barn:

Leontine Elisabeth Carolina, f. 1816 $^{28}/_8$, † 1893, bodde 1887 i Köping. G. 1839 m. *Carl August Wollert*, f. 1807, † 1863, lantbrukare.

Per August Stanislaus, f. 1817, kamrer, † 1863. Tab. 11.

Stanislaus Jakob Edvard, f. 1819 $^{20}/_{11}$, † 1835 $^{10}/_3$.

Augusta Mathilda Ottiliana, f. 1821 $^{5}/_{11}$, † 1851 $^{17}/_8$ på Åkerö i Bettna s:n, Södermanlands län. G. 1841 m. *Robert Gustaf Gylfe Georgii*, i hans första gifte, f. 1817 $^{1}/_3$, † 1889 $^{31}/_7$, direktör vid Väderbrunns lantbruksskola i Bergshammars s:n, Södermanlands län, RVO, LLA (omg. 1852 m. *Anna Sophia Catharina Lindahl*, f. 1820 i V. Vingåkers s:n, † 1907 $^{28}/_2$ i Nyköping, dotter av handlanden Pehr Erik Lindahl och Catharina Wiberg).

Carl Johan Stanislaus, f. 1820, kapellpredikant, † 1859. Tab. 13.

Erica Charlotta Maria, f. 1825, † 1884 $^{15}/_2$. G. m. *Fabian Gustaf Norström*, f. 1822 $^{25}/_9$ på Åkerö i Bettna s:n, † 1898,

direkter vid Ultuna lantbruksinstitut, RNO, RVO, RNS:tOO, HLLA.

Hjalmar Roland Stanislaus, f. 1823 i maj, † 1825 $11/8$ i Österåkers prästgård.

Tab. 11.

Per August Stanislaus (son av Jacob Eric, tab. 10), f. 1817 $1/11$; kamrer vid Tumba pappersbruk; † 1863 $18/3$. G. m. *Hilda Euphrosyne Wassrin*, f. 1834 $28/8$, † 1920 $20/2$ i Västerås; bodde som änka i Linde till 1914, dotter av bruksägaren Olof Wassrin och Catharina Petronella Ahlbom.

Barn:

Carl Waldemar Stanislaus, f. 1857, stationsinspektör, † 1922. Tab. 12.

Kasimir Stanislaus, f. 1859 $22/2$ vid Tumba; stationsinspektör vid Skyllbergs bruk, Lerhåcks s:n, Örebro län; † 1891 $12/9$ i Skyllberg.

Anna Maria Helena, f. 1861 $2/8$, † 1926 $9/8$ i Västerås. G. 1888 $21/8$ m. *Knut Viktor Alexius Octavus Ohlson*, f. 1856 $9/8$, postmästare i Västerås.

Namnet *Leczinsky* har upptagits av deras son:

Gustaf Hadar Stanislaus Ohlson, f. 1889 $17/12$; kapten vid Intendenturkåren. G. 1925 $17/4$ i Västerås m. *Siri Catharina Wixell*, i hennes andra gifte (föret gift O'Connell).

Adoptivdotter (1. — dotter till Siri Wixell i hennes första gifte och dotter (2.):

1. *Siri Britt-Mari O'Connell*, f. 1920 $18/2$.

2. *Karin Maria*, f. 1926 $18/2$ i Sollefteå.

Augusta Elisabeth, † 1914 i jan., 50 år gammal.

Tab. 12.

Carl Waldemar Stanislaus (son av Per August Stanislaus, tab. 11), f. 1857 $10/8$; stationsinspektör vid Bergslagens järnväg; † 1922 $3/11$ i Borlänge, Stora Tuna s:n, Kopparbergs län. G. m. *Anna Wilhelmina Andersson*, f. 1854 $20/12$, † 1920 $10/9$ i Borlänge, dotter av hovbokbindaren C. W. Andersson i Stockholm.

Barn:

Elsa Hilda Vilhelmina, f. 1885 $18/4$. G. 1) m. *Filip Eklund*, f. 1882, † 1921 $11/11$, handlande; 2) m. *Johan Albin Johansson*, homeopat, hemskillnad 1924 $5/6$.

Carl Ivan Stanislaus, f. 1887 ²⁴/₈; stationsskrivare vid Bergslagens järnväg, Trollhättan.

Tab. 13.

Carl Johan Stanislaus (son av Jacob Eric, tab. 10), f. 1820 ¹¹/₄ i Österåkers s:n; kapellpredikant i Toröns kapellförs. av Strängnäs stift 1858; † 1859 ²³/₂ på Serafimerlasarettet i Stockholm. G. 1854 ¹⁸/₈ i Stockholm m. *Constance Virginia Maria Lovisa Rosenborg*, f. 1823 ⁹/₁₂ på Restad i Säby s:n, Jönköpings län, † 1914 ³/₂ i Uppsala, dotter av kammarjunkaren Axel Fredrik Rosenborg (adl. ätt. nr 1488) och grevinnan Anna Margaretha Lovisa Cronhielm af Flosta (grevl. ätt. nr 55).

Barn:

Carl Gabriel, f. 1855, med. lic., f. d. regementsläkare. Tab. 14.

Maria Ulrika Constance, f. 1859 ¹⁷/₈; anställd vid Tumba pappersbruk 1887 ¹/₁₂; t. f. bokhållare där, pensionerad 1915 ¹/₄.

Tab. 14.

Carl Gabriel (son av Carl Johan Stanislaus, tab. 13), f. 1855 ²²/₁₂ i Botkyrka s:n, Stockholms län; med. lic., regementsläkare vid K. Upplands infanterireg:te 1905, pensionerad 1919 ²⁶/₆; praktiserande läkare i Uppsala, RNO, RVO. G. 1) 1897 ¹³/₄ i Eksjö m. *Anna Hedvig Elisabeth (Elsa) Liljenstolpe*, f. 1877 ²²/₈ på Hasselås i Stenhaga s:n, Jönköpings län, † 1897 ⁴/₈ i Uppsala, dotter av majoren Jakob Otto Liljenstolpe (adl. ätt. nr 2151) och Amelie af Klint (adl. ätt. nr 2185); 2) 1906 ²⁷/₁₁ i Stockholm (Ad. Fredr.) m. *Hulda Signe Johanna Blomquist*, f. 1878 ²⁷/₁₁ i Oskarshamn, dotter av grosshandlaren Carl Blomquist och Augusta Pettersson.

Barn:

2. *Signe Gabriella*, f. 1908 ⁸/₄ i Uppsala.

2. *Carl Gustaf*, f. 1910 ⁷/₁₂ i Uppsala.

Källor.

a) Riksarkivet: Biographica. — Kammararkivet: mantalslängder. — Krigsarkivet: avlöningslistor, mönsterrullor, brevböcker. — Kungliga biblioteket: Klerckerska saml. — Landsarkivet i Uppsala: kyrkoböcker och bouppteckningar. — G. Indebetous samlingar.

b) Adelsn ättartavlor, adels- och släktkalendrar, herdaminnen, universitets- och läkarmatriklar; V. Ekstrand, Svenska landtmätare; K. Fr. Karlson, Örebro skolas historia; C. J. Trolle Bonde, Trolleholm.

Ett brev om Erik och Gustaf Brahes öden i Polen.

Meddelat av **Birger Lindén.**

Bland de i svenska riksarkivet förvarade breven från den svenske korrespondenten i Danzig, kommissarien Anton Cuyper d. y., f. 1631, † 1688, 1676 adlad Cuypercrona (se Sv. Biogr. Lexikon), finns ett, som ur personhistorisk synpunkt är av ett speciellt intresse. I Skoklostersamlingen, avd. II, folio, vol. 28, återfinnes ett brev från Cuyper till riksdrotsen Per Brahe d. y., daterat Danzig ¹⁸/₂₈ maj 1665, vilket här avtryckes i transsummerade delar (interpunktionen moderniserad).

Genom svenska sändebudet i Warschau M. Palbitzki har Cuyper erhållit Per Brahes uppdrag att göra efterforskningar efter dennes farbröder Erik och Gustaf Brahe, vilka följde konung Sigismund till Polen, och särskilt efter några av dem medförda skriftliga urkunder och en krona av fint guld. Efter tacksägelse för uppdraget och ödmjuk rekommendation av sina fortsatta tjänster fortsätter Cuyper:

»Wass Ew ... Exell. obbenandten Gräffl. Herrn Vorfahren betrift habe ich nach gethaner fleissigen nachforschung eine Fraw auss dem Trottischen undt Axbergischen¹ geschlecht, so mit einem Capitain namens Adolff von Artzen verheyrahtet gewesen numehr aber wittib [wittwe] ist, gefunden, welche mit mehr gedachte Herren Graffen nicht allein woll bekandt gewesen sondern auch ihrem bericht nach mit Herren Graffen Erich viel umbgegangen hat. Selbige weiss zu sagen, dass Herr Graff Gustaff nicht nach Dantzig kommen sei, sondern in Pohlen sich aufgehalten hat und daselbst gestorben ist. Herr Graff Erich hat sich alhie aufhalten aber fast kümmerlich; ist bei den Cartheuser München [Mönchen] 4 meilen von hier begraben; wor [wo] Er aber gestorben, wisse Sie in der eil, weilen es schon so viele Jahre sindt, nicht eigendlich sich zu besinnen. Wie dan auch wegen der

¹ Tydiligen tillhörande samma släkt som den i »Hertig Carls slaktarebänk» såsom från Sverige fördriven nämnde k. sekreteraren Jonas Axberg.

guldenen Crohne ihr nichts gewisses bewust ist, ob eine dergleichen vorhanden gewesen oder wo Sie geblieben sein mag. So Sie aber eine Crohne beiß sich gehabt hetten, vermeinet die Fraw, dass solche woll verschmoltzen undt gemüntzet sein wirdt. Von den schriftlichen urkunden hat Sie sonderlich nichts gehöret, iedoch wolte Sie sich noch bedencken, ob Ihr etwas einfallen möchte. Dass will Sie mir dan zu wissen thun. Sie vermeinet auch, dass man beiß den Cartheüser München [Mönchen] noch woll eines und dass andere erfahren undt finden werde. Ich will aber inner wenigen tagen wiederumb zu ihr gehen umb zu vernehmen, ob Sie mir nicht ein mehrees zu sagen weiss, und weill alhie ohne dieser Frawen noch eine andere, nemlich dess Doctoris Palmeri² wittib [wittwe], wie auch zweij meilen von hier ein alter Man auch ausss Schweden gebürtig im leben, werde ich beiß selbigen mich gleichfals erkündigen ...».

Slutligen ber Cuyper att få veta, om Per Brahe önskar, att han skall resa ut till klostret för att forska efter eventuella urkunder.

Huruvida Per Brahe svarat på detta brev är ovisst. Bland de fåtaliga koncept, som finnas bevarade i olika samlingar i riksarkivet, finnes intet brev om saken. Något ytterligare brev från Cuyper har icke heller påträffats.

² Troligen den i »Hertig Carls slaktarebänk» såsom från Sverige fördriven nämnde kansliskrivaren doktor Nils Palmerus.

Recensioner.

— *P. D. A. Atterboms och B. v. Beskows brevväxling, I—III* (1822—1855). I Svenska akademiens Handlingar ifrån år 1886, bd 36—38 (1925—1927). Sthlm 1926—1928.

Med Henrik Schücks utgivning av Svenska akademiens dagbok för 1786—89 tog akademien 1916 ett betydelsefullt initiativ, som den svenska litteraturhistorien har all anledning att vara tacksam för. Därmed inleddes nämligen den serie publikationer, som — utom den märkliga och rikt kommenterade inledningsvolymen — redan bragt i dagen ett par viktiga brevväxlingar och alltjämt fortgår med icke mindre intressanta dokument.

Korrespondensen mellan Atterbom och Beskow tog sin början 1822 och fortgick ända till den förres bortgång på sommaren 1855. Den omfattar således mer än trettio år. Dess stora värde ligger framför allt i den utomordentliga rikedom på faktiska upplysningar om personer och tidsförhållanden, den uppriktiga och intima karaktären. Bägge brevskrivarna tillhörde sin tids flitigaste kulturella arbetare, och det kanske starkaste intryck breven ge är just denna intellektuella nitälskan och trogna uthållighet. Beskow, som var rik, kunde fritt ägna sig åt sina intellektuella intressen. Han gjorde även det ädla bruket av sin förmögenhet att hjälpa författare och konstnärer. Med okuvlig energi verkade han som en samlande och sporrande kraft. Sedan han 1834 blivit Svenska akademiens ständiga sekreterare, ägde han också en ställning, som ännu bättre möjliggjorde för honom att medla och förena liksom att sätta i gång önskvärda företag och på många olika sätt främja både litteraturens och enskilda författares bästa. Atterbom invaldes 1839 i akademien tack vare Beskows bedrivande, och därefter kom korrespondensen mellan dem framför allt att röra sig om deras arbeten och akademiens olika ärenden. Särskilt Atterboms verksamhet kan följas månad efter månad, icke minst av den grund, att han i Beskow hade en oavslutlig manare, som avtvång honom verk efter verk, vilka regelbundet dröjde att bli färdiga långt utöver den utlovade tidpunkten. Atterbom ursakade och förklarade dröjsmålen genom att redogöra för alla de hinder, som andra uppgifter lade i hans väg eller hans sjuklighet förorsakade. Med sin motståndare kanslirådet Leopold delade han det beklagansvärda ödet att ha många krämpor och ofta plågas av värk, liksom denne hade han svårt att icke utförligt redogöra för sina lidanden.

Beskow var även i det avseendet lyckligare lottad, han njöt en förträfflig hälsa. Utomordentligt skicklig i att behandla människor,

framträder han i denna brevväxling även som en förstående, tålmodig och hjärtlig vän, som på ett sällsynt finkänsligt sätt utövade sitt mecenatskap. Han gjorde kanske den fattige och känslige skalden en ännu större tjänst genom den sympati och den uppmuntran han gav honom. Tack vare den väsentliga samstämmigheten i åsikter på flera viktiga områden kunde Beskow av hjärtat deltaga för vännen, när de radikala tidningarna, som icke heller voro Beskow gunstiga, i råa och gemena artiklar angrepo honom. Beskows intensiva arbete för att skapa och vidmakthålla goda litterära tidskrifter i Sverige och icke lämna fältet fritt för »publicistskojet» vann också i Atterbom en ivrig medhjälpare. Tillsammans lade de planer och sökte förmå de många ljumma och tröga bland litteraturens excellenser att medverka; blott alltför ofta måste de konstatera, att deras meningsfränder icke voro besjälade av samma nit.

Det är en brevväxling från och om det dagliga, vardagliga arbetet, icke en vitter, höglitterär. Men den saknar icke poesi, och den ger en övertygande bild av de båda brevskrivande; de vinna på denna intima bekantskap.

Svenska akademiens amanuens, doktor Carl Santesson, har verkställt utgivningen och försett breven med upplysande noter.

Ruben G:son Berg.

— Isak Collijn, *Birgittinska gestalter*. Forskningar i italienska arkiv och bibliotek. Sthlm (tr. i Upps.), Michaelisgillet, 1929. 4:o. X, (2), 134 s., 5 pl., 1 tab.-bil. Kr. 15:—.

Heliga Birgittas levnad innesluter tre bestämt avgränsade skeden. Om det första, barndomens och sedan äktenskapets tid, är i grunden föga bekant, då kännedomen härom vilar — om man bortser från några diplom — allenast på den av Birgittas biktfaäder Petrus av Alvastra och Petrus av Skenninge 1373 skrivna biografi, som utgjorde det första ledet i arbetet för helgonförklaringen. Denna källa förete alla helgonlegendens karakteristika — Birgitta är ett helgon i miniatyr vid tidig ålder o. s. v. — och måste fördenskull begagnas med bestämd skepsis. Vida fylligare är källmaterialet för kunskapen om den andra perioden, från det religiösa genombrottet efter Ulf Gudmarssons död (1344) intill avresan till Rom (1349): Revelationerna bära livliga vittnesbörd om, vad Birgitta önskat och verkat under dessa år, då hon mestadels haft sin bostad invid Alvastra kloster. För denna tid kunna många underrättelser hämtas ur den andra stora källan om Birgittas liv och verk, handlingarna i hennes kanonisationsprocess. Dessa inrymma i riklig mängd notiser jämväl om Birgittas långa vistelse i Italien, varunder betydande delar av de »himmelska uppenbarelsernas böcker» tillkommit. Vid utforskandet av denna period i sierskans levnad ställes man emellertid inför svårigheter, som i ringa grad möta vid studiet av Sverigetiden. I de allra flesta fall ha de i Italien tillkomna revelationerna intet att meddela om sina mera konkreta historiska förutsättningar, och de intygsgivare av sydeuropeisk härkomst, som figurera i helgonprocessen, ha till övervägande del blott varit kända till namnet.

Den personliga miljö, vari Birgitta hade sin varelse under den långvariga vistelsen fjärran från hemlandet, har utgjort föremålet för de studier, som riksbibliotekarien I. Collijn framlägger i »Birgittinska gestalter». Detta verk innehåller en rad essayer, vilka utarbetats i samband med forskningar, som förf. 1927 och 1928 bedrivit i italienska arkiv och bibliotek. Arbetet öppnar i hög grad nya vidder för den Birgittabiografiska forskningen.

I första kapitlet stiftar man bekantskap med en rad personer, som Birgitta trätt i förbindelse med mot slutet av sin levnad. Under hennes besök i Neapel 1365 avled där storseneskalken av Sicilien Niccola Acciajuoli. Redan de Flavigny har uppmärksammat de båda uppenbarelser i Revelationernas fjärde bok, som innehålla Birgittas visioner om storseneskalken inför Kristi domstol, och dessa ha återgivits i nysvensk tolkning av R. Steffen. I det nyutkomna arbetet lämnas en utförlig biografi över den från Florens härstammande statsmannen. Dennes syster, fru Lapa Buondelmonte, hade en son Esau, som Birgitta uppgives ha botat genom sina förböner från en svår sjukdom vid besöket i Neapel. Härigenom uppstod ett intimt vänskapsförhållande mellan Birgitta och Lapa, vilket bl. a. kommer till synes i ett brev från Birgitta. Efter en i statsarkivet i Florens påträffad avskrift av detta brev har Collijn varit i stånd att rätta vissa fel, som insmugit sig i tvenne 1700-talsavtryck av skrivelsen, vilken hittills varit okänd för Birgittas svenska levnadstecknare. Brevet bär underskriften »Brigida de Rachman de Norvegia». Obegripliga äro orden »de Rachman», som väl närmast vittna om vårdslöshet eller okunnighet hos avskrivare. Till belysning av uppgiften, att Birgitta är »från Norge», kan man framdraga inledningsorden i den av Birgittas spanske bikt-fader, ex-biskopen Alfons av Jaen, skrivna prologen till Frälsarens klosterregel, som säges ha tillkommit »i det herradöme, som tillhör Norges konung, vilken bor längst i norr av alla konungar, så att bortom hans herradömes land ingen plats finnes, där människor kunna bo». För tidigare forskning ha dessa ord vittnat om att Birgitta erhållit impulsen till sin ordensstiftelse under en pilgrimsfärd till Trondhjem, men tvevelsutan riktig är de Flavignys förmodan, att de utgöra »une figure de rhétorique», lättförståelig med tanke på sydeuropéens dimmiga uppfattning av de geografiska förhållandena i Norden. Denna tolkning har av K. B. Westman kompletterats med påpekandet, att Magnus Eriksson ju också verkligen var konung av Norge. I Florensarkivet har Collijn påträffat avskrifter av ytterligare ett par skrivelser, som äro av stort intresse för Birgittaforskningen. I ett brev från Lapas son Francesco meddelar denne modern, att skrivelser anlänt från »kvinnorna från Norge»; förf. har säkerligen rätt, då han antager, att Birgitta och hennes dotter Katarina här äro på tal. Det andra brevet, som också har fru Lapa till adressat, har avsänts av fru Francesca Papazura, den romerska dam, som är känd genom sin donation till Vadstena kloster av »Birgittas hus» i Rom. Brevet har skrivits den 15 december 1373 under intryck av att Birger Ulfsson och Katarina »den andra dagen i december månad» anträtt resan till Vadstena med moderns stoft.

Bokens andra kapitel är ägnat magister Giovanni Terzo, biktfather till den heliga Katarina av Siena och figurant i Birgittas helgonprocess. Förf. lämnar högst värdefulla bidrag till utrönandet av relationerna mellan Birgitta och det italienska helgonet, ett forskningsproblem, som O. Wieselgren först uppmärksammat.

Förklaringen till att man i helgonprocessen möter ett påfallande stort antal personer av spansk nationalitet finner förf. — i nästföljande kapitel — i den omständigheten, att Alfons av Jaen under Birgittas tre sista levnadsår var hennes biktfather och mest betydande medhjälpare. Främst bland de spanjorer, vilkas bekantskap med Birgitta förmedlats av Alfons, står den påvlige kondottiären Gomez d'Albornoz. Denne var brorson till »Kyrkostatens andre grundläggare», kardinalen Gil d'Albornoz, som genom två expeditioner, resp. 1353—1357 och 1358—1367, återställde påvedömetts makt i Italien. Gomez har hittills varit känd blott genom en »additio» till 11:e kapitlet i Uppenbarelsernas 7:e bok, några notiser och vittnesmål i helgonprocessen samt två — redan av Lagerbring observerade — brev från Birgitta, vilka ej influiter i någon Revelationessamling men föreligga i tre handskrifter, däribland en i Uppsala. Förf. giver en detaljerad biografi av Gomez d'Albornoz, som efter Birgittas död tog livlig del i arbetet för helgonförklaringen. Han var närvarande i Montefalco i december 1373, då biskop Galhard av Spoleto verkställde den första undersökningen av Birgittas underverk, och han bevittnade den 27 maj 1377, hurusom i sittande konsistorium inför påven den första propositionen om Birgittas kanonisering framlades. Av Collijns undersökning framgår indirekt, att Birgitta ej personligen sammanträffat med Gomez' farbroder, »den store kardinalen».

»Birgitta och nunnorna i San Lorenzo in Panisperna» kan betecknas som det Collijnska arbetets yppersta avsnitt. Uttalanden vid helgonprocessen, där Panispernaklostret företrädde av egen prokurator, giva vid handen, att Birgitta ofta förrättat sin andakt i klosterkyrkan, där enligt hennes befallning hennes bisättning en gång skulle äga rum. Då klostret på 1870-talet sekulariserades, försvann dess arkiv, men till all lycka hade på 1700-talet en benediktinerpater Galletti tagit kopior av många klostret tillhöriga urkunder. Ur dennes digra avskriftsamlingar och ur arkivmaterial på andra håll har förf. hämtat en mängd biografiska notiser rörande de 31 av klostrets medlemmar, som i helgonprocessen uppträda blott under sina speciella *namn som nunnor* och av vilka allenast två kunna identifieras genom processhandlingarna. I de av förf. framdragna aktstyckena (köpebrev, testamenten o. s. v.) upptagas nunnorna under sina fullständiga *släktnamn*. De visa sig tillhöra Roms allra förnämsta familjer: Colonna, Orsini, Conti, Savelli o. a. »Prinssessan från Närke» har sökt sig till det kloster, där hon kunnat umgås med fromma kvinnor ur Roms högsta aristokrati.

Det korta kapitlet »Birgittas underverk och läkarna i Rom» verkar kanhända något omotiverat i ett arbete om birgittinska gestalter, all den stund det är fråga om läkare, som kommit till korta i sin yrkesutövning och fått lida smäleken att se patienterna med bättre resultat anropa den heliga Birgitta, men man kan ej annat än vara förf. tack-

sam för att han ägnat uppmärksamhet åt så många som möjligt bland de personer, som framskymta i Birgittas kanonisationsprocess.

Alla tillgängliga biografiska notiser om Alfons av Jaen har förf. samlat i det avslutande kapitel, som även berör eremiterna på Montelucio vid Spoleto, vilkas brödraskap Alfons — enligt vad förf. visar — stått synnerligen nära. Förf. korrigerar en i svensk litteratur ofta återvändande uppgift angående den ordenskongregation, som räknat Alfons bland sina medlemmar. I själva verket torde han ha tillhört en av hans egen broder stiftad spansk eremitregel.

Till slut må framhållas, att »Birgittinska gestalter», som fyller även långt drivna fordringar på konstnärlig utstyrsel, är försett med ett namnregister, upptagande över 400 namn.

I skilda sammanhang har förf. givit uttryck åt förhoppningen, att nya fynd i italienska arkiv och bibliotek skola sprida ytterligare ljus över de förhållanden, som sammanhånga med Birgittas vistelse i Italien. Under forskningar sistlidne sommar har han haft tillfredsställelsen att göra nya upptäckter, bl. a. av tvenne handskrifter av bikt-fädernas Birgittabiografi, vilken i dessa föreligger i en version, som är mera ursprunglig än förut kända manuskripts. Vidare har Francesca Papazuras donationsbrev påträffats i original. Det arbete, som här ovan refererats, motiverar att man med särskild glädje motser den kommentar, varmed riksbibliotekarien Collijn nästa år skall kröna sin textkritiska edition av »Acta et processus canonizacionis beate Birgitte».

Salomon Kraft.

— *Ur Louis De Geers brevsamling.* Sthlm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1929. 8:o. 384 s., 3 portr.-pl. Häft. kr. 9:—.

I en recension över Louis De Geers år 1892 utgivna »Minnen» skrev Emil Hildebrand, efter att ha försvarat De Geers åtgörande att under sin egen livstid publicera sitt memoarverk: »Hvad vi åter skulle beklaga vore, om offentliggörandet af dessa Minnen skulle undanhålla en senare tid det material till Sveriges historia, som baron De Geer tvifvelsutan äger, men hvars innehåll han förtiger eller icke begagnar.» Memoarförfattarens äldste son, förre statsministern frih. Louis De Geer d. y., har nu publicerat 173 av De Geers 174 brev åren 1868—1896 till förre norske statsministern Georg Sibbern och 21 brev till De Geer från utrikesstatsministern greve Ludvig Manderström åren 1859—1864. Av den uttömmande redogörelse, som utgivaren lämnar för innehållet av faderns efterlämnade papper, framgår tydligt, att härmed det väsentligaste av det historiskt värdefulla bland dessa papper överlämnats till offentligheten. Opublicerade återstå allenast omkring femtio brev till hovrättsrådet Fredrik Järta, vilka skola »utan publicering överlämnas i allmänt förvar», några ströbrev från åtskilliga personer, en del av politiskt innehåll, andra berörande boutredningar efter kungliga personer, brev från Karl XV och Oscar II, familjebrev o. s. v. Dessutom ha till Svenska akademiens arkiv överlämnats De Geers brev i akademiens angelägenheter till Hans Forssell och C. D. af Wirsén samt till Riksarkivet åtskilliga handlingar rörande förarbetena till 1866

års riksdagsordning. Något överraskande nytt »material till Sveriges historia» innehåller den nu publicerade brevsamlingen knappast, men den är likväl av betydande värde som historisk källa, särskilt därför att vad som här bjudes är friska och omedelbart efter händelserna i synnerligen oförbehållsam form nedskrivna uttalanden, medan De Geer i sina »Minnen» av helt naturliga skäl, då så många i breven berörda personer ännu vid memoarverkets publicering voro i livet, mildrade eller uteslöt mycket, som numera ansetts kunna utan brott mot rimliga grannlaghetsförpliktelser framdragas i offentlighetens ljus. Från rent historisk nyhetssynpunkt torde Manderströms brev vara mest givande, enär de ej i samma omfattning som breven till Sibbern anlitas vid Minnenas nedskrivande. De ge ett livligt intryck av Manderströms friska och temperamentsfulla personlighet, och särskilt breven från 1864 kasta på flera punkter nytt ljus över svenska regeringens ställning till den danska krisen.

De Geers brev till den förtrogne vännen Sibbern utgöra, kan man nästan säga, en fortlöpande relation över vad sig i rikets styrelse tilldragit i den utsträckning De Geer ansåg detta intressera adressaten. De finnas också ha utgjort det fasta underlaget för motsvarande årsrelationer i Minnena, där De Geer i överraskande stor omfattning låtit omdömen och episodskildringar ingå nästan ordagrant från breven. De sista årens brev, då De Geer, kroppsligt bruten, på Truedstorp och Hanaskog avvaktade döden, innehålla relativt få politiska meddelanden, men överflöda i stället av vemodigt oförbehållsamma skildringar av huru brevskrivarens kropps- och själskrafter ständigt avtaga. I hela brevserien lämnas för övrigt — utan minsta spår till *pose* och med den intima vänskapens oppriktighet — nya bidrag i mängd till belysning av Louis De Geers redbara och sympatiska personlighet.

Utrymmesskäl förbjuda varje närmare ingående på vad breven utöver Minnena bjuda av historiskt nytt. Här må därför endast påpekas, att De Geer i breven lämnat åtskilligt fylligare och åskådligare skildringar från de ministerkriser, där han var agerande eller på nära håll iakttagande, att de besynnerliga planerna på giftermål mellan den redan dödsmärkte änklungen Karl XV och fröken Krasinska oförbehållsamt skildras samt att De Geers uppfattning av unionspolitikens olika faser ofta i breven rätt utförligt framlägges. I mindre avslipad form än i Minnena framträder också — såväl i omdömen som i valet av meddelade anekdoter — den kritiska ställning han nästan genomgående intog ej blott till Karl XV utan även till Oscar II. Av stort intresse är exempelvis att läsa hans sträva eftermål över Karl XV i den ocensurerade form det hade i brevet till Sibbern den 29 september 1872.

Memoarerna borde, enligt De Geers ursprungliga mening, utges först efter hans död, »innan de blivit alltför föråldrade», men han beslöt sig 1892 för att omedelbart publicera dem. Kännetecknande både för honom själv och hans lyckliga familjeliv är vad han anförtrodde Sibbern ha varit »det avgörande skälet» till hans ändrade beslut: »Caroline tyckte det var genant att låta giva ut så mycket beröm om

henne och jag ville själv bära ansvaret för allt, vad som däruti säges om andra.»

Verner Söderberg.

— Knut Hagberg, *Av Vasarnas ätt*. Sthlm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1929. 8:o. 255 s., 16 port.-pl. Häft. kr. 9: —.

Essayens konst är förnämlig men svår. Att skriva kort och med vitter stil över ett vetenskapligt ämne fordrar ej blott en god penna utan också sakkunskap. Tiltalande är, då en vetenskaplig specialist i allmänna och lättsmält form lyckas göra en större läsekrets förtrogen med forskningens framsteg. Tyvärr förekommer detta på historieskrivningens område alltför sällan i Sverige. Då dr Knut Hagberg i boken »Av Vasarnas ätt» gjort ett försök i denna riktning, måste man a priori konstatera, att förf. icke är historiker av facket. Härav behövde naturligtvis ej följa svagheter i boken, men förhållandet har sina risker.

Hagberg är otvivelaktigt en utmärkt stilist. Han har visat detta redan i tidigare skrifter och den nyutkomna jävar icke detta omdöme, den är lättläst och underhållande. Detta räcker emellertid naturligtvis ej, om icke förf:s framställning även visar sig ha nödig saklig tyngd. Man kan så mycket mer framställa dylika krav, då det gäller ett för svensk allmänhet så centralt ämne som kungaserien från Gustav Vasa till Gustav IV Adolf — varför den stackars Karl XIII ej får samma ära som Fredrik I är i detta fall svårbegripligt. Något ståtligare kungsljus var ingendera, men Hagbergs rubrik täcker i varje fall mera Karl än Fredrik. I dagspressen ha meningarna redan brutit sig ganska starkt om den Hagbergiska essaysamlingen och ytterst få av kunga-porträtten ha undgått anfäktelse. Anmälnaren tänker icke söka hålla generallmönstring men skulle vilja tillåta sig några randanteckningar.

Essayen över Erik XIV har av en eljest mot förf. omild kritiker betecknats som en av bokens bättre. Detta torde vara motivering nog att särskilt uppehålla sig vid den. Formellt är den skriven i anslutning till »vetenskapens sista ord» i så måtto, att den stöder sig på det senast utkomna arbetet om Erik, nämligen Rud. Elanders »Sturemordens gåta» (1928). Det sista ordet är emellertid icke alltid det tyngsta. Att en litteraturhistoriker som Hagberg med programmet psykologiska kunga-porträtt i detta fall går i god för Elanders grunda uppfattning istället för att söka sig till en biografi av de mått, som den psykiatriska specialisten prof. Wigerts »Erik XIV. Historisk-psykiatrisk studie» (1920) är förvånande. Detta är en fråga om historisk metod, för så vitt som dokumenten också skola tolkas med hänsyn till psykologiska och patologiska faktorer. För bedömande av Eriks sinnessjukdom föreligger ett ovanligt rikt material. En av vårt lands främste och erfarnaste specialister förklarar efter grundlig undersökning, att Erik led av dementia præcox och att denna sjukdomsdiagnos så säkert kan ställas, att icke det ringaste tvivel råder i saken. Samme förf., Wigert, lämnar en även språkligt kristallklar framställning av sjukdomens förlopp, med fint nyanserade omdömen karakteriserande skiftningarna i Eriks psyke. Den, som anser sig kunna förbigå detta arbete, dömer därmed sin egen framställning på området. Det nya Elander framhåvt var, att opposi-

tionen mot Erik faktiskt varit mera aktiv än man trott. Hagberg skyndar sig att i anslutning härtill söka förringa det patologiska draget i Eriks misstänksamhet. Anmälaren anser sig härvidlag kunna vidarebefordra en psykiatrisk auktoritets intressanta syn på denna fråga: Eriks sjukdom var av den art, att den hade gått sin gilla gång ändå, även om detta yttre tryck ej tillkommit. Bakom Hagbergs framställning skymtar den alltför allmänna oförmågan att avväga en delvis sjuk begåvnings olika sidor och tillika den gamla, av Wigert starkt bekämpade vrångföreställningen, att *sinnessjukdom* skulle vara vanärande.

Hagbergs försök att betrakta kungarna psykologiskt, oberoende av deras politiska gärning, har även sina vådor. Att Fredrik I genom sina, av rent personligt-dynastiska skäl förestavade, hemliga underhandlingar med tsaren bar en dryg del av ansvaret för den sorgliga Nystadsfreden, är väl om något ett bidrag till hans psykologi. Hagbergs om-döme om Fredrik lyder i detta fall: Fredrik »ville bedriva litet utrikespolitik på egen hand, mest för att kunna rätt tillgodose sina tyska intressen och möjligen också upphöja Sverige till ett slags hessisk provins». Vad Gustav IV Adolf beträffar, måste man, med all aktning för hans rätliniga karaktär och medlidande med hans olycksöde och med blick även för hans omgivnings bedrövlige inkompetens i många fall, dock betona, att han icke desto mindre var varken någon större begåvning eller någon dugande regent.

De framdragna exemplen må vara nog. Hagbergs konterfej, ehuru inålade med brio, ha ofta stora svagheter i fråga om likheten med originalen. För den, som intresserar sig även för detta förhållande och ej blott för bokens stilkonst, blir det tydligt, att »Av Vasarnas ätt» måste läsas med kritisk försiktighet. Vad man dessutom ej kan undgå att observera är den pretention, med vilken boken framträder. Den är som yttre produkt utmärkt vacker men till den grad påkostad och i ögonen fallande, att allmänheten lätteligen kunde få den föreställningen, att de Hagbergska söndagsartiklarna i *Allehanda*, vilka nu presenteras i bokform, hade klassiskt snitt och utgjorde någon sorts evenemang inom svensk historieskrivning, vilket icke är fallet.

*

Samtidigt med Hagbergs arbete har i bokmarknaden kommit ett av annan författare men med liknande titel, nämligen Erland Hjærnes *Från Vasatiden till frihetstiden* (Sthlm, Hugo Gebers förlag — tr. i Upps. — 1929. 8:o. 245 s. Häft. kr. 6:—). Det är i motsats till Hagbergs ett vetenskapligt arbete men icke någon personhistorisk skildring, utan »några drag ur den svenska konstitutionalismens historia». Detta hindrar icke, att den belysning boken ger även åt kungagestalterna är av stort värde. Det är en framställning, som fordrar eftertanke. Men så kommer också Hjærnes studie — en mogen frukt av långvariga och djupa forskningar — att länge uppskattas för vida och väckande synpunkter. Det är ett verk i vilket både kvalitet och framställningskonst ge läsaren rik behållning.

B. H—d.

— Gunnar Olof Hyltén-Cavallius, *Ur mitt framfarna lif. Hågkomster och anteckningar*. Sthlm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1929. 8:o. 307 s., 1 portr.-pl. Ill. Häft. kr. 8: 75.

På fädernet härstammade G. O. Hyltén-Cavallius från en av Sveriges äldsta kända ofrälse släkter. På modernet var han ättling av den Värendsdynasti, gamla Vislanda-släkten, som utgått från prosten Samuel Wiesel — en miljö som odödliggjorts i Samuel Ödmanns hembygdsskildring. I den gamla Vislanda prästgård växte också Gunnar Olof upp. Sambandet med »Värend, sagornas åldriga bygd» stod både under medgång och prövningar som en av de fasta punkterna i hans växlingsrika liv. Det blev också hans studier över denna bygd, som framför allt bevara G. O. Hyltén-Cavallius' namn som ett av de levande i vår odlings hävder.

För de sina upptecknade han drag ur det framfarna. Att dessa hågkomster nu fått bli allmän egendom är verkligt glädjande. Ty det räcker ej att kalla dem fängslande — stora partier av boken äro rentav klassiskt utformade. Fäderneslandet var för H.-C. en levande verklighet, i vars tjänst han ställde sitt liv. Det som var gammalt och fornt, allt det ursvenska, väckte hans livliga sinnes passion. Han sitter till häst genom mörka Smålandsskogar för att i låga hyddor lyssna till sagor, sägner och sånger. Ivrigt upptecknar han allt för att från ett utdöende släktes läppar rädda, vad han insåg vara en skatt av oersättligt värde. Han samlar småländska dialektord och disputerar i Uppsala över liknande ämne. Så hamnar han 1839 vid Kungl. Biblioteket i huvudstaden. Även som kungl. sekter uppsöker han norrländska »fogelbönder» och andra, trakterar på öl och kaffe för att själv vid det rankiga bordets talgdank under ideligt spörjande föra protokollet.

Andras vittnesbörd bekräfta de drag han uppenbarar av sig själv. Han var impulsiv och häftig, självmedveten, dandyaktigt fladdrande, elegant och sirlig, samtidigt en eldsjäl med okuvlig energi i sina ideella strävanden, vältalig, lojal och rätträdig. Med George Stephens, den engelskfödde entusiasten för Norden, sluter han vänskap, de äro 1843 medstiftare av Fornskriftsällskapet, utge tillsammans folksagor m. m. Också Konstnärsgillet är förf. med om att skapa och försöker sig även som dramatisk författare.

Hyltén-Cavallius äktade en dotter till bokförläggaren Zachris Hægström. Det ligger en varligt skär stämning över teckningen av hans unga lycka i detta 40-talets Stockholm, där man kunde höra en hämpling sjunga vid Slussen! Samtidigt föras vi in i svärföräldrahemmets varma interiör av gammaldags borgerlig soliditet. Klassisk är hans redogörelse för marsoroligheterna i Stockholm 1848. Med stigande spänning inför den även historiskt värdefulla skildringen följer man hans ingripande på de samhällsbevarandes sida. Kulmen nås, då man får se honom jämte andra av den frivilliga »ordningscorpsen» harangera »högaktade åldermannen och välaktade ledamöterna af vällofliga vindragarembetet» i lokalerna vid Stora Hoparegränd för att tillförsäkra sig deras stöd åt konung och laglig makt. Slutligen kan

han inför Oscar I tolka ej blott deras, utan också spannmålsbärare-, spannmålsmätare-, järnbärare- och slaktareämbetenas uttryck av lojala känslor samt deras önskan att kraftigt bidraga till lugnets återställande. Som Kungl. Bibliotekets representant far han till Paris för att profitera av den fallande valutan för bokinköp och upplever där i juni det arbetaruppror, vilket gjorde, att t. o. m. kvicksilvret i S. A. Hedlunds »republikanska termometer sjönk stundtals ända ned i kulan».

Förf:s oförmodade befordran till direktör, sedan förste direktör »vid Kongl. Maj:ts hofkapell och spektakler» vållade avund, intriger och svårigheter, som efterlämnat en bitter smak. När han ryckt upp teatern, tvingas han avgå samt soulageras, mirable dictu, med posten som chargé d'affaires i Rio de Janeiro. Ett börjat nervlidande bryter i det svåra klimatet hans hälsa och halvt döende föres han slutligen till Europa. Men styrkan segrar och H.-C. återvänder till sina fäders bygd, till Målen och Sunnanvik. Nu fullbordar han sitt storverk, »Wärend och Wirdarne», samt fortsätter trots ohälsa med obruten energi sin gärning i fornvårdens samt folkminnes- och hembygdsforskningens tjänst. Hyltén-Cavallius räddade under glömskans mörker rester av en bortdöende folklig odling och gav impuls till en hel modern forskningsgren. Hans Minnen visa oss en gestalt med något av fornkämpens kraft och en brinnande håg. De äro, dessa hågkomster, också de en bautasten på hans grav.

B. H—d.

— *Malmö högre allmänna läroverk under den danska tiden.* Festschrift på uppdrag av Malmö h. allm. läroverks collegium författad av Sigurd Schartau. Malmö 1929. Stor 8:o. (8), 203 s., 1 facs. Ill. Kr. 4: —.

Malmö högre allmänna läroverk. En minneskrans till jubileet år 1929 överräckt av forna lärjungar under redaktion av Sigurd Schartau. (Minnen från svenska läroverk. III). Lund, Gleerupska univ.-bokhandeln, 1929. 8:o. (8), 255 s., 1 pl, Ill. Kr. 11: —.

I J. E. Rietz' »Skånska skolväsendets historia» fingo Skånes läroverk redan 1848 sitt klassiska litterära monument. För sin tid ett utmärkt arbete bibehåller det, såsom grundat på vidlyftig forskning även i otryckta källor, ännu i dag ett stort värde och citeras flitigt. Likväl har naturligtvis under de gångna 80 åren mycket nytt sett dagens ljus på detta område, varjämte arkiven alltjämt ge rika tillfällen till komplettering och korrigerering. Om Lunds katedralskola efter Skånes förening med Sverige skrev Carl Sprinchorn 1896 en monografi och gav även i »När vi gingo i Lunds katedralskola» (1926) en kort översikt av skolans hela historia. S. Wägner publicerade 1899 »Helsingborgs allmänna läroverk under tre århundraden». I det utmärkta arbetet »Släkten Palme» (1917) gav Olof Palme många bidrag till Ystad skolas historia i äldre tid. Även i de rena stadsmonografierna, t. ex. K. Enghoffs om Kristianstad och Trälleborg, ingå kapitel om skolväsendet.

Malmö h. allm. läroverk har i år firat dubbla jubileer, i det att 50 år förflutit sedan den nuv. läroverksbyggnaden invigdes och 400 år

sedan skolan omdanades till luthersk under reformationens genomförande i staden. På ett synnerligen värdigt sätt har minnet högtidlighållets genom utgivande av ovannämnda två skrifter, den ena författad och den andra redigerad av lektorn vid läroverket Sigurd Schartau. Skolminnesboken har Schartau inlett med en kort översikt av skolans hela historia under det den utförliga monografien ägnats åt skolan under danska tiden.

Det medeltida skolväsendet växte i kyrkans hägn. Det grundläggande dokumentet för Malmö är påven Innocentius VII:s brev av 15 febr. 1406, vari han tillmötesgår en anhållan av Malmö stad att få grunda en skola vid S:t Petri kyrka. Förf. avtrycker påvebrevet, vars latinska datering dock först ej synes motsvara den i texten givna. Detta beror emellertid på, att siffran XV framför »Cal. Martii» bortfallit (jfr Sv. Dipl. fr. o. m. år 1401, IV, s. 202, o. Rietz, a. a., s. 330). Skolhuset byggdes i omedelbar närhet av kyrkan, om- och tillbyggdes på 1550-talet men användes dock ända till 1827. Mycket instruktiv är förf:s allmänna översikt av det äldre danska skolväsendet. Ehuru förf. i förordet säger, att det biografiska fått stå tillbaka, konstaterar man i boken icke desto mindre många åskådliga och värdefulla personskildringar, som ge nytt utöver Rietz. Reformationen genomfördes i Malmö som bekant under medverkan av ett flertal framstående och kända kulturpersonligheter. I kap. 2 om Malmö prästgymnasium och skola 1529—36 skildrar förf. bl. a. det arbete, som utfördes av gymnasiets chef, den lärde Frants Vormordsen, sedan biskop i Lund, samt lektorerna Peder Laurensen och Olaus Chrysostomus. Peder Laurensens berömda skrift, »Malmöbogen», tryckt i Malmö 1530 på det tryckeri, som sålts av Hans Brask till Olof Ulriksson och med denne kommit till Skåne, är av största betydelse för bedömande av skolväsendet vid denna tid. År 1532 blev Malmö än mer kulturcentrum, då den berömda f. d. lundakaniken Christiern Pedersen slog sig ned där. Vid dennes sympatiska och intressanta gestalt uppehåller sig förf. flerstädes. Christiern Pedersens tidigare bearbetningar av Luthers pedagogiska skrifter samt verksamhet som boktryckare i Malmö blev av stor betydelse (jfr bl. a. Laur. Nielsen i Nord. tidskr. för bok- o. biblioteksväsen 1918, s. 45 ff.). Då förf. i förbigående säger, att Christiern Pedersens födelseort är okänd, förtjänar måhända framhållas, att Helsingör synes vara hans hemort (jfr L. Weibull i Skånska saml. IV: 2, 1894—95, tr. 1897, s. 9, noten, samt C. S. Petersen o. V. Andersen, Illustreret dansk Litteraturhistorie, bd I, 1929, s. 215).

Omkr. 1536—37, då både Vormordsen, Laurensen och Chrysostomus befordrats bort från Malmö, upplöstes gymnasiet. Förhållandet mellan skolan och borgerskapet med den på sin tid mäktige borgmästaren Jörgen Kock i spetsen, samt mellan skolan och skånska adeln, t. ex. länsmännen på Malmöhus Eiler Hardenberg och Sivert Grubbe, belyses ingående. Av livliga personskildringar kan man särskilt nämna den över Jens Aagesen Raaby, som blev rektor 1596. Han hade fått sin utbildning vid jesuiterkollegiet i Braunsberg. I den strid, som fördenskull småningom kom att stå kring hans namn och slutade med Jens Aagesens landsflykt, spegla sig tidens stora andliga motsättningar.

Som ett detaljtillägg till Jens Aagesens historia kan anföras, att hans exemplar av *Breviarium Lundense* (tr. 1517) hamnat i Uppsala univ.-bibliotek (se Nord. tidskr. för bok- o. biblioteksväsen 1918, s. 79).

I särskilda kapitel övergår förf. till redogörelse för skolhusets öden, för löner och andra ekonomiska förhållanden, tillsättning av skolmästare och »hörare» samt lärjungarnas ställning. De små »peblinge» hade ofta ett surt liv under mästarens hårda färla och kampen mot fattigdom och sjukdom. Slutligen lämnar Schartau upplysningar om donationer samt om ett par skolformer vid sidan av latinskolan. Ifråga om porträttet av donatrix fru Görvel Fadersdotter (svensk sparreätt), d. 1605, till Börringe, herr Lave Brahes till Krageholm änka och tidigare i sitt andra gifte förmäld med herr Truid Ulfstand till Torup, har förf. råkat ut för ett missförstånd. Den reproducerade målningen på Torup är ingalunda, som uppges, gjord efter gravbilden i Lunds domkyrkas krypta, i vilket fall den ju snarast skulle vara en fantasibild. Den är i stället en kopia av det utmärkta originalporträtt i olja, som tillhör Lunds domkapitel och förr jämte herr Laves hängde i dömens vänstra sidoskepp (nu i kapitlets sessionsrum). En förträfflig reproduktion av originalbilden har William Karlson publicerat i *Tidskr. för konstvetenskap*, årg. 11 (1927), pl. XXIV vid s. 48—49; fru Görvels gravsten är återgiven i E. Wrangel, »Konstverk i Lunds domkyrka» (1923), pl. XXXIV, och Nord. Familjeboks 3:e uppl., bd 8 (1928), bild 12 å pl. till art. Gravvård. Största delen av övriga porträtt och bilder i Schartaus monografi äro synnerligen vackra och tilltalande. Som helhet betraktat är arbetet, trots enstaka brister och t. ex. smärre inadvartenser i citeringen i noterna, ett välkommet, värdefullt och intressant bidrag till skånska skolväsendets historia. Det har utförts på ovanligt kort tid, i det att förf. först mars 1928 fick läroverkskollegiets uppdrag. Om, som man hoppas, en fortsättning om Malmö skola under svenska tiden skall följa, skulle man önska som bilaga därtill en skolans lärjungematrikel från början, i den mån en sådan är möjlig att giva.

Skolminnesboken inledes, som nämnts, med utg:s historiska översikt. Bland övriga 17 medarbetare äro professorerna E. Sommarin, K. A. Grönwall, U. Quensel och Emil Olson, författarna K. G. Ossianilsson och K. Hj. Lundgren, hovpredikanten H. E. Hallberg, prosten A. Lysander, rektor Birger Sjövall och direktör Teodor Holmberg, domkyrkoarkitekt Th. Wählin m. fl. I dessa minnen stiger det förgångna fram med både glada och svåra dagar och många myndiga gestalter, t. ex. rektor C. L. Wählin. Särskilt starkt synes intrycket ha varit av bl. a. historielektorn och kommunalmannen Edw. Lindahl och den fine klassikern lektor Erland Lagerlöf. Över huvud finner man ofta i dessa hågkomster en fläkt av antik klassicism på ett sätt, som kan väcka avundsjuk längtan hos den i detta hänseende mindre lyckligt lottade yngre generationen. Minnesboken skall säkert med glädje och tacksamhet läsas av den gamla lärjungekretsen och även därutöver.

B. H—d.

— Professor Henrik Schück har genom en minnesteckning över *Lars Salvius* (Sthlm 1929. 8:o. 207 s. Även i Svenska akademis Handlingar ifrån år 1886, del 39, 1928, Sthlm 1929) ånyo riktat den svenska lärdomshistorien med ett nytt arbete och på samma gång levandegjort ännu en bild ur det förgångna, vilken värdigt sluter sig till den ståtliga raden i hans omfattande biografiska galleri. Salvii namn hör ju visserligen icke till de alldeles bortglömda. »Salvii lärda tidningar» ingå i det allmänna medvetandet även hos dem, som aldrig nyttjat deras långa rad av årgångar, och Salvii betydelse som boktryckare, förläggare och bokhandlare har redan till fullo beaktats i det monumentala arbete över »Den svenska förlagsbokhandelns historia», som flutit ur samma penna och för några år sedan celebrerade den Norstedtska firmans jubileum. Men det som är nytt i den sista boken är personligheten Salvius, som hittills icke framstått tillräckligt skarpt genom de dimmor, som tiden lägrat över hans gestalt. Och dock är bekantskapen värd att göra. Sådan Salvius framträder i Schücks skildring får man ett intryck av en energisk och hederlig industriidkare, som skiljer sig från sina samtida kolleger genom en för tiden ovanlig beläsenhet och genom en iderikedom, som verkade befruktande på det betydelsefulla område, inom vilket han var satt att utöva sin livsgärning. Det kunde vara nog att därvidlag peka på den insats, Salvius gjort såsom initiativtagare till boktryckerisocieteten, men det vore en orättvisa att icke också erinra om hans ivriga bemödanden att till landet införa vetenskaplig litteratur och att till utlandet sprida kännedom om våra inhemska lärdes arbeten. Det är också med berättigad självkänsla som Salvius själv framhållit, hurusom Linné tidigare varit nödsakad att sälja sina manuskript till bokförare i Holland, men senare genom hans förlag fått ej mindre än åtta böcker publicerade. Detsamma gällde dii minores, bland vilka de båda Wallerierna, Olof Celsius, Mörk och Kalm, för att blott nämna ett fåtal, alla voro levande vittnen, att han både »betalat deras arbeten och på sin egen bekostnad framskaffat dem i luset». Den ekonomiska vederhäftighet, som härmed antydes, var nog också en sällsynt sak inom branschen i det dåtida Sverige. Även en om litteraturen så förtjänt man som Gjörwell fick noga erfara yrkets vanskligheter och förlustmöjligheter. I detta hänseende var Salvius lyckligare, vilket i och för sig bevisar en duglighet, som förstod att bemästra de avsevärda svårigheter, som bl. a. kommunikationernas tungroddhet och publikens fåtalighet tillskapade, andra vidrigheter att förtiga. Han dog också som en förmögen man, vartill visserligen två förmånliga giften bidragit. Det ena hade för övrigt förhulpat honom till hans ställning genom att för honom öppna skråväsendets trånga port, och med det andra hade han till och med fått insteg i den då tämligen exklusiva adliga kretsen. Men det väsentliga härvidlag är, att hans rörelse, mot all förmodan, grundad på andras erfarenhet, icke förminskade, utan fastmer förökade de kapital, vilka på detta sätt ställts till hans förfogande.

En sida av Salvii verksamhet, som närmare rörde hans privatperson, avhandlas i ett särskilt kapitel, betitlat »Salvii författarskap». »Han var nämligen i sin ungdom ett stycke av en poet», skriver

Schück, och de åtminstone delvis erkännande ord, som denne ägnar hans först på gamla dagar utgivna ungdomsdiktning, hava ju från ett sådant håll ett fullkomligt auktoritativt vitsord. Större betydelse än dessa verser, som till det mesta bära tillfällighetens prägel hade dock på sitt sätt den broschyr han vid fyllda sextio år utgav under den något långrandiga titeln: »Undersökning om de fölgder, hvarmed inhemskt språks förakt verkar på folkets seder med tillämpning på svenska folket i synnerhet.» Denna skrift vittnar nämligen om den nitälskan, som Salvius under hela sitt liv ådagalade för det svenska språkets rykt och ans, och pekar tillbaka på den tid, då han som lönlös notarie och temporär ledamot förde protokollet i den då nybildade vetenskapsakademien och läste korrektur på dess handlingar. Vid utöväandet av denna syssla hade han nämligen deltagit i de meningsbrytningar, som uppstodo rörande frågan, huruvida akademien skulle sysselsätta sig även med »observationer av svenska språket», och därvid varit en ivrig förespråkare härför. På grund av misshälligheter, som snart avlägsnade Salvius från ett aktivt deltagande i akademiens förhandlingar, blev han väl ej i tillfälle att vidare verka för denna sin älsklingssidé, men allvaret i hans avsikter röjde sig i bildandet av »Tungomålsgillet», som var avsett att befordra just bruket av en god och ren svenska. Detta samfunds livslängd blev icke lång, men dess tillkomst och program voro onekligen ett tidstecken, som förebådade såväl vitterhetsakademien som den senare tillkomna svenska akademien, och vittnar i sin mån om Salvii mångsidiga intressen. Det något omilda sätt, varpå han behandlats under sin korta sejour i vetenskapsakademien, förmådde för övrigt icke att i hans sinne förkväva lusten att tjäna dess syften, ty det är från hans officin, som både dess och vitterhetsakademiens skrifter utgingo under flera decennier. Det är vidare till någon del hans förtjänst — såsom E. W. Dahlgren tidigare framvisat — att denna tryckning skedde med latinska bokstäver, något som mäktigt bidragit till det successiva undanträngandet av den otypliga frakturstilens herravälde inom svensk litteratur.

Aqut.

— Folke Wernstedt, *Ståthållaren Christoffer Wernstedt 1542—1627*. Sthlm, förf:s förlag, 1929, 8:o. 140 s., 8 pl., 1 färgpl., 1 släkttavla, ill.

Kapten F. Wernstedt har utarbetat en monografi över sin ätts svenske stamfader, som påkallar den personhistoriskt intresserade allmänhetens uppmärksamhet i högre grad än vad släkthistorier vanligen förtjäna. Arbetet är i stor utsträckning byggt på förstahandsmaterial ur såväl inländska som utländska arkiv och synes vara synnerligen väl dokumenterat. Uppgiften har icke varit lätt, eftersom föremålet för skildringen tilhörde en tid, från vilken källorna både flyta jämförelsevis sparsamt och dessutom äro ganska svårbehandlade. Christoffer Wernstedt, som tillhörde en i Mark bosatt familj av lågadeln, kom till Sverige i början av 1580-talet och blev där gift med hertig Magnus' av Östergötland dotter Lucretia. Giftermålet medförde förmåner i form av förläningar och framskjutna anställningar i svensk tjänst, av

vilka emellertid Wernstedt gjorde sig förtjänt genom duglighet och rättskaffenshet under en lång och hedersam ämbetsmannabana. Efter någon tids hovtjänst blev han ståthållare 1599 på Uppsala slott, och sedan han lämnat denna befattning 1618, var han under några år kommissarie för Älvsborgslösen-uppbörden, med vilken han även tidigare haft att syssla, innan han ånyo 1620 utnämndes till ståthållare, denna gång i det väldiga län, som omfattade ej mindre hela det nuvarande Norrland än även Österbotten. Författaren låter huvudsakligen med tillhjälp av bevarade räkenskaper läsaren följa ståthållaren i hans dagliga gärning och har lämnat en sällsynt vederhäftig bild av en dåtida förvaltningstjänstemans liv och sysselsättning. I saknad av något större antal mera »personliga» dokument måste en dylik framställning bygga på en miljöskildring, som dock i detta fall aldrig »går i det blå», utan noga ansluter sig till det biograferade föremålets kända och vittnade insatser. De förklaringar beträffande tidens förhållanden och administrativa detaljer, som icke kunnat undvaras, äro riktiga och upplysande, och till trots av källornas något torra beskaffenhet samt den Wernstedtska karriärens till det yttre icke särdeles händelserika förlopp, är boken synnerligen läsbar och ger en verklig behållning. Möjligen hade det varit bättre att avföra de nu i texten kanske alltför flitigt inskjutna källutdragen till en särskild avdelning av bilagor, varigenom lästlatheten ökats, men de brev och övriga handlingar, som in extenso meddelas, giva å andra sidan en trogen tidsfärg åt det hela, som måhända i detta fall icke kunnat åstadkommas med samma effekt av en än så skicklig berättarekonst. Anmärkningen är även så till vida mindre berättigad, som dylika citat tryckts med mindre typer och sålunda äga karaktären av fortlöpande noter. Stilen är i övrigt jämn och omdömena måttfulla. Detta är särskilt tacknämligt beträffande den kritiskt hållna redogörelsen för släktens tyska anherrar, vilka författaren sökt att utan onödigt prål insätta i deras verkliga miljö, och gör sig även gällande vid försöken att få fram de mänskliga dragen hos deras svenska ättelägg. Man kan till och med säga, att författaren då och då sökt sak med sin stamfader för att kunna påvisa, hurusom han ägt det »temperamentsfulla» lynne, utan vilket teckningen måhända blivit mindre nyanserad. Nu kan han i det avseendet vara nöjd. Ingen kan bestrida, att växlingen av dagrar och skuggor gör bilden mera sannolik och låter de förra framträda mera verkningsfullt.

En avdelning av arbetet ger belägg på de svårigheter, som uppstodo för ståthållarna genom 1620-talets kameralreform. Så litet utredd, som de första »landsböckernas» tillkomsthistoria är, måste varje bidrag här till mottagas med tacksamhet. Det påvisas, att Wernstedt måste åstadkomma medelsredovisningen för sitt vidsträckta län utan hjälp av någon landskamrerare (läs: landsbokhållare). Att detta lyckades honom, ehuru efter en av omständigheterna betingad försening, skulle kunna anses vittna om en hos ståthållaren ej vanlig sakkunskap, om det icke framginge av Wernstedts egen skrivelse till rikskansleren, att ett biträde i själva verket fanns att tillgå, ehuru staten ej bestod fullmakt och lön. Detta står i full överensstämmelse med det då rådande systemet, som avsåg att genom undvikande av publik ställning

för medhjälparne vänja ståthållarna vid ansvaret för förvaltningen i dess helhet. Häre skedde emellertid inom kort en förändring, som dock ej hann verkställas under Wernstedts tid. Han avgick nämligen på hösten 1622 eller året innan de första bokhållarna officiellt utnämndes. Han avled i början av året 1627 sannolikt på sin sätesgård Utål i Roslags-Bro socken, men ligger jämte sin hustru begravnen i det forna S. Andreae kor i Uppsala domkyrka, vilket av Wernstedt inköpts till viloplats för honom och hans ätt. Boken om Christoffer Wernstedt är illustrerad med åtskilliga facsimilier, samtida bilder och belysande kartsquisser. En reproduktion i färger av hans makas porträtt, som ännu i original befinnen sig i släktens ägo, förhöjer arbetets värde. Övertiteln »Anteckningar om släkten Wernstedt» åtföljes av en etta, som inger förhoppningar om en fortsättning, till vars åstadkommande författaren synes väl rustad och till vilken han livligt bör uppmanas.

Aqut.

Smärre meddelanden.

— Vid tidpunkten för häftets avslutande ingår underrättelsen, att en av vårt lands främste personhistorici, f. d. överbibliotekarien vid Uppsala universitetsbibliotek fil. dr *Anders Leonard Bygdén* den 23 november avlidit vid hög ålder.

Bygdén föddes 1844 i Spånga, Stockholms län, men var till börden norrlänning och genomgick 1856—63 Umeå läroverk. Student i Uppsala 1863 disputerade han där 1872 på en avhandling om Benjamin Höijer och blev s. å. docent i teoretisk filosofi. Samtidigt anställdes Bygdén vid Carolina och blev 1904 efter Annerstedt bibliotekets chef, från 1910 med titeln överbibliotekarie. Han pensionerades 1911. Som bibliograf är Bygdén särskilt känd genom det av honom utarbetade »Svenskt anonym- och pseudonymlexikon» (2 bd, 1898—1915). Hans främsta verk blev emellertid »Härnösands stifts herdaminne», vars första del utkom 1923. Innevarande år utgav Bygdén vid 85 års ålder den avslutande fjärde delen. För värdesättning av detta sällsynt gedigna, noggranna och monumentala verk hänvisas läsaren till prof. Nils Ahnlunds utförliga recension ovan s. 140 ff.

Att få värdigt avsluta ett livsverk av den betydelse som Bygdéns kan otvivelaktigt kallas en stor lycka. Då den åldrige arbetaren nu, så snart efter verkets fulbordan, gått till vila, ägnas hans minne en varm och tacksam hyllning. Denna hyllning utgår ej blott från dem, som personligen fått lära känna honom, utan också från de många, som draga förmåner av hans lärda mödors rika litterära resultat.

— I sina *Minnen* (del III, s. 71) skildrar greve Carl Gustaf Löwenhielm bl. a., hur han i Ystad 1839 råkar en ungdomsvän, Fredrik Adlercreutz, som 1820 (L. skriver felaktigt 1829) plötsligt måst lämna Sverige för sina dåliga affärers skull. A. »gifte sig i Amerika efter att med heder ha tjänat under Bolivar och kunde nu återse Sverige på några månader för att sedan återvända till Columbia som svensk generalkonsul». »Stackars vän! Också du ägde ett ädelt hjärta och en själ, mottaglig för allt gott och skönt, och ändå blev hela din existens förfelad», är Löwenhielms omdöme den gången.

Den här omtalade greve Fredrik Thomas Adlercreutz var son till generalen och revolutionsmannen Carl Johan A. och föddes i Finland 1793, enligt egen uppgift den 31 aug. (ättartavlorna ha den 21 aug.).

Han blev 1809 löjtnant vid livgardet till häst, deltog i fälttågen i Tyskland 1813 och Norge 1814 samt användes flera gånger i särskilda officiella uppdrag. År 1819 blev A. överstelöjtnant vid Smålands husarer men måste, som nämnts, av affärsskäl emigrera följande år. Historien om Adlercreutz' sydamerikanska karriär har nyligen blivit aktuell genom en publikation på spanska: *La Cartera del Coronel Conde de Adlercreutz. Documentos inéditos relativos a la historia de Venezuela y de la Gran Colombia. Introducción y Notas de C. Parra-Pérez*. Paris, Éditions Excelsior, 27 Quai de la Tournelle, 1928. 8:o. 227 s., 1 portr.-pl. Frcs 10:— (Översten greve Adlercreutz' papper. Otryckta handlingar rörande Venezuelas och Colombias historia. Inledning och anmärkningar av C. Parra-Pérez). Utgivaren är Venezuelas nuvarande minister i Rom dr Parra-Pérez, som författat flera arbeten om Bolívar och sydamerikanska frihetskriget. I inledningen lämnar utg. en kort men värdefull biografi (s. 11—32) över Adlercreutz. Bolívar hade 1819 blivit Venezuelas diktator och blev efter landets förening s. å. med Nya Granada till republiken Colombia vald till dess president. Genom förmedling av grevinnan Lars von Engeström och U. S. A:s chargé d'affaires i Stockholm Hughes blev Adlercreutz rekommenderad till en av Bolívars »generaler», köpmannen d'Evereux, som organiserade en irländsk legion till diktatorns hjälp. Med dessa trupper anlände A. under översten, sedan generalen Mariano Montilla till Sydamerika 1820: »Han är den kunnigaste och främste chefen av dem, som kommit till Colombia» skrevs det om A., som av Bolívar utnämndes till generaladjutant. Adlercreutz utmärkte sig strax i kriget och deltog sedan i societetslivet i Cartagena, samtidigt som han fortsatte sin militärtjänst och anlätades i regeringsuppdrag. 1822 gifte han sig i Cartagena med doña María Josefa Díaz Granados (ej Granadas); de fingo tillsammans sex barn. 1823 var befrielsekriget fullbordat. Då oppositionen mot Bolívar 1828 förorsakade oroligheter, blev A. brigadchef samt s. å. civilguvernör och militärbefälhavare i provinsen Mompox. Efter Bolívars fall och död 1830 måste dennes vänner lämna landet och A. for till Jamaica. I sept. 1831 blev han officiellt utvisad från Nya Granada genom ett regeringsdecret från Bogotá. 1833 hade A. ett tillfälligt engelskt uppdrag i Lima. Han sökte 1836 få svensk tjänst; samtidigt uppehöll han förbindelserna med Venezuela, som blivit en självständig republik. 1839 erhöll A. svenska regeringens uppdrag att söka få till stånd ett handelsfördrag med Venezuela. Han lyckades och underskrev som Sveriges representant vänskaps- och handelstraktaten med Venezuela den 23 april 1840. Adlercreutz, som 1838 blivit överste i svenska armén, utnämndes s. å. till svensk-norsk generalkonsul i Venezuela m. m. med säte i Caracas, från 1841 som chargé d'affaires. 1849 fick A., vars hälsa försvagats, tillåtelse att resa till Stockholm, erhöll 1852 avsked och avled i Stockholm s. å.

Den första avdelningen av de publicerade papperen innehåller brev till A. från olika personer, bl. a. från general Montilla, åren 1820—36. Originalbrev, med få undantag skrivna på spanska, tillhöra överste Nils Adlercreutz, Stockholm, och ställdes för ett flertal år sedan till

minister Parra-Pérez' disposition genom förmedling av envoyén P. Adlercreutz i Haag. Senare har emellertid visat sig, att familjearkivet inrymmer ytterligare ett stort antal sydamerikanska brev till A. utöver de här publicerade. Bokens andra avdelning innehåller likaledes brev till A. (fr. o. m. 1840) men därjämte avtryck av A:s rapporter till svenska Utrikesdepartementet 1840—48, vilka översatts från franska till spanska.

B. H—d.

— Sigrid Björklund, *Emilia Broomé*. En minnesteckning Stockholm, Albert Bonniers förlag, 1929. 8:o. 141, (2) s., 9 pl. Häft. kr. 3: 75.

Inom ramen av Emilia Broomés levnadsår (1866—1925) ligger en livsgärning av sådan politisk och kommunal betydelse, att ingen svensk kvinna hittills i detta avseende har kunnat tävla med henne. Och även om man vet, att hennes ekonomiska ställning fritog henne från förvärvsarbete, ligger det en högst ovanlig arbetsförmåga bakom hennes många förtroendeuppdrag, av vilka endast en del hade med kvinnosak att göra, nämligen ordförandeskapet i Stockholmsföreningen för kvinnans politiska rösträtt 1902—1906 samt i föreningen Frisinnade kvinnor 1914—1920 och i verkställande utskottet av Frisinnade kvinnors riksförbund. Ojämförligt största delen av hennes intresse togs dock i anspråk för allmänna uppdrag, vilka det skulle bli för mycket att här fullständigt uppräknas. Fru Broomé var stadsfullmäktig från 1911, ledamot i Stockholms folkskoleöverstyrelse 1912—17, i Sociala rådet sedan 1913, i Statens arbetslöshetskommission 1914—22. Av verkställande utskottet av Frisinnade landsföreningen var hon ledamot sedan 1909, ävensom i Svenska fredsförbundet 1911—1918 och i styrelsen för föreningen för Nationernas förbund sedan dess stiftande. 1919—22 var hon ordförande för sakkunnige för kvinnors tillträde till statstjänst och 1914—18 ordinarie ledamot av Lagberedningen, där hennes arbete i mycket präglat Sveriges nuvarande äktenskapslag.

Det är till denna sällsynta meritlista, som Sigrid Björklunds bok gett oss den välbehövliga och välskrivna, med talrika porträtt försedda kommentaren. Sigrid Björklund, som förut ombesörjt och delvis nyskrivit andra upplagan av Ellen Fries »Svenska kvinnor» på ett sätt, som skaffade henne ampla lovord i Historisk tidskrift och som vid sidan av sin befattning som historielärlarinna vid Whitlockska skolans gymnasium också medhunnit att vara fru Broomés kamrat i en hel del social verksamhet, har gått till sitt arbete med de bästa kvalifikationer. Resultatet har icke endast blivit en studie över Emilia Broomés egen livsgärning — boken ger även ett fängslande bidrag till historien om det sociala och politiska arbetet i huvudstaden under första fjärdedelen av innevarande sekel. Och genom det hela får man en stark förnimmelse av Emilia Broomés egen kloka, sunda och vederhäftiga personlighet, som gjort ett outplänligt intryck på alla dem som haft lyckan att samarbeta med henne. Det är inte för mycket sagt, att ingen kvinna i vårt land har åtnjutit framstående mäns förtroende i högre grad än hon, och det bekräftas för övrigt rikligen av här meddelade

uttalanden från sådana män som Hjalmar Westring, Birger Ekeberg och Allan Cederborg. Redan lugnet i hennes uppträdande gjorde henne ovärderlig som ordförande: all överilning och alla överord voro henne motbjudande, och hennes goda, humoristiska leende var som enkom lämpat att gjuta olja på upprörda vågor. Det var därför som också hennes liberala idealism var så fri från varje drag av fanatisk överspändhet: hennes fredsvänlighet kunde aldrig förläda henne att yrka på isolerad avrustning för Sverige och hennes kvinnosaksvänlighet skilde henne aldrig från samarbetet med män.

Skulle man inför denna biografi uttala någon anmärkning, skulle det vara, att den så helt håller sig till sak, att personligheten kanske stundom väl mycket fått träda tillbaka. Här skulle man önskat ett sannskyldigt »life and letters» av den genuina engelska sorten. Den frågan lär dock kanske vara för tidigt väckt, och man får vara glad, att vi redan på detta stadium fått den sammanfattning av Emilia Broomés livsgärning, vilken Sigrid Björklund i egenskap av vän och medarbetare säkert varit den lämpligaste att giva.

L. W—m.

— *Chalmers tekniska institut*. Matrikel 1829—1929 av Gösta Bodman. Göteborg 1929. 348 s. med 35 helsidesbilder. Kr. 15:—.

Då C. G. Rystedt 1881 utgav »Matrikel öfver Kongl. Teknologiska Institutets och Kongl. Tekniska Högskolans utexaminerade elever för tiden 1850—1880» meddelade han något mer än 800 biografier. I »Svenskt Porträttgalleri XVII Ingenjörer» kom Albin Hildebrand med 1,345 och i andra serien av samma verk om »Svenska Teknologföreningen 1911» lämnar G. Holmberger biografier över 1,805 ledamöter. V. Ljungfors har i »Minnesalbum, utgivet i anledning av Malmö tekniska läroverks 75-åriga verksamhet 1853—1928» biografiska uppgifter om cirka 1,400 personer. Det är sålades ett ganska stort antal av vårt lands ingenjörer, som återfinnas i biografiska matriklar, men antalet är dock ringa, då man i föreliggande arbete finner att från Chalmers tekniska institut utexaminerats över 3,300 elever. Man måste vara professor Bodman tacksam, att han icke tvekat att kasta sig in i ett så stort arbete, även om vissa erinringar kunna göras med avseende på resultatet av hans arbete. Biografierna, som upptaga födelseort, -dag och -år, föräldrars namn, giftermålsår och hustruns namn, dödsort, -dag och -år samt vidare befattningar, större arbeten, uppfinningar och utmärkelser, förekomma i alfabetisk ordning, vilket är särdeles bekvämt och ej kan bereda någon olägenhet, då i slutet av arbetet förekommer en förteckning på utexaminerade årskurser. Påfallande är den stora rekrytering eleverna haft från västra Sverige och i ett stort antal fall från Norge. Men materialet är icke fullt genomarbetat. Så förekommer t. ex. fadern till bröder, som varit elever vid institutet, på samma sida med olika titlar. I flera fall saknas bördstitel för elev. Må så vara att i vår tid sådana ofta ej brukas i det praktiska livet, men att utelämnas sådana i ett personhistoriskt arbete kan ej vara riktigt. I många fall äro biografierna fylliga och bra, i andra fall alltför ofullständiga. Om nu vederbörande i många år varit död eller av

annan anledning ej kunnat eller velat svara på utsända förfrågningar är därmed ej sagt, att biografien behöver vara ofullständig eller knapphändig. Vi äga numera här i Sverige en så omfattande personhistorisk litteratur, att en matrikelutgivare med användande av densamma bör kunna komma ganska långt i fullständighet, men medgivas må, att många gånger utnyttjas densamma icke som sig bör. Det kan därför ej nog framhållas nödvändigheten av att vid utgivning av matriklar låta manuskriptet genomgåas av någon sakkunnig personhistoriker. Malmö teknologförbunds exempel manar i ett sådant fall till efterföljd. Huvudanmärkningen mot nu föreliggande arbete är just, att den tryckta litteraturen i så ringa grad utnyttjats, men fränsett detta måste man villigt erkänna att boken gör ett synnerligen redigt och tilltalande intryck, och att de rena oriktigheter, som kunnat konstateras, äro relativt få. Varför firmanamnen på våra svenska aktiebolag så ofta felaktigt återgivas i litteraturen, synes oförklarligt. I detta fall utgör boken tyvärr intet undantag. Bildmaterialet är utmärkt och bidrager säkert till, att arbetet blir uppskattat av dem, som hava intresse för ingenjörens stora insats i den nutida kulturen.

G. I.

— *Härnösands gymnasiematrikel 1650—1800, 1800—1849*, utgiven av Gösta Bucht. Härnösand 1926—1929. VIII, 124 s. och VI, 78 s.

Som bilaga till Arsredogörelsen för Härnösands läroverk har rektor Gösta Bucht publicerat förestående matriklar, vilka för studier i Norrlands personhistoria äro av utomordentligt stort värde, enär Härnösand under lång tid hade det första och enda gymnasiet i Norrland. Då den äldre matrikeln är förd på latin, har utgivaren i sitt företal lämnat en ordlista med svensk översättning på i de biografiska anteckningarna förekommande ord och uttryck. Denna ordlista är särdeles välkommen, emedan matrikeln innehåller en del latinska ord, som icke alls eller icke i samma betydelse förekomma i det klassiska latinet och för dess studium avsedda lexika. Matriklarna meddela icke endast inskrivningsdata, utan ofta födelseår och kortare biografiska uppgifter. Genom detta arbete föreligga nu i tryck uppgifter om lärjungarna på det högre skolstadiet i Härnösand alltifrån gymnasiets grundläggning till 1849, då de tryckta terminskatalogerna taga sin början. Utgivningen är mönstergill och borde mana till efterföljd av övriga läroverk.

G. I.

— Carl Wilh. Böttiger, *Självb biografiska anteckningar*. Med inledning av Gunnar Mascoll Silfverstolpe. (Memoarer och resor.) Sthlm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1929. 8:o. 219 s. Häft. kr. 4:—.

C. W. Böttigers namn framkallar bilden av den romantiskt elegiske unge Uppsalapoeten, själsfrände till Malla Silfverstolpe och högt beundrad i hennes krets, poeten vars tårmilda diktning lockade Fahlcrantz till parodier. Men den som slår upp hans anteckningar om sitt

liv med en misstanke om att i dem möta sentimental självspeglings, blir på det mest uppfriskande sätt tagen ur sin villfarelse.

Det är sin barndoms och första ungdoms miljö, som Böttiger skildrar i det självbiografiska fragment han efterlämnat. Västerås under adertonhundratalets andra och tredje decennium, lärdomsskolans mörka och oeldade salar, där riset ännu spelade en daglig och stundlig roll och där lektionstimmans slut förkunnades ute i gängen på latin i medeltida tonföljder. I lika knappa som suggestiva drag tecknar Böttiger sin barndom i det präktiga apotekshuset, faderns död och den sorgliga vandrigen till det nya fattiga hemmet, ett lågt torvtäckt hus vid en bakgata, där tolvåringen, som nu för sitt uppehälle måste undervisa andra skolpojkar, tappert låter väcka sig kl. 3 om vinternätterna för att hinna med sina egna läxor. Han är väl värd sin triumf, då han en vacker majmorgon efter lyckad studentexamen återvänder från Uppsala och på sin skramlande kärra far genom hemstaden, ett mål för vänliga och aktningsfulla hälsningar.

Men det är ej endast Västerås- och Uppsalamiljöer som i levande glimtar träda fram för läsaren av Böttigers minnen. Som liten gosse och ung informator följer han under helger och somrar kamrater eller disciplar till deras hem, och prästgårdsinteriörerna höra till de kulturhistoriskt icke minst intressanta av hans upplevelser. Man är med i Barkarö prästgård, där prostinnan, de fyra dottrarna och husets pigor sitta vid sina spinnrockar och sjunga visor framför risbrasan i salen om vinterkvällarna och där prostens läser bordsbön på latin. Man ser den torftiga kaplansgården nära Sala, den bleka olyckliga frun, alltjämt sysslande i köket, och den förfallne pastorn med brännvinsschatullet och fiolen vid skrivbordet. Som en lycklig kontrast till kaplansgårdens elände komma slutligen interiörerna från det De Geerska Frötuna, där den unge studenten hamnade på akademisk kondition.

Böttiger är en fin och skarp iakttagare och kan med några få drag ge en slående karakteristik. Hans galleri av Västeråsoriginal är dråpligt och gent emot dem inställer han med förträfflig verkan bilden av Johan Olof Wallins mäktiga personlighet, som under några år väcker rabalder i den försoffade och försupna småstaden.

Det måste betecknas som ett synnerligen lyckligt grepp att Böttigers självbiografiska anteckningar införlivats med den Norstedtska serien Memoarer och resor, dessa lika eleganta som lätt åtkomliga små volymer. Värdet av editionen ökas genom utgivarens vackra och förstående inledning och upplysande noter.

Sigrid Leijonhufvud.

— Professor Fredrik Böök har under titeln *Fem porträtt* (Sthlm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1929. 8:o. 264 s., 5 portr.pl. Häft. kr. 6:75) sammanfört essayer, av vilka åtminstone flera förut varit synliga i pressen eller annorstädes. I den första, över *Valerius*, tecknar förf. med sin briljanta stilkonst den litterära ryktbarhetens blott alltför vanliga öde att småningom sjunka från dagsberömmelsens tinnar till förgätenhetens djup. Ett citat från Tegnér, lamslagen av beundran inför Valerius' dikt »Tålamodet», visar att denne verkliga

en gång ansågs vara en strålande stjärna. Förf. lämnar en fin analys av Valerii skaldebana för att slutligen stanna vid de få idyller, t. ex. »Kom, sköna Maj, och blicka», varav eftervärlden ännu känner åtminstone första raden! — Minnesteckningen över *Jacob Adlerbeth*, föredragen i Svenska akademien på högtidsdagen 1927 (även i Sv. Akad:s Handl. ifrån år 1886, del 38, 1927, tr. 1928), upprullar ett stilla lifsöde, av vilket förf. förmått giva en sällsynt välkomponerad och elegant nyanserad bild. Adlerbeth var som Rosenstein ett band i sångens krans, den trognaste kämpen i Götiska förbundet. Han var lycklig få beundra och hjälpa, utjämna och försona. Typisk för A. är hans dagboksanteckning den 14 juli 1824: »Envoyén Brinkman lemnade mig den viktiga underrättelsen, att Stats secreteraren af Leopold med bifall läst Lycksalighetens ö af Atterbom». — Efter en karakteristik av den sjuke, svältande och ömtålige *Vitalis* (Erik Sjöberg), övergår förf. till *Sophie von Knorring*, delvis anslutning till Barbro Nelsons 1928 utgivna biografi, samt slutligen till *Louis De Geer*. Den sistnämnde skrev 1870 till Sibbern (om denna nu utg. brevsamling, se ovan s. 227): »Också anser jag Truedstorp för det bästa jag gjort, representationsförslaget icke undantaget». Det är emellertid varken lanthushållaren eller politikern utan författaren De Geer, som Bök här presenterar. Det är härvidlag mindre fråga om Minnena än om De Geers egentliga skönlitterära alster. Den, som ej genomläst alla dessa, kan naturligtvis ej fullt bedöma saken. Man undrar emellertid ändå, om inte det ligger rätt mycket i Cecilia Nordenfeldts omdöme i brev till Agnes Geijer om »Hjertklappningen på Dalvik»: »Skall jag riktigt säga vad jag tycker, så är boken bra lik författaren. Jag tycker bra om den, men den är inte rolig.» Att De Geer älskade naturen och hade en fin blick för många av dess skönheter visar bl. a. hans uppsats »Om träden». Men Bööks uttalande, att detta opus är strängt empiriskt hållet, »vilande på studier i terrängen i stället för på biblioteksstudier», torde kanske i någon mån kunna diskuteras. Mathias Feuk har i varje fall i en uppsats i »Edda» 1915 (s. 316—327) påvisat, i hur hög grad De Geers naturuppfattning just var influerad av filosofisk spekulation, nämligen från hegelianskt håll.

B. H—d.

— L. A. Cederbom och C. O. Friberg ha nyligen publicerat andra häftet av *Skara stifts herdaminne 1850—1930* (Sthlm, Sv. kyrkans diakonistyrrels bokförlag, 1929. 8:o. S. 241—536 + rättelser och tillägg till h. 1—2. Kr. 6:—). Man rör sig ej längre bland biskopar och övriga capitulares, teckningen gäller prästerna ute i församlingarna. Lektyren är ingalunda tråkig, här finns kulturgärning på så gott som varje sida. Flera av dessa herdar från gången tid ha en andlig resning av stora mått. Här möter man Wängaprosten Olof Warholm av gammal prästadel, nykterhetsentusiasten, som drev alla spritlangare »över Lidan», brodern med den förfinade umgängelsen, professor Clas Warholm, under några år kyrkoherde i Slöta, den högt skattade församlingsherden i Björsäter August Rudberg, botanist och arkeolog, den barnafromme natursvärmaren Anders Lampa i Varv, den

»sociale» Anders Salvén i Slöta, Johan Fogelqvist i Lidköping (senare i Norrköping), intelligent och värtalig m. fl. — g— k.

— Ett nytt bidrag till litteraturen om Love Almquist har advokaten A. H e m m i n g - S j ö b e r g lämnat i *Rättegången mot C. J. L. Almquist* (Sthlm, Alb. Bonnors förlag, 1929. 8:o. 457, (2) s., 14 pl.-s. Häft. kr. 12:—). Arbetet utgör en ingående juridisk undersökning av orsakerna till den Almquistiska katastrofen och av skuldfrågan i detta sammanhang. Under kritik av den litteraturhistoriska forskningens tidigare försök till utredning av frågan faller förf. för sin del Almquist skyldig. Det uppseendeväckande arbetet har väckt livlig diskussion.

— Av kapten Torsten Holms *Kungl. Västmanlands regementes historia* har första delen, omfattande *Västmanlands fänikor och Västmanlands regemente intill det ständiga knektehållet* (8:o, 272 s., 9 pl., 1 karta, ill.), utkommit. Regimentet är, åtminstone så vitt man kan döma av bokmarknaden, det första av de genom 1925 års härordning indragna gamla truppförbanden, vars historia blivit föremål för bearbetning. I förordet angiver författaren grunderna för arbetet. Han avser att i »koncis form» teckna regementets öden mot bakgrunden av vad man förut känner, uppenbarligen ett fullt hållbart och lämpligt program för en regementshistorik. Därefter framlägger författaren, vad krigen och krigsmakten i allmänhet hava betytt i Sveriges historia. Själva avhandlingen är delad i två kapitel, organisationens historia och regementets krigshistoria, vilket underlättar översikten av arbetet, men låter det historiska sammanhanget mindre framträda. Det förra kapitlet är periodvis uppdelat på avdelningarna rekrytering, underhåll och taktik. Författaren har lyckats framställa detta i sig själv tunga material på ett ovanligt allmänbegripligt och intresseväckande sätt, vilket bör förskaffa arbetet en vid läsekrets hos den för militära ämnen intresserade delen av allmänheten. Liknande är skildringen av regementets krigshistoria. Som helhet är Västmanlands regementes historia en väl-skriven och lättläst regementsmonografi. Vissa anmärkningar i fråga om detaljspörsmål kunna dock göras. Så hava bl. a. vid redigeringen av bildmaterialet några fel insmugit sig, vilka lätt kunna medföra missförstånd. Bilden av Narva, refererande till krigshändelserna år 1581, visar fästningen sådan den såg ut omkring 150 år senare, då den blivit fullständigt ombyggd. Liknande är förhållandet med Riga år 1621, och teckningen av Kalmar visar stadens utseende vid 1600-talets mitt, ej vid dess början. — Arbetet är i sin helhet avsett att omfatta tre delar jämte minst två delar biografiska anteckningar om officerare och likställda. Det är därför att hoppas, att ett gemensamt personregister senare kommer att inflyta. F. W—t.

— *Mina föräldrars roman* heter den även i Sverige välbekante författaren Arvid Järnefelts från finskan av Bertel Gripenberg översatta minnen från sitt föräldrahem (Holger Schildts förlag,

Sthlm — tr. i Helsingfors — 1929. 8:o. 270 s. Häft. kr. 4:75). Såsom titeln angiver rör det sig här om något annat än en vanlig släktkrönika. Ramen är visserligen memoarens, och de skildrade personerna äro alla verkliga gestalter ur livet. Men skildringens innehåll och episoderna med sina livfullt berättade samtal äro uppenbarligen till stor del författarens gods. Än låter han minnena förtälas av sin gamla moder, nyligen död vid nittio års ålder och efterlämnande en sällsynt rikt begåvad skara efterkommande, bland vilka utom förf. må nämnas målaren Eero och komponisten, hovkapellmästaren Armas Järnefelt; än skildrar han själv livet i 1850-talets Petersburg. Ty förf:s moder, född Clodt von Jürgensburg, av svensk-baltisk friherrlig ätt, växte upp i tsarens residensstad, vars brusande nöjesliv, sett med en ung societetsflickas ögon, passerar revy. Där träffade hon på en hal sin tillkommande, Alexander Järnefelt, då nybliven officer i rysk tjänst, och vi få följa det unga parets förening och första färd till fädernehemmet i Kuopio, mitt i det i vintersömn försjunkna Finland. Verkligt och diktat väves samman i denna stämningsfulla skildring, där ett ungt människopars tidiga öden följas i den egenartade, av skilda raser och inflytanden betonade miljö, som 1800-talets Finland erbjöd. Liksom societetslivet i det forna Petersburg så skildras fångslandet den begynnande brytningen mellan finskt och svenskt i Suomiland. Den unge Alexander Järnefelt visade tidigt förståelse för sitt fosterlands finska befolkning, och sympatierna för denna och dess språk ha gått i arv till barnen. Skildringen slutar med år 1863, då familjen efter Alexander Järnefelts utnämning till biträdande chef för de geodetiska mätningsarbetena i Finland beredde sig att stadigvarande flytta dit. Det är att hoppas, att förf. skall fullfölja sina föräldrars roman och samtidigt från sina utgångspunkter teckna de betydelsefulla skeden, som hans fosterland därunder hade att genomgå.

Erik Fahlbeck.

— I Personhistorisk Tidskrift 1911 ingick Viktor Millqvists även separat föreliggande biografiska anteckningar om »Svenska riksdagens borgarstånd 1719—1866» (Skrifter utg. av Personhistoriska Samfundet. 5.). Den 1919 i förtid bortgångne forskaren, andre arkivarien i Riksarkivet Edward Kleberg efterlämnade vid sin död en studie til svenska ståndsriksdagens historia, som under titeln *Borgarståndets inre organisation intill 1809* nu utgivits genom Stadshistoriska Institutet (Sthlm 1929. 8:o. VIII — bl. a. minnesord över förf. av landsarkivarien C. G. Weibull —, 156 s. Kr. 2:50). Den intressanta avhandlingen kompletterar i viss mån Millqvists anförda anteckningar. Detta gäller såväl ifråga om tiden genom många uppgifter även om standet före 1719 som i andra hänseenden. Som bilagor till Klebergs framställning följa nämligen förteckningar ej blott över borgarståndets sekreterare och vice sekreterare utan även över ord. och e. o. kanslist, kopister, kanslidirektion, deputerade till överseende av standets kansli och arkiv samt vaktmästare. Såväl person- som sakregister underlätta användningen av arbetet.

B. H—d.

— Pävligc kammarherren markis Claes Lagergren har med åttönde delen av *Mitt livs minnen* (Sthlm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1929. 8:o. 431, (1) s. Ill. Häft. kr. 12:—) hunnit till 1885—86. Bandet börjar i Boston och slutar med julafton på Cheopspyramiden. Dessemellan gör förf., utom obligatorisk Italiavisit, även besök i Bayern, Balkan och Palestina.

— Carl G. Laurin, *Minnen 1868—1888*. Sthlm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1929. 8:o. (8), 436 s. Ill. Häft. kr. 12:50.

Det välgjorda och upplysande personregistret till första delen av Carl Laurins *Minnen* upptar 820 personer. Redan härav kunde man förstå, om man icke visste det förut, att förf. intresserar sig för människor. Såsom stockholmare ej blott av födsel och vana utan också varmt till bekännelsen är han tillika i hög grad krönikör åt fädernestaden. Då förf. därjämte fortsätter att visa sig som densamme intellektuelle globetrotter, som man mött i hans tidigare produktion, är det självfallet, att vår moderna memoarlitteratur i hans nyutkomna bok fått ett ovanligt underhållande tillskott. Med bred pensel och livlig kolorit målar han först släkten. Det Norstedtska namnet får i detta sammanhang en särskild klang — det kommer in i krönikan med Carl Laurins farmor. Kring stamhuset på Riddarholmen gruppera sig fränderna: Norstedtar, Laurinar, medlemmar av familjerna Lenning, Lagerqvist, Eberstein, von Aken, Siljeström m. fl. Ehuru förf. själv deciderat avsvärjer allt genealogiskt intresse, har han icke desto mindre tillmötesgått även högt ställda fordringar i denna väg, ej blott genom levande glimtar av generationernas öden, utan även genom 8 prydliga och välbehöfvliga släkttavlor i bokens slut. Där möter man också hans möderne — ett lika starkt inslag som fädernena — koncentrerat kring morfadern, den kände tyske kyrkoherden vid S:t Gertrud i Stockholm Johannes Rohltlieb. I texten framträder ej minst dennes ena ogifta dotter, förf:s »moster Molly», i stark relief. Som vanligt bjuder Carl Laurin både ros och ris i snabb växling. Hans konstnärligt uppväddade öga tar fasta på det typiska och det pittoreska med en ofta häpnadsväckande blick för detaljer. De 235 bilderna äro sannerligen icke heller illa valda, redan de ett kulturgalleri av värde. Där möta bl. a. porträtt av gossarna Axel Klinckowström, Hjalte Söderberg, Birger Wedberg m. fl., för att icke tala om nioåringen Carl Laurin själv, som ledigt och nonchalant lutad mot 1870-talets fotograffarriär företer en påfallande likhet i minspel med den nuvarande författaren. »Vad skall man göra med pojken, som bara läser», sade den bekymrade Laurin d. ä. till husläkaren. Ynglingen var emellertid mera rodd av Marryat och Cooper än av matematik och latin, men de senare mödorna avbrötos då och då av utlandsfärder till skilda håll. Av intimt tecknade Stockholms hem utanför släktens kan man nämna professor Carl Curmans. Förf. sätter punkt vid den tid, då den redan starkt konst- och teaterintresserade nybakade studenten 20-årig avancerar till Uppsala 1888. Fortsättning utlovas i tre band.

B. H—d.

— Folkskolinspektören fil. dr Karl Linge har om sin hemort i Dalarna utgivit en beskrivning, som torde vara en av de vidlyftigaste sockenskildringar i svensk litteratur. Arbetet bär titeln *Svärdsjö socken med Enviks kapell* (Sthlm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1929. 8:o. xvi, 606 s., 1 karta. Ill. Häft. kr. 15:—) och är utgivet med bidrag av statsmedel, från Långmanska fonden och av Svärdsjö socken. Det är en synnerligen allsidig hembygdsbok. Ehuru större delen av densamma är utarbetad av dr Linge själv, hava vissa områden behandlats av särskilda specialister. Hitt hör kapitel om geologi, flora och fauna, arkeologi, textil slöjd m. m. Ett rikt arkivaliskt material har utnyttjats.

Svärdsjö socken är välbekant från traditionerna om Gustav Vasas dalaäventyr. Att Gustav varit i Svärdsjö synes ganska säkert styrkt. Linge ägnar ett kapitel åt berättelserna om kyrkoherden herr Jon och Sven i Isala samt sägenutvecklingen. En annan Svärdsjöbo blev i senare tid efter sin död vida bekant av säregen anledning — det var den s. k. Fet-Matts. År 1719 påträffades i Falu gruva den döda kroppen efter en gruvarbetare, ovanligt väl bibehållen på grund av det vitriolhaltiga vattnets inverkan. Det befanns vara en 1677, alltså 42 år tidigare förolyckad bergsman, Matts Israelsson, född i Svärdsjö. Han igenkändes bl. a. av sin fästmo, nu en gammal gumma, en episod som upptagits flerstädes i litteraturen (av E. T. A. Hoffman, Per Hallström m. fl.). Kroppen blev i luften stenhård, förvarades först i glas-skåp men begrovs 1749.

Huvudvikten i dr Linges bok ligger givetvis på det topografiska, etnografiska och kulturhistoriska området. Arbetet innehåller emellertid även viktiga personhistoriska bidrag, ehuru tyvärr ej så lätt tillgängliga, då register saknas. Flera medeltidsbrev äro avtryckta. Facsimilet av ett »avlatsbrev från 1405» å s. 216 är i någon mån missvisande, då bilden företeer en 1600-talskopia. Ur kammararkivet har hämtats den förteckning, i vilken man möter socknens skattebetalare år 1540. Andra personuppgifter äro publicerade efter längderna över Älvsborgs lösen 1571, kyrko- och domböcker o. s. v. Herdaminneskapitel och soldatförteckningar samt översikter av dop- och gårdsnamnge material för biografiskt och genealogiskt intresserade. Dock förekomma inga egentliga släktöversikter eller släkttavlor. De talrika illustrationerna äro väl valda och belysande. Den återgivna fotografien av den 75-åriga Marta Svåla, som stående på ett stenblock blåser i lur medan björken, skogsbrynet och himlen bilda bakgrunden, ger en symbolisk och vacker bild av Nordens natur och folkliv.

B. H—d.

— Den kände hembygdsforskaren kyrkoherden Torsten Lundberg i Glimåkra har i ett häfte om *Mickel Pedersen Gyding och Svend Povlsen Gyng*e (Kristianstads boktr.-aktiebolag, 1929. 8:o. 71 s. Kr. 1:—) skildrat »Två Göingehjältar från forna ofredstider» (omslagstitel). Den förra biografien är i huvudsak ett nytryck av förf:s skildring i andra delen av »Bilder och blad ur Glimåkra sockens krönikebok» (1925), anmäld i denna tidskrift 1926 (s. 207 ff.). Nyttillkomna

äro vissa personupplysningar om Mikkel Pedersens änka, fru Bente Myresdatter eller Myre (ej Beata, som förf. har; jfr Kancelliets Brevböcker, bd 9, s. 679) och deras ättlingar. Mikkel och fru Bente hade två döttrar: Beate g. m. Most Hansen (Gere) och Bente g. m. Corfitz Gabrielsen (Akeleye). Det av förf. (s. 29) omnämnda Fredrik II:s brev av 1587 har väl genom tryckfel fått datum 29 juli i st. f. juni. Brevet står upptaget i Kancelliets Brevböcker (bd 8, s. 770) under juni och finnes för övrigt även bevarat i original på pergament i arkivet på Mikkel Pedersens gård, det nuvarande Gyllenkrokska fideikommisset Björnstorp. Det av förf. å s. 26 omtalade kungl. brevet av den 17 januari, som hör till 1568 (Kanc. Brevb., bd 4, s. 279) innebar, att Mikkel Pedersen förlänades med »Björnstrup Torp i Skaane, som er 3 Gaarde [förf. har 2] och 2 Fæster». Det senare godset Björnstorp uppkom emellertid först 1579, då Mikkel av kronan förvärfvade bl. a. 4 gårdar i Björnstorps by av Göddelöv socken (Kronens Sköder I, 1892, s. 209; jfr C. G. Weibull, Skånska jordbrukets historia, 1923, s. 74). Uppgifterna ur 1579 års brev gå igen hos förf. å s. 31. Beträffande den där diskuterade frågan om storleken av gården, kan framhållas, att Björnstorp först 1680 synes ha blivit ett betydande gods, sedan det kommit under gemensam ägare med Häckeberga och under detsamma lagts hela Göddelövs by (C. G. Weibull, a. a., s. 78). Förf. konstaterar med ledning av ett kungl. brev av den 1 juli 1588, att Mikkel Pedersen då var död. Denna terminus ad quem kan något litet skjutas bakåt, nämligen till den 12 juni s. å., ty redan då omtalas fru Bente Myre som änka (Kanc. Brevb., bd 9, s. 25). — I uppsatsen om Svend Povlsen har förf. på grundval av tryckta källor givit en samlad framställning rörande den ryktbare Göingehövdingen. Uppgifterna kunna i viss mån kompletteras i Arthur Stilles studie över »Fälttåget i Skåne och Halland 1657» (Hist. tidskr. för Skåneland, bd 2, h. 3—5, 1904—05, s. 105—216; jfr även Per Sörensson, »Friskyttarna (Snapphanarna) under skånska kriget (1676—79)» i Karol. förb. årsbok 1916, s. 1—75).

B. H—d.

— *Grefve Carl Gustaf Löwenhielms Minnen*. Del III. Sthlm, Alb. Bonniers förlag, 1929, 8:o. 256 s., 2 pl., 1 färgpl. Ill. Häft. kr. 6: 50.

Då en tredje och avslutande del av Löwenhielms Minnen nu utkommit, är det med glädje man konstaterar, att verket ej — såsom tidigare antytts — kom att stanna med det 1927 utgivna andra bandet. Visserligen ger tredje delen mindre av allmän politik än de föregående men den är oundgänglig för bedömande av Löwenhielms egen personlighet och man läser även detta band med odelat intresse. L. var 1834 ännu kvar som minister i Wien och man får följa honom fram till 1854, då den gamle generalen på grund av försvagad syn begär sitt avsked. Sedan L. mist sin hårde fader, förbättras hans ekonomiska ställning och hans liv ljusnar även genom hans nya och denna gång lyckliga äktenskap. Det var den unga ryskan Nathalie von Buxhoevden, vars hand han vann. Danske legationssekreteraren Castenskiöld i Wien var dödligt förälskad i henne och bad L. föra hans talan. Detta får

förf. att med sin stundom framträdande, ofta kärva humor citera Bellmans ord: »Gud nåd' den, som, när han flickan ser, ej går själv men skickar sin kamrer!» Den segrande L. vigdes 1840. Grevinnan Nathalie, på en bifogad färgplansch framträdande som en pikant blondin, hade en intressant extraktion. Hennes mormor hette von Krusenstern av den svensk-baltiska ätten. Hennes farmor åter, Nathalie Aleksejev, var helt enkelt kejsarinnan Katarina II:s dotter med greve Aleksej Orlov. Med största beundran talar Löwenhielm om sin unga makas väsen, hennes takt och sätt att föra sig. 1842 slog de sig ned på fideikommisset Long i Värmland. L:s landshövdingetid i Göteborg 1843—47 medförde ganska mycket slitningar för förf. Han fann sig ej tillrätta i miljön; även efter sin egen skildring verkar L. dock oneligen ibland en smula brumbjörn. I egenskap av ambassadör till Ludvig Filip i Paris notificerade L. Karl Johans bortgång. Förf:s referat av konversationen med fransmännens konung, iförd frack och grå knäppkängor på sina små fötter, över vilka han var så stolt, är även av politiskt intresse. 1847 blev L. militärbefälhavare i 3:e distriktet. Skickligt synes L. ha löst sin delikata uppgift som chef för svensk-norska trupperna på Fyn under Danmarks slesvigsk krig. Han återger också minnen från herrgårdarna, t. ex. de saftigt gjorda porträtten av baron Holsten-Lehns: han »skrattade, rökte, skämtade, åt, drack, spelade kort och musicerade dagen lång. Hans hustru var mycket obetydlig, vindögd och pjoskig, sjuklig och oerhört korpulent, nästan alltid sängliggande och förtjust, om vi slog oss ned.» — Även en del senare, i memoarform ej utarbetade anteckningar av greve L. föreligga. De äro utnyttjade och delvis avtryckta av prof. C. Hallendorff i hans arbete »Oscar I, Napoleon och Nikolaus» (1918). Löwenhielm avled 68-årig på Long i maj 1858, ett halvår före sin älskade ende sons bortgång.

B. H—d.

— Etatsraad *Johan Monrad* (d. 1709) inhågkommes i Danmark genom sin självbiografi (utg. bl. a. av S. Birket Smith 1888), »en lille Perle i dansk Memoirelitteratur», och kan i Sverige, trots att han skrev på prosa, betecknas som kanske den förste i Lundagårds-poeternas långa rad. Han var som bekant g. m. Mette Sophie Krabbe, vars moder, fru Mette Rosenkrantz, vid Monrads förlovning bodde på Lundagård (jfr denna tidskrift 1927, s. 178). Kungl. Biblioteket i Stockholm har sedan länge ägt en bok från den Krabbeska kretsen, nämligen ett ex. av likpredikan över herr Nils Krabbe, Mette Sophies fader, med ägarenamnet *Helle Lykke* — den jomfru Helle, som Monrad nämner som vittne vid Lundagårdsförlovningen. Hösten 1928 förvärfvade Kungl. Biblioteket emellertid en ännu intressantare bok med anteckningar av Monrad själv. Fyndet av dessa har skildrats av amanuensen vid K. Biblioteket Carl Björkbo i Stockholms-Tidningens söndagsbilaga den 17 mars 1929. Förf. meddelar där även utdrag i översättning av Monrads anteckningar. Det i tidningen reproducerade Mette Rosenkrantz-porträttet har emellertid aldrig ansetts föreställa Monrads svärmor utan en annan M. K.; även detta torde

dock vara oriktigt (se upps. av W. Karlson i denna tidskrift 1925, s. 171—174).

Monrads anteckningar äro gjorda på insatta pappersblad före och efter texten i nämnda bok, ett ex. av »Konning Davids Psalter», tryckt i Köpenhamn 1632. Boken inköptes från fru B. Sylvan, Växjö; på titelbladet finnes en ägarenamnteckning: Monthan. Monrads estetiska entusiasm avspeglar sig i bokens yttre. Det är en visserligen nött men ännu delikat foliant i helfranskt kalvskinnsband med inpressade liljor i guld strödda över rygg och sidor. Försättspapperet är purpurroött med ornering av förgyllda blommor; därpå följer ett blad med mönster som en gammal tapet: röda blommor, gröna blad och guld. Av anteckningarna, gjorda med Monrads karakteristiska spatiösa handstil, framgår, att han den 9 nov. 1698 skänkt boken till Mette Sophie Krabbe til minne av deras då 16-åriga äktenskapliga förening. Anteckningarna visa en ofta verbal likhet med självbiografiens lyriska och naturentusiastiska skildring av förlovningshistorien. Till Monrads biografi ge de en sakupplysning av värde. Det har varit i någon mån ovisst, vilket år han föddes. Han skriver i självbiografien »een Söndag Morgen, d. 1. Advent Sönd.». I psaltarnotiserna säger han nu, att han den 2 dec. 1698 blir 60 år. Härigenom bestyrkes det födelsår, 1638, som man antagit.

B. H—d.

— *Nationalmusei miniatyrsamling.* Den Wicanderska samlingen och museets övriga minatyryer. [Inledning av Axel Sjöblom.] Sthlm 1929. 8:o. iv, 100 s., 24 pl.s. Kr. 1: 50.

Konsul Hjalmar Wicander överlämnade genom gåvobrev den 30 nov. 1927 till Nationalmuseum en samling minatyryer, 656 nummer stor. Genom denna högst betydande donation har museets samling av svenska och utländska minatyryer blivit en av de förnämsta i sitt slag i världen. Detta är så mycket mer tillfredsställande, som museets tidigare miniatyrykollektion (omkr. 170 nr) på intet vis var representativ. För den skänkta samlingens förkovran och underhåll har konsul Wicander även överlämnat en fond på 200,000 kr. Över den Wicanderska samlingen har fil. dr Karl Asplund utarbetat en praktkatalog i två folioband. Museet har emellertid även sörjt för den större allmänheten genom utgivande av ovanstående mindre katalog över museets hela miniatyrsamling. Å de bifogade planscherna märkas bilder av P. A. Hall och L. S. Sparrgren (självporträtter), av Gustav IV Adolf som barn (målad av N. Lafrensen d. y.) och som kronprins (av J. A. Gillberg), en förtjusande barnbild av Gustav, prins av Vasa (av Pehr Köhler), grevinnan d'Egmont (av P. A. Hall), kamrerare J. F. Wallius (av J. H. Scheffel) m. fl. — samtliga de nämnda, utom grevinnan d'Egmonts, i Wicanderska samlingen.

— Den flitige värmlandsforskaren C. E. Nygren har i Uppsala universitetsbibliotek plockat fram en gammal dagbok, som för kulturhistorien är nog så givande. Den är skriven av Karlstadslektorn *Erik Eurén* och omfattar åren 1732—62 (tr. i »Värmland förr

och nu» 1927, s. 5—87, 1 portr.). Den unge Eurén tycks ha varit animal sui generis. Redan som 3-åring »sjöng jag psalmer och visor för pengarna» och »på mitt 8 år började jag lära andra barn, vad jag kunde». Vid universitetet blev han en övertygad wolffian, deltog med lust i Linnés herbariones upsalienses och läste klassikerna tillsammans med själve Johan Floderus, den lärde greken. Som pedagog i Karlstad var han en rätt modern ande. Han bekände sig till det ekonomiska tidevarvets undervisningsprogram, talade vackra ord om Carl Gustaf Löwenhielms uppfostringsmemorial och svärmade för Rousseaus pedagogiska frälsningsbudskap. Men han var en sträng herre och »beivrade alla oordningar, särskilt sådana som angingo fonder och räkenskaper».

— g — k.

— Redaktör *A. G. Petersson* har utsänt sitt tolfte »åt minnet av fäder och hembygd» ägnade arbete, som denna gång innehåller *Karl-skoga klockare-, kyrkvärds- och kyrkoväktarekrönika* (Kristinehamn 1929, 8:o, 96 s. Ill. Kr. 4: 75). Förf., som 1927 utgav ett liknande arbete för Bjurkärs socken, är sannolikt den förste i svensk litteratur, som ägnat dessa hedervärda tjänstemän i församlingen en särskild, utförlig monografi, som till på köpet upptager deras hustrur, barn och jag höll på att säga även goda vänner och grannar, allt ifrån 1600-talet och till den dag som är, för att nu icke tala om deras porträtt och namnteckningar samt bilder av deras ägande gårdar. Ehuru det ligger nära till hands att föreställa sig, hurusom allt detta måste hava ett ganska inskränkt lokalt intresse, visar det sig, att särskilt kyrkovärdarna i sina led hava en rad brukspatroner, vilkas namn åtminstone delvis äro kända utanför bygden, och bland avkomlingarna figurerar den på sin tid mycket omtalade grundaren av Lundsbergs berömda läroanstalt, grosshandlaren William Olsson († 1923). Registret upptager över 600 namn.

Aquit.

— Den kände vattenbyggaren professor *J. Gust. Richert* har utgivit *Minnesanteckningar*, betecknande som andra upplagan, emedan boken tidigare tryckts blott för utdelning till släkt och vänner (Sthlm, P. A. Norstedt & Söner, 1929. 8:o. 273 s., 1 port.pl. Häft. kr. 5: —). Det är en flärdfri, ungdomligt frisk framställning med många roande smådrag. Av intressanta episoder från förf:s tjänsteutövning kan nämnas hans relation från S:t Petersburg 1903, då han för Vattenbyggnadsbyråns räkning bl. a. fick uppvakta den mäktige Plehve.

— *F. d. generaldirektören och chefen för Telegrafstyrelsen Herman Rydin* har utgivit *Ur minnet och andra gömmor*. Del I (Sthlm, Alb. Bonniers förlag, 1929. 8:o. 365, (2) s., 1 pl. Ill. Häft. kr. 9: 50). Det är i övervägande grad en bok om Uppsala från 1860-talet till 1885. Förf:s fader var nämligen den berömda statsrättslärde professor *H. L. Rydin*. Med stort nöje tar man del av förf:s lättflytande skildring, i vilken den dåtida akademivärlden presenteras med dess och stadens övriga många original: Svedelius, Ribbing, Sponberg,

Raab m. fl. En humoristisk åskådning och ett stort förråd av anekdoter förhöjer läsarens trevnad. I sista kapitlet hamnar förf. på tings-tjänstgöring i Skåne, först hos häradshövding Ludvig von Sydow i Höör och sedan i hovrätten i Kristianstad. Av de skånska porträtten är ett av de bästa det, som Rydin ger av den myndiga Hennes nåd Dahl född Trolle på Fulltofta. Därjämte förekomma några intressanta interiörer från Hörby från förf:s beröring med Victoria Benedictsson (Ernst Ahlgren) och hennes make.

— Professor Jarl Charpentier, Uppsala, har meddelat redaktionen en personhistorisk notis, som icke saknar intresse. *Jean-Baptiste Tavernier*, baron d'Aubonne (1605—1689) var en av 1600-talets mest bekanta ädelstensgrossörer och orientresande. Över sina många färder tryckte han i Paris 1676 en beskrivning i tvenne volymer med titeln »*Les Six Voyages de Jean-Baptiste Tavernier, Escuyer, Baron d'Aubonne*». I en ny upplaga av 1679, vol. II, p. 181 f., har Tavernier en skildring av sin ankomst till Point de Galle på Ceylon den 24 juni 1652. Om nämnda stad skriver han bl. a.: »Le lendemain nous fumes loger chez le sieur Hercules Suedois de nation qui estoit au service de la Compagnie Hollandoise, & qui estant marié avoit dans la ville une maison en particulier. Pour n'avoir point d'embarras nous mismes en pension chez luy...». Att identifiera denne svenska »sieur Hercules» synes vara svårt. Visserligen har det funnits en ätt Hercules, som adlades i Sverige 1751. Men denna släkt kom enligt ättartavlorna först 1633 från Skotland till Greifswald och hette förut Harkels. Det vore av intresse, om man ur t. ex. svenskt arkivmaterial skulle kunna få upplysningar i frågan.

— Med h. 39 (Christiernin-Cleve) och 40 (Cleve-Cornelius) har standardverket *Svenskt Biografiskt Lexikon*, red. av Bertil Boëthius, fullbordat sitt åttonde band (Sthlm, Alb. Bonniers förlag, 1929 Kr. 7: — pr häfte). Av särskilt framträdande biografier i dessa märkas de över prästen, politikern och nationalekonomen Anders Chydenius (av Eli Heckscher), riksarkivarien Sam Clason (av Rurik Holm), krigarna J. A. Clodt von Jürgensburg och Samuel Cobron, den senare av skotsk börd (båda av B. Boëthius), riksbibliotekarien Isak Collijn (av Axel Nelson), Jonas Columbus och hans söner Jonas och Samuel (av R. Ekholm), 1500-talsläkaren Johan Copp (av O. T. Hult) m. fl. — Av nionde bandet har utkommit h. 41 (Cornell-Cronhamn). Häftet domineras av artiklar över medlemmar av ätterna Coyet och Creutz — i den senare sviten har prof. G. Castrén tecknat Gustaf Philip Creutz' bild.

— Dr Lydia Wahlström har under titeln *Glada givare*. *En bok om lärare och vänner* (Sthlm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1929. 8:o. 286, (1) s. Ill. Häft. kr. 6: 75) sammanfört tio biografiska essayer, varav fyra över bortgångna personer. Med ett undantag — Viktor Rydberg — har förf. stått i nära beröring med essayernas föremål. Boken är, säger förf., att betrakta som en tacksamhetsgård till dessa, vilka samtliga varit glada att få giva — därav boktiteln. Man

torde kunna säga, att de skildrade ha en idealistisk livssyn gemensam men eljest differera onekligen deras personligheter starkt. Essayerna spegla emellertid tillsammans förf:s intressen: historiska, religiösa, literära och politiska. Det är redan på grund av det sagda förklarligt, att den som ej har förf:s inställning till de skildrade, icke alltid kan underskriva hennes omdömen eller ha samma synpunkter. Av de bortgångna tecknas, utom Rydberg, Harald Hjärne, Ellen Key och Samuel Fries. Även dessa ligga vår egen tid så nära, att förf:s framställning ofta mindre blir en saklig värdesättning än ett personligt vittnesbörd. Av »nutida klerker och lekmän», som andra avdelningen rubriceras, har dr Wahlström dröjt vid Natanael Beskow, Nathan Söderblom, Emilia Fogelklou, Ann Margret Holmgren, Sigrid Leijonhufvud och Anna Lenah Elgström. Det är icke minst intressant att i boken få möta Hjärne. Hans betydelse ligger ju bl. a. i det starka inflytande han utövade på sina lärjungar — och dit hör förf. Som framträdande drag i dr Wahlströms Hjärneporträtt finner man hans förakt för gottköpsvisdom, hans fenomenala lärdom och kärva sanningssägande, hans självständiga, fria syn och bitande satir och samtidigt hans rika personlighets djupa ansvarskänsla och ideella tjänande av höga syften.

För en personhistoriskt intresserad läsekrets ligger det nära till hands att i dr Wahlströms nya bok med särskild glädje se en samlad översikt av, vad Sigrid Leijonhufvud givit på biografien område. Den personlighet, som avtecknar sig bakom och i raden av hennes värdefulla arbeten, möter oss på ett konkretare sätt i Lydia Wahlströms essay. Den där givna bildens vinnande drag betingas av den objektiva verkligheten själv. Om dr Wahlströms tankeväckande bok kan man säga, att det glada givande, som hon ser som något gemensamt hos de biograferade, också framstår som en egenskap hos arbetets författarinna.

B. H—d.

— I nordamerikanska frihetskriget deltog en mängd svenska officerare i fransk tjänst på de upproriska kolonisternas sida mot England. Odnher namnger en del av dessa i sitt arbete om Gustav III:s regering (bd II, s. 104 f.). En populär skildring av »Svenskarna i Nordamerikas krigshistoria» ger Rütger Essén i samlingsverket »Svenskarna i Amerika», utg. av Karl Hildebrand och Axel Fredenholm (bd I, s. 166—196). Den svensk-amerikanske historikern Adolph B. Benson har i sin avhandling »Sweden and the American Revolution» (1926) en förteckning på 64 svenska officerare i de franska trupper, som deltog i frihetskriget. I en anmälan av Bensons bok i Scandia, h. 2, 1929 (jfr nedan s. 257 f.), har Harald Elovson under titeln »*De svenska officerarna i nordamerikanska frihetskriget*» lämnat ett bidrag på detta område. Han påvisar nämligen, att Gjørwell i Uppfostrings-Sällskaps Tidningar 1783 låtit införa namnlister över sådana officerare efter meddelanden från Paris, troligen av C. L. Kämpe. Elovson kompletterar härigenom Bensons förteckning med ytterligare 25 namn, varigenom man kommer upp till slutsiffran 89.

Bland de sedan länge begagnade källorna för det nordamerikanska frihetskrigets historia äro Axel von Fersen d. y:s brev till sin fader

(originalen i Stafsunds arkiv), som hittills varit kända genom frih. R. Klinckowströms »Le comte de Fersen et la cour de France» (1878). Vad Klinckowström där meddelade av dessa brev var emellertid endast ett urval och även de brev, som medtagits äro ofta blott tryckta i utdrag. Greve F. U. Wrangel har i det arbete, som blev hans sistå (se ovan s. 186), *Lettres d'Axel de Fersen à son père pendant la guerre de l'indépendance d'Amérique* (Paris, Firmin-Didot et Cie, 1929. 4:o. (2), VII, 200 s., 1 portr.-pl. Frcs 20:—), velat lämna en ny och fullständigare edition av de nämnda Fersenska breven. Av dessa ha således vissa endast delvis och somliga aldrig förut varit tryckta. För den svensk-amerikanska historieforskningen bör boken få ett stort värde, vilket förhöjes av Wrangels orienterande inledning (s. 1—42).

B. H—d.

— *Historisk Tidskrifts* h. 2 för 1929 inledes av Folke Lindberg med en uppsats om »Bernadotte och Walcherenexpeditionen», följd av Erik Fahlbecks studie över »Bondeståndets sekreterare vid 1809—10 års riksdag» (Anders af Håkansson, Carl Agardh och Sven Emanuel Trägårdh). Ragnar Liljedahl ger en utförlig översikt av Östersjöprovinsernas svenska tid i den tysk-baltiska historieskrivningen och Bernhard Risberg ett kritiskt, kompletterande bidrag i anledning av den 1927 utkomna festskriften »Linköpings gymnasiums historia 1627—1927». — I. h. 3 publicerar Bertil Boëthius sin undersökning angående »Trävaruexportens genombrott efter det stora nordiska kriget» och Sara Ekwall »Ett hittills okänt Birgitta-officium». Meddelanden lämnas av Per Sundelin om ett återfunnet nytt parti av Anders Schönborgs »Historiska bref om det svenska regeringssättet» och av C. F. Palmstierna om »Bröderna Nordin och den gustavianska oppositionens grundlagsförslag vid 1809—10 års riksdag».

Av personhistoriskt intresse är särskilt Sten Engströms källkritiska studie över landsförvisningen av de svenska oppositionsledarna 1362—63. Det rör sig om biskop Nils Markusson av Linköping, drotten herr Nils Turesson (Bielke), Bo Jonsson och riddarna Karl Ulfsson (sparre) till Tofta, Karl Ulfsson (lejon) till Ulfåsa, Erik Karlsson (örnfot) och Bengt Filipsson (ulf). Från genealogisk synpunkt må framhållas förf:s not 2 å s. 323, i vilken han med diplomatiska belägg påpekar det i litteraturen vederligen förut ej observerade faktum, att herr Karl Ulfsson till Tofta var gift åtminstone tre gånger. Förf. nämner först, i likhet med t. ex. I. Collijn i Nord. tidskr. för bok- och bibl.-väsen, h. 1 för i år (s. 17 — kommentaren till Collijns edition av nekrologiet från Johanniterklostret i Eskilstuna), att Karl Ulfssons andra maka, Helena Israelsdotter (Finstaätt: två vingar) tydligen var död före 1379 ²/₁ (Sv. Riks-Arch. Perg.-bref, n. 1392). Engström anser vidare troligt — på grund av vissa godsförhållanden — att Helena var död redan före 1375 ¹⁴/₁₀. Då emellertid Vadstenadiariet vid notisen 1410 ¹⁷/₂ om herr Karls gravsättning omtalar, att dennes hustru avlidit kort efter hans (nov. 1407 inträffade) död, måste detta vara en tredje maka. I det nämnda, av Collijn utgivna Eskilstunanevrologiet står som herr

Karls maka (dödsdatum $\frac{5}{10}$) antecknad en »Cecilia». Collijn antar detta vara felskrivning för Helena. Därest det ej är felskrivning, synes detta i varje fall icke heller kunna vara den herr Karls hustru, som Vadstenadiariet omtalar. Denna överlevde ju sin make (för så vitt ej diarienotisen, som är två år senare än dödsfallet, misstar sig i detaljen: kort efter herr Karls död), men nekrologiets »Cecilia» var död, medan herr Karl ännu synes leva. Skulle »Cecilia» vara en tredje hustru, så vore diariets en fjärde. Då herr Karl, som Collijn påpekar, 1366 $\frac{14}{9}$ (SRP n. 729) anhållit om broderskap i Eskilstunaklostret för sig och fru Helena och den senare alltså just synes ha stått i förbindelse med klostret, är den antagna felskrivningen (Cecilia i st. f. Helena) naturligtvis möjlig. Å andra sidan sätter Collijn nekrologiets uppläggning till tidigast 1384, d. v. s. omkr. 5 eller kanske 9 år efter Helenas död, så att Karl Ulfsson onekligen haft god tid för omgifte. I varje fall kvarstår som säkert, att han varit gift tre gånger.

Beträffande Karl Ulfssons till Tofta barn framhåller Engström, att två sådana äro kända: Knut och Margareta. Då Knut Karlsson var riddare redan 1375 anser förf. honom troligen vara från Karl Ulfssons första gifte (ingånget 1352 med Ingrid Eriksdotter). Margareta Karlsdotter blev gift 1) senast 1408 med herr Knut (Tordsson) Bonde, 2) 1414 med Sten Turesson (Bielke). Engström framställer, tydligen bl. a. på grund av tidsavståndet mellan fru Helenas död och året 1408, den hypotesen, att Margareta icke, som eljest allmänt antagits, varit Helenas barn, utan istället skulle vara från Karl Ulfssons tredje gifte. Då Margareta, som Engström framhåller, efter giftermålet 1414 med Sten Turesson haft 5 barn, måste man medge, att hon väl knappt kan ha varit född mycket tidigare än omkr. 1480, framför allt om detta sammanställes med tidsuppgiften om hennes första gifte. Engströms hypotes synes sålunda icke sakna fog, även om en närmare undersökning, t. ex. en godshistorisk analys från arvssynpunkt, vore önskvärd för att möjligen kunna nå större klarhet. Saken har nämligen även ett rent historiskt intresse. Vore Margareta Karlsdotter ej Helenas barn, betyder detta icke blott, att ett stort antal antavlor för personer från denna tid måste revideras. Det betyder även, att Helena Israelsdotter ej var mormor till Margareta Karlsdotters son, konung Karl Knutsson. Den nära frändskap denne eljest antages ha haft med Finstaätten (den heliga Birgitta var Helenas faster), skulle då bortfalla, och Karl Knutssons bördsprestige på mödernet i så fall koncentreras kring morfadern, den ryktbare marsken Karl Ulfsson.

B. H—d.

— Tidskriften *Scandia* har utkommit med årets andra häfte. Sture Bolin återupptar ett gammalt diskussionsämne: Hallandslistan i kung Valdemars jordebok. Tidskriftens utg., prof. Lauritz Weibull, kommer ifråga om det allmänintressanta problemet »Carl XII:s död» till följande slutsats: »Indiciedjan sluter sig. Avgörande bevis kan inte föras. Men uppfattningen, att ingen grund föreligger för antagandet av ett mord på Carl XII, låter sig inte upprätthållas. Vägande grunder för ett dylikt antagande föreligger.» Utg. bidrar även med »Från

Kiel till Köbenhavn i augusti 1658», kommentar till och avtryck av tre depescher från franske residenten hos Karl X Gustav chevalier de Terlon till Mazarin. Depescherna bilda ett viktigt korrektiv till Terlons bekanta memoarer om samma tid. Rörande H. Elovsons uppsats i anledning av A. B. Bensons bok om Sverige och den amerikanska revolutionen, se ovan s. 255. Toni Schmid, som lämnar en studie över *Breviarium Lundense* 1477, ger därjämte i »Växjö stifts tillkomst och älsta förhållanden» upplysningar av stort intresse. Biskopslängden för Växjö har hittills börjat med Stenar. Fröken Schmid påvisar en tidigare biskop, troligen den förste å denna stol, Balduin, år 1170. När ärkebiskop Eskil av Lund nämnda år till Mariakyrkan i Ringsted överlämnade ett kapell i Halland med tillhörande tionde och fiske är nämligen den förste bland vittnena i gåvobrevet: Balduinus Vexohensis episcopus. Uppgiften möter i dansk källa, likaså uppgiften om näste namngivne biskop, Stenar, från 1180, 1183 och 1191. År 1191 möter Stenar emellertid även i ett Knut Erikssons brev tillsammans med Sveriges biskopar. Nästa gång en biskop i Växjö nämnes är 1241; han betecknas då uttryckligen som lydbiskop under Uppsala. En av Toni Schmid gjord undersökning av legend-, liturgi- och kalendermaterial styrker vad övriga historiska källor visa: en intim förbindelse mellan de danska ärkebiskoparnas Lund och det tidigare Växjöstiftet. I början av 1200-talet ser man Växjökalendariet i viss mån svenskorienteras; likväl behölls helgonlängden från Lund ännu i 1300-talets Växjö.

B. H—d.

— *Fornvännen* innehåller i h. 3 för 1929 bl. a. ett tyskt bidrag av Walter Paatz, som till lybeckskulptören Henning von der Heide — Bernt Notkes lärjunge — attribuerar ett s. k. Johannesfat av trä, tidigare i Norrby kyrka i Uppland, nu i Statens historiska museum. H. 4 innehåller bl. a. en diskussion om Smålands ortnamn i anslutning till E. Granlunds uppsats i h. 1 för i år. I h. 5 har prof. Axel L. Romdahl lämnat ett intressant bidrag, en observation rörande linköpingsbiskopen Kettil Karlssons (Vasa) mitra.

— *Kyrkohistorisk Årsskrift*, utg. av Emanuel Linderholm, årg. 28, 1928 (Upps. o. Sthlm — tr. i Upps. — 1929. 8:o. VIII, 320 s. Bokhandelspris kr. 12:—) innehåller bl. a. ett posthumt bidrag av Personhistorisk Tidskrifts framlidne redaktör, arkivarien Ivar Simonsson om »Stockholms plats i den kyrkliga indelningen». Teol. kand. Holger Nilsson skriver om »J. A. Tingstadius och Kyrkohandboken av 1811». — På förhand har utkommit som separat ur *Kyrkohistorisk Årsskrift* 1929, numera docenten vid Stockholms högskola dr Salomon Krafts akad. avh. »Textstudier till Birgittas revelationer» (Upps. 1929. 8:o. 196 s. Kr. 7:—), ett av de senaste betydande bidragen på Birgittaforskningens område (jfr ovan s. 224 ff.).

— *Nordisk Tidskrift för Bok- och Biblioteksväsen* dubbelnr 2—3, 1929, är ägnat åt den i Rom och Venedig i år avhållna världskongressen för bibliotek och bibliografi. Häftets uppsatser äro därför alla tryckta

på utländska språk och utgöra värdefulla bidrag på olika biblioteks-
vetenskapliga områden.

— *Meddelanden från Kungl. Akademien för de fria konsterna* 1929 (Sthlm 1929. Stor 8:o. 118, (2) s., 8 pl.s.) innehålla bl. a. Erik Lindbergs ej blott numismatiskt utan även personhistoriskt intressanta studie över »Konstakademiens medaljer, deras tillkomst och användning». Uppsatsen behandlar bl. a. medaljer med bilder av Fredrik I, Gustav III, Gustav IV Adolf, Karl XIV Johan, kronprins Oskar (I) och Karl XV, vidare över N. Tessin d. y., Carl Gustaf Tessin, akademiens donator Gerhard Meyer, kanslirådet frih. Gustaf Ribbing, C. F. Adelcrantz, Egon Lundgren och F. W. Scholander samt en plakett över Sergel. De å planschsidor bifogade avbildningarna äro utmärkt vackra och klara. Av andra planscher i Meddelandena märkas en byst av K. H. H. Kronprinsen, utförd av Carl Eldh, samt ett självporträtt i olja av Gottfrid Kallstenius. Akademiens arkiv har ökat med 42 brev från G. W. Palm, använda av Georg Nordensvan i en uppsats om denne i Ord och Bilds aprilhäfte för i år.

— *Karolinska förbundets årsbok* 1928, utg. genom Sten Bonnesen (Lund 1929. 8:o. 272 s., 1 portr.pl.) inledes med en minnesruna av prof. Nils Herlitz: »Carl Hallendorff och den karolinska forskningen.» Å försättsplanschen möta den bortgångne hävdaforskarens drag. J. A. Lagermark skriver om »Försvaret av det egentliga Sveriges östersjökust, västra Sverige och Finland 1711», Sten Bonnesen om »De nordiska allierade och Hamburg 1712—1713. I.», varjämte Per Sörensson fortsätter sina undersökningar om »Kejsaren, Sverige och de nordiska allierade från Karl XII:s hemkomst från Turkiet till alliansen i Wien 1719». Ett personhistoriskt bidrag har årsboken i den danske generalen Tuxens nu posthumt tryckta utredning angående »Magnus Stenbocks Soldater som danske Undersaatter». Icke så få svenska krigsfångar i Danmark stannade nämligen kvar som medborgare i det forna fiendelandet. Danska regeringen uppmuntrade härtill och, säger förf., »det smukke Køn, særlig paa Landet, syntes godt om de fremmede Krigsmænd». Åtskilliga fångna barnafäder visade sig ha »reelle Hensigter» samt befunnos villiga gifta sig och »perpetuere sig til Danmark». Från vissa städer meddelar förf. namnlistor på svenskar, som upptogos till danska borgare, ibland med uppgift om deras hemort i Sverige.

B. H—d.

— Den i alla avseenden förnämliga publikation, som bär namnet *Svenska Linné-sällskapets årsskrift*, har utkommit med sin tolfte årg. (Upps. 1929), red. av bibliotekarien Arvid Hj. Uggla. I sällskapets verkningskrets har döden härjat och borttryckt överbibliotekarien Markus Hulth, prof. Christopher Aurivillius och dr Carl Forsstrand, vilkas minne tecknas. Adam Reuterskiöld skriver om Johan Gustaf Wahlbom, Kalmar läns förste provincialmedicus och hans brev till Linné samt

lämnar i uppsatsen »En Linné-boks historia» även en kort biografi över bl. a. Andreas Sparrman. Elis Malmeström refererar Linnés avhandling om ålderdomen och Günther Schmid ger upplysningar om »Linné-Gedichte». Utom botaniska bidrag innehåller årsskriften även och ej minst prof. Rutger Sernanders föredrag om Linné som Uppsalastudent och ett omtryck av Oscar Levertins fängslade artikelserie ur 1906 års Svenska Dagblad »Med Linné i Holland». Årsskriften är vackert och rikt illustrerad.

— I *Från Svenska Statsförvaltningen*, Tidskrift för administrativa spörsmål, h. 1—2 för i år, har tidskriftens utg., förste kanslisekretären Niklas A. Lindhult, bidragit med en uppsats, »Vasavapnet — rättvisans vapenbild. Lekmannaanteckningar om heraldik och schack» (s. 19—24). Förf. ansluter sig till den uppfattning, som i Vasaättens vapenbild ser schackpjäsen »roc». Uppsatsen är försedd med ett flertal illustrationer och utförliga bibliografiska hänvisningar i noterna.

— *Samfundet S:t Eriks årsbok* 1929, utg. genom Sigurd Wallin. Sthlm 1929. 4:o. (8), 239, (2) s., 1 portr.-pl. Ill. Boklädspris kr. 10:—.

Årsboken är den första på 24 år, som ej bär Gustaf Upmarks namn på titelbladet. Också ägnar den nuv. redaktören en varm hyllning åt minnet av sin bortgångne verksamme företrädare, vars bild pryder boken. Gösta Selling lämnar uppgifter om S:t Eriks Stockholmsregister och prof. Martin Olsson offentliggör en mycket uppmärksam studie över Stockholms slotts medeltida byggnadshistoria. Till stadens topografi ger även Tord O:son Nordberg bidrag i tvenne uppsatser. Kulturhistoriskt givande är Julian Olbers' »Drag ur livet i Stockholm vid slutet av medeltiden. Efter anteckningar i stadens tänkeböcker» — en framställning påminnande om dansken Hugo Matthiessens värdefulla arbeten (»Böddel og Galgefugl», »Natten», »De Kagstrøgne» m. fl.). Personer, som älska detektivromaner, kunna få sitt lystmäte i prof. Carl Hallendorffs överlägset dråpliga skildring av »Det stora juvelsveket i riksbanken» på 1690-talet. Anm. skall icke förtaga charmen av berättelsen genom att närmare redogöra för, hur fru Greta Duréel, hennes väninnor och hantlangerskan »Lilla Maja» lyckades utsätta Rikssens ständers bank för djärva och systematiska bedrägerier genom utnyttjande av bankens pantlånerörelse. Då bankokommissarien Lars Nyman den 24 januari 1694 med bestörtning upptäckte i valvet, att en ask, belånad för 300 daler kopparmynt, endast innehöll röda och svarta lackbitar, började det drama upprullas, som skulle svårt kompromettera även många »familles de qualité». För samtiden var saken obehaglig nog och medförde för vissa av de inblandade dystra konsekvenser. En sen eftervärld hålles under läsningen i dramatisk spänning från början till slut. — Årsboken avslutas med en av arkivarien Nils Östman uppgjord utförlig bibliografi för Stockholmsforskaren, arkivarien Ivar Simonsson, Personhistoriska Samfundets 1925 bortgångne sekreterare.

B. H—d.

— *Hembygden*, Dalslands Fornminnes- och Hembygdsförbunds årspublikation, har utkommit för 1929 (Gtbg 1929. 8:o. 239 s., därav 8 pl.-s., 2 pl., 1 tab.-bil. Kr. 3:—), liksom förut red. av med. dr Emanuel Bergman, Göteborg. Den har som vanligt omväxlande och rikt innehåll. Bertil Waldéns »Ur Dalslands kyrkoinventarium» innehåller även många biografiska notiser av värde. Målarinnan Gerda Palm skildrar sitt barndomshem, majoren Ferdinand Palms, på Forsane i Frändefors s:n. Joh. Lindholm skriver om Örs s:n. »Dalsländskt porträttgalleri 1929» ger 43 ansikten av herrar »på Dal», varefter följa minnesrunor över rådmannen och sparbanksdirektören Wilhelm Rahmn (1869—1929), rådmannen S. P. Gerdin (1849—1927), överste Herman Richard Låftman (1877—1928), fröken Johanna Brunsson (1846—1920) — banbryterska på textilkonstens område —, fru Carolina Larsson-Rune (1841—1927) samt läraren och kommunalmannen Wilhelm Heimer. Bland »Skrifter om Dal och Dalbor» nämnes en av genealogiskt intresse, »Unger-Edgrenska släktminnen» (Sthlm 1928. 112 s., 3 släkttab. Tr. i 300 ex., varav 50 numr. Kr. 5:—). »Dalsländsk krönika» lämnar uppgifter för 1928; även en dödslista för dalbor 1928 bifogas. Årsboken avslutas liksom tidigare med intresseväckande antavlor. Den första, för prof. Pontus Wikner, visar, att i den känslige och noble tänkarens ådror rann det renaste svenska lantmannablod. Fadern var bruksinspektör, men i övrigt voro förfäderna bönder i Steneby, Frykeruds, Nors och Segerstads socknar. Nästa antavla, tyvärr liksom Wikners långt ifrån fullständig i de led, som upptagits, är upprättad för provinsialläkaren med. dr Erik Magnus Waldenström (1795—1870), fader till Paul Peter Waldenström. Här är istället en stor yrkesblandning: tullförvaltare, rådmän, kyrkoherde, bergmästare, länsman, jägerrifiskal och handlande är en explockning, som ger en glimt av P. P. W:s psykologiska förutsättningar. Antavlan för riksdagsmannen Petter Andersson (1838—1894) i Högkil, Håbols s:n, visar även i 4:e ledet en folkrepresentant, Per Bågenholm (1717—1779) på Gäserud i Håbol. Politikern och borgmästaren Axel Olof Runes (1866—1927) antavla slutligen är liksom Wikners starkt odalpräglad; Gestads, Bolstads och Järns socknar äro ursprungsorterna.

B. H—d.

— *Dalarnas Hembygds-Förbunds Tidskrift* har utkommit med h. 1 och 2 för 1929. Det förra innehåller bl. a. ett bidrag av prof. Sven Tunberg om »Riksdag och bergslag i svunnen tid». I det senare skildrar Sture Nilsson Tibble bys i Leksand utveckling under 1800-talet. Han meddelar bl. a. en gårdsägarlängd från omkr. 1850 med typiska dalanamnformer: Sämskar Olof Matsson, Lustigs Olof Olsson, Stor Daniels Per Mattson, Pipar Margareta Persdotter o. s. v.

— I *Meddelanden från Östergötlands fornminnes- och museiförening* 1929—30 har professor Nils Ahnlund under rubriken *Brasklappen* givit ett nytt bidrag till den pågående diskussionen om Stockholms blodbadsproblemet, denna gång rörande biskop Hans Brasks roll i det politiska spelet.

— Av *Meddelanden från Norra Smålands Fornminnesförening* har utkommit nr IX (Jönköping 1929. 8:o. 144 s., 1 pl. Ill. Kr. 3: —). Av personhistoriskt intresse är särskilt Wilhelm Nissers »Per Brahe d. y:s 'Hofkonterfejare'». Det rör sig om den från Jägerndorf i Sachsen härstammande Johan Werner (urspr. Wernich) d. ä., död 1656, och hans släkt, särskilt sonen Johan Werner d. y. (d. 1691). Familjen var entypisk konterfejarsläkt, ehuru Per Brahe använde Werner d. y. även för administrativa uppgifter inom Visingsborgsgrevskapet, nämligen som först rådmän och sedan borgmästare i Gränna. Förf. lämnar såväl en på arkivaliskt material återgående utförlig skildring av släkten som intressanta utredningar av Wernrarnas konstnärliga verksamhet inom arkitektur, skulptur och måleri på de olika Braheslotten och i kyrkorna. Ett flertal porträtthistoriska notiser av värde ingå häri. Werner d. y. får man göra bekantskap med i ganska olika situationer. Då hans första hustru 1658 begåvat honom med en »Vngh Såhn, hwillkenn ennu, effter Arffs synden är wreedenes barn», har Johan Werner djupt vördnadsfulla ord till hands för att bjuda Per Brahe till fadder. Domboken kompletterar emellertid vår kunskap om Werner med bilden av en hårdhänt processmakare, ganska dryg i sitt uppträdande och grov i munnen. Den mycket belysande framställningen vinner ytterligare genom ett flertal goda illustrationer. — Av övriga bidrag må nämnas prof. E. Wrangels om »Järnhandteringen och medeltidskulturen i Småland». Publikationen avslutas med en översikt av Norra Smålands fornminnesförenings verksamhet under dess första kvartsekel.

B. H—d.

— *Tidskrift utg. av Norra Vätterbygdens Hembygdsförening*, red. av kyrkoherden H. Södersteen, är titeln på en hembygdspublikation, av vilken föreliggande årg. 1926 (tr. i Askersund, 86 s., ill.) och 1929 (tr. i Örebro, 89 s., ill.; kr. 2: — pr årg.). Föreningen ifråga bildades i Askersund 1925. I förra årg. biograferar J. Haugard landskapsmålaren major Hjalmar Trafvenfelt och Herman Södersteen skriver »Några blad ur Askersunds historia från förra hälften av 1700-talet». Mannen, som skulle göra't, var i Askersund vid frihetstidens mitt råd- och riksdagsmannen Sven Andersson Bergh (1701—1751). Hans energi och intresse för manufaktur fingo en värdig efterföljare inom släkten i hans yngste sons, rådmannen Göran Berghs sonson, Göran Fredrik Göransson, skaparen av Sandvikens järnverk. — 1929 års årg. är ägnad Verner von Heidenstam på 70-årsdagen. Karl Bäckgren återkallar i minnet Skagen eller Skaga, en nu försvunnen Tivedskyrka. En hel rad personupplysningar ger samme förf. i uppsatsen »När koleran härjade i Askersund med omnejd. Från sjukdomsåret 1834». R. J. Fjeldstad berättar skolminnen från staden och kyrkoherde Södersteen bidrar med »Arbetare-Aktiebolaget Arbete och Frihet. En fantastisk historia från Askersund för 60 år sedan», som skildrar ett mindre lyckat, tidigt försök till Kooperation.

— Den 10 maj 1929 föllo K. M:ts domar om skydd för adliga ättennamnen Lindencrona och Bildt. Det referat av målen, som influtit i

Nytt Juridiskt Arkiv 1929, avd. I, h. 4—5, s. 283—300, är även av personhistoriskt intresse.

— *Historisk Tidskrift för Finland*, utg. av Eric Anthoni, h. 2 för 1929 (årg. 14) innehåller avd. III av K. J. Hartmans studie »Om förhållandet mellan Karl XII och Görtz på utrikespolitikens område efter konungens hemkomst från Turkiet till hans död (1716—1718)» samt utdrag ur och referat av ministerstatssekreteraren greve Alexander Armfelts memoarer, meddelade av Carl von Bonsdorff. Litteraturavdelningen lämnar anmälningar av finskspråkiga uppsatser i Finska kyrkohistoriska samfundets publikationer rörande bl. a. åbobiskopen Eskil Peträus samt kyrkoherden och ingenjören Jakob Stenius d. y.

— *Samfundet för dansk Genealogi og Personahistorie* firade den 20 och 21 september 1929 sitt femtioårsjubileum i Köpenhamn. Som representant för Personhistoriska samfundets styrelse närvar efter inbjudan direktören G. Indebetou. Sverige var dessutom representerat av danska samfundets korresponderande medlem postkontrollör G. Elgenstierna. Från Norsk Slektshistorisk forening hade infunnit sig redaktören S. Meidell och från Finland sekreteraren i Genealogiska samfundet kamrer O. Durchman. Som jubileets inledning den 20 kan man betrakta den lunch, som samfundets »formand», ordenshistoriografen doktor L. Bobé, gav för de utländska gästerna och samfundets styrelse m. fl. i sin bostad, det gamla historiska Bakkehuset vid Rahbeks allé, en ovanligt stämningsfull och gammal förnäm dansk kulturmiljö. På aftonen var sammanträde i »Borgernes hus», då dr Bobé talade om »Genealogi og Personahistorie — Tilbageblik paa Samfundets Virksomhed» på ett synnerligen fängslande och medryckande sätt.

Talaren omnämnde samfundets ledande personer under de gångna femtio åren, och framhöll, huru svårt det var att vid tiden för samfundets framträdande driva genealogiska studier, då nästan alla tryckta hjälpmedel saknades. Det har varit samfundets uppgift att medverka till att råda bot härför. Under den gångna tiden har dessutom framkommit en stor genealogisk litteratur, från Thisets Adelsaarbog och Bricks biografiska lexikon till doktor Carøes och överste Hirschs arbeten över läkarekåren och officerare, »Patriciske Slægter», och Hauch-Fausbølls samlingar m. fl. Detta har å andra sidan skärpt fordringarna på genealogiska arbeten till ett krav på en inblick i hela den historiska miljön. Talaren uttalade förhoppningen, att genealogiens höga ställning i Tyskland, där det vid flera universitet finnes lärostolar i heraldik, paleografi och genealogi, skulle föranleda upprättande av en professur i dessa ämnen vid Köpenhamns universitet.

Efter föredraget framförde direktör Indebetou ett tack för inbjudan att närvara vid jubileet och överlämnade en på pergament textad adress, undertecknad av Personhistoriska Samfundets styrelse. Kamrer Durchman hyllade i ett tal det danska samfundet och överräckte två silvermedaljer, den ena över kyrkoherde E. R. Alcenius, utgivaren av *Genealogica Sursilliana*, och den andra över professorn Kustavi Grotenfelt, vilka medaljer Genealogiska samfundet i Finland tidigare

låtitt präglad. Redaktör Meidells lyckönskan från Norge pointerade särskilt den tacksamhetsskuld, i vilken Norges genealoger stå till sina danska kolleger, särskilt från den tid, då de gemensamt arbetade i »Samfundet for dansk-norsk Genealogi og Personalhistorie». Efter sammanträdet följde en sällskaplig samvaro, då samfundet och dess »formand» blevo föremål för många tal och hjärtliga hyllningar.

Lördagen den 21 firades med supé på Hotell d'Angleterre i Louis-seize-salen; häri deltog något över 60 personer. Sedan dr Bobé hälsat de närvarande välkomna och kammarherre Krag utbringat en skål för de nordiska ländernas regenter och Finlands president åtföljd av respektive länders folksånger, höll dr Bobé ett tal för den genealogiska vetenskapen, däri han även med mycken humor berörde en släktforskares vedermödor, och slutligen utbragte en skål för samfundets gäster från grannländerna. I sitt svar å de utländska gästernas vägnar lyckönskade direktör Indebetou samfundet till de ståtliga arbetsresultat, som framkommit i samfundets tidskrift. Den stora vänlighet och gästfrihet, som kommit utlänningarna till del skulle för dem vara ett angenämt minne och god grund för fortsatt samarbete. Utmärkta tal höllos av red. Meidell för de dansk-norska förbindelserna, av arkivarien Marquard för dr Bobé och av overretssagförer Werner för kvinnan. Under synnerligen gemytliga former fortsatte festen och blev, för att citera en dansk deltagare, i allo »en hyggelig Aften».

Det danska jubileet föranleder några reflexioner angående de olika sammanslutningarnas medlemsantal. Under det att Genealogiska samfundet i Finland har över 1,200 och Norsk Slektshistorisk Forening över 700 ledamöter, håller sig det danska samfundets medlemsantal numera i omkr. 350, i likhet med antalet årligen betalande medlemmar i Personhistoriska samfundet i Sverige. Den danska föreningen var störst 1880 med 621 ledamöter och den nuv. fåtaligheten är icke lätt att förstå. Tidskriften är en skattkammare, oumbärlig för varje släktforskare. Att ett större medlemsantal i alla hänseenden ger ökade möjligheter för tidskriften är en synpunkt, som starkt bör framhållas även i Sverige, där samfundets och tidskriftens ekonomiska ställning kan betecknas som mycket prekär. Det ligger därför i varje medlems eget intresse att verka för ökning av ledamotsantalet i Personhistoriska samfundet.

G. I.

— Vid det svensk-danska arkivalieutbytet febr. 1929 överlämnades från svenska riksarkivet till Rigsarkivet i Köpenhamn bl. a. tvenne danska släktböcker (sign. »Danska genealogica m. m.» n:ris 9 och 12). Lauritz Weibull har i sin fängslande uppsats »Sophia Brahe. Ett bidrag till den genealogiska forskningens historia i Danmark» (Hist. tidskr. för Skåneland, bd 2, h. 1—2, 1904, s. 38—71) i förbigående (s. 47; s. 55, n. 2) fäst uppmärksamheten vid nämnda två genealogica, vilka han rubricerar som Helvig Kaas' släktbok, resp. Christence Krag's vapenbok. Arkivarien William Christensen, som i dansk Personalhistorisk Tidsskrift 7:3 (1918) skrivit om danska adliga släktböcker och i festskriften till Kr. Erslev 1927 varit inne på liknande

ämne, har åter upptagit ett dylikt i *Personalhistorisk Tidsskrifts* (9. Række, 2. Bind) för i år första häfte. I en särdeles ingående och värdefull studie, »Nogle Slægtbogs- og Våbenbogs-Undersøgelser», lämnar han en redogörelse i första hand för de anförda »Danska genealogica» 9 och 12. Släktboken av Helvig Kaas (g. m. Hannibal Gyldenstierne), skriven hos hennes syster på Ovesholm i Skåne 1628, visar sig till innehållet återgå på minst fem andra dylika. Den första av dessa, en förlaga till den s. k. »Jytte-Gyldenstierne»-släktboken, framträder hos Helvig Kaas i en form, som förf. uppvisar torde ha rönt medverkan av Anne Jepsdatter Sparre. Efter ett parti, som förskriver sig från Vibeke Podebusks släktbok eller närstående källa, kommer ett annat, vars förlaga enligt Christensen är en lollandsk källskrift från 1605—15. Det fjärde mosaikinlägget i Helvig Kaas' arbete hänför förf. till ett barn av Arvid Trolle till Bergkvara och Birgitta Bielke — troligen deras dotter Anna Trolle, g. m. riksrådet Axel Urup (Ugerup). Det kan på tal om detta äktapar i förbigående förtjäna påpekas, att svenska riksarkivet rörande deras familj äger ett dokument av vikt, detta så mycket mer som handlingen är felrubricerad i den tryckta litteraturen. I riksarkivets meddelanden (Ny följd. I: 60—62) uppges nämligen i årsberättelsen för 1922 (s. 43), att riksarkivet som gåva av greve Alexander Hamilton, Hedensberg, erhållit bl. a. »Arvskifte efter Arild Ugerup 1555». Den bekante riddaren Arild U. avled dock först 1587. Handlingen visar sig också vid närmare påseende istället vara ett 1555 på Ugerup i Skåne uppgjort arvskifte (13 foliosid.) efter Arilds fader, riksrådet Axel Urup (d. 1540); och samtidigt ett syskonskifte rörande jordegendom, som Axel U:s maka, fru Anna Trolle, överlämnat till barnen. Då ätten Urup ännu ej blivit behandlad i Danmarks Adels Aarbog, torde här många första hands upplysningar vara att hämta angående familjens godsbesittningar. — Efter angivande av en femte beståndsdel i Helvig Kaas' arbete övergår Christensen till »Christence Krag's Våbenbog». Förf. framhåller, att denna bör byta namn, då den faktiskt visar sig ej härröra från Christence, utan från hennes bror Niels Krag och dennes son, det kända riksrådet Otte Krag. Weibulls uppgift, att handskriften senare tillhört släktboks författarinnan fru Thale Ulfstand (g. m. Palle Urne till Gyllebo) anser förf. även böra modifieras, i det att fru Thale, som gjort anteckning i boken, blott haft denna till låns. Sin tredje undersökning ägnar Christensen åt danska släktboksfragment, som identifieras som härstammande från Jørgen Christophersen Seefeldt. Slutligen redogör förf. för släkt- och vapenböcker av fru Anne Krabbe (d. 1618, g. m. Jacob Bjørn till Stenalt).

B. H—d.

— Den danska *Personalhistorisk Tidsskrift* innehåller i h. 1, 1929, utom Christensens ovan omnämnda uppsats, flera andra bidrag. H. G. Olrik skriver om Adam Oehlenschlägers mödernsläkt och J. Swane meddelar två brev (1751—52) från den franske marskalken av dansk börd Valdemar friherre af Lövendal. Ordenshistoriograf dr Bobé bidrar med »Embedsetat for de kongelige Ordeners Kapitul. 1671—1928».

och tidskriftens red., arkivarien Hjorth-Nielsen med en nekrolog över den kände historikern, generallöjtnanten A. P. Tuxen.

Tidskriftens h. 2—3, 1929, inledes med två genealogiska uppsatser, en av Carl Lindberg Nielsen om några illegitima ättlingar till hertig Frederik Carl av Plön, den andra av E. Juel Hansen om släkten Krag från Mesinge. J. Swane meddelar en biografi över Rentekammerdirektör, Geheimekonferensraad J. F. G. Schönheyder (1773—1850), H. Hjorth-Nielsen fortsätter utdragen ur biskop Jens Bircherods dagböcker 1658—1708 och Fr. Weilbach skriver om arkitekten Hans Næss (d. 1795).

— I dansk *Historisk Tidsskrifts* senaste häfte (9. Række, 6. Bind, 2. H., 1929) finnes (s. 320 ff.) en redogörelse för den verksamhet, som utövas av Videnskabernes Selskabs Kommission for Registrering af litterære Kilder til dansk Historie. Kommissionen påbörjade 1925 en registrering av de handskrifter rörande Danmark, som finnas i svenska herrgårdars arkiv och bibliotek. Mest givande synes utbytet ha varit på Kulla-Gunnarstorp (Brokindsaml.), Trolleholm (Banérska arkivet från Sjö), Trolle-Ljungby (Brinkmanska arkivet) och särskilt det Beck-Friiska arkivet på Börtingekloster med t. ex. originalbrev från Christian IV och Leonora Christina Ulfeldt. Utom skånska herrgårdar ha besökts sådana i Halland och Småland, i det senare landskapet bl. a. Huseby med samlingarna efter prof. George Stephens (jfr ovan s. 231).

— Anmärkningsvärt rasht fortskrider det stora danska urkundsverket *Repertorium diplomaticum regni danici mediævalis. Fortegnelse over Danmarks Breve fra Middelalderen med Udtog af de hidtil utrykte*. Andra seriens första band utkom 1928 (se ovan, s. 175). Nu föreligger genom samme utgivares, arkivarien W. Christensens försorg även bd 2, för åren 1467—1478 (G. E. C. Gad, Khvn 1929. 8:o. (8), 727 s. Kr. 10:—).

— *Norsk Slettshistorisk Forening* hade ordinarie årsmöte i Oslo den 30 april 1929 under ordförandeskap av prof. H. Koht. Som sekreterare kvarstår overretssakfører Anthon Busch (adr.: Hægdehaugsveien 15, Oslo). Tidskriftens redaktör är nu arkivaren S. H. Finne-Grønn. I styrelsen sitta, utom ordf., red. S. S. Meidell, byråchefen Beer och arkivarien Einar Jansen.

— *Norsk Slettshistorisk Tidsskrift* har utkommit med andra bandets h. 2, 1929. Det prydes av en porträttplansch av den norska genealogiska forskningens nestor, statsarkivarien E. A. Thomle, Oslo, föreningens förste hedersledamot. En uppsats av dennes hand inleder häftet och avhandlar »Den saakaldte familie Bratt i Gudbrandsdalen», en släkt, som på modernet härstammade från den gamla norska släkten Bratt. Arkivarien Thomle meddelar även en utredning rörande släkter med namnen Isum, Tofte, Kongsli m. fl., och arkivarien Finne-Grønn skriver om släkterna Falck från Tönsberg och Thue. Från svensk sida har ett bidrag lämnats av doktor J. A. Nordström, Vänersborg: »Här-

stammade Norges rikets drot Orm Eysteinsson från Berg i Bohuslän?» Förf. påvisar, att gården Berg i Forshälla s:n, Bohuslän, 1322 tillhörde en »Eystein a Bærgi», vars hustru hette Ragna. Konung Magnus Erikssons norske drots herr Orm Eysteinsson var en av de större jordägarna i södra Bohuslän. Hans moder hette Ragna. Förf. anser troligt, att herr Orms föräldrar voro just Eystein till Berg och hans maka. Efter herr Orms fall och avrättning 1358 indrogs hans gods till kronan. Vid 1400-talets slut tillhörde Berg fru Ermegård Fikkedotter Bylow och omnämnes i skiftesbrevet efter henne 1509.

Ett annat medeltidsbidrag av allmänt intresse ger Henning Sollied i sin uppsats »Ænes'ätten og Galtung'erne». Riksrådet herr Gaute Eriksson var en av Norges mäktigaste män under 1300-talets senare del. Förf. anser, att herr Gaute på grund av sigill, namn och godsförhållanden är att hänföra till den kända Ænesätten. Då tillika flera skäl finnas, än man förut observerat, för att herr Gaute var en Galtung, följer härav, att Ænesätten och Galtungarna äro samma släkt. Förf. företer en vidlyftig diplomatarisk bevisning och meddelar tvenne klagörande stamtavlor. Uppsatsen berör även ätterna Kane, Galle, Bagge, Smör, Benkestok m. fl. Herr Gaute Eriksson dog barnlös trol. 1413. Rörande andra, yngre släktgrenar och dessas samband med den nu levande ätten Galtung utlovar förf. en kommande uppsats. Sollied uppger, att herr Gautes första hustru var »Ingerd Sigvidsdatter Ribbing, en datterdatter av den hellige Birgitta». Uppgiften torde i viss mån behöva granskas — den innebär ett problem, som här blott skall antydast. Förf. synes utan närmare forskning ha tagit namnet från t. ex. utg:s inledande regist till Dipl. Norv. 7, n. 321 (s. 331), där det står »Ingegerd (Sigvidsdatter)» eller från den senare litteraturen. I denna har P. A. Munch i »Det norske Folks Historie» (bd II: 2, bil., stamtavlan nr 13) »Ingegerd Sigvidsdatter»; Danmarks Adels Aarbog 1916 (ätten Galtung) har »Ingegerd Sigvidsdatter Ribbing» och Norsk Biografisk Leksikon, bd 4, 1929, har »Ingrid, datter av Knut Porses slæktning Sigvid Ribbing og dronning Margretas hovmesterinde». Vad som nu är säkert är, att herr Gaute var g. m. ett barnbarn till den heliga Birgitta, nämligen en dotter till fru Märta Ulfsdotter, vilken senare som bekant äktade först Sigvid Ribbing, sedan herr Knut Algotsson (lejon), en bror till hertig Bengt. Den 17 juni 1387 (regist i Sv. Riks-Arch. Perg.-bref, n. 2325; avtr. i Dipl. Norv. 7, n. 321) ger nämligen herr Gaute Eriksson till Vadstena kloster som själagift för sin avlidna hustru (vars namn i orig. skrives i genitivformen »Ing-de», med förkortningstecken efter g, i Dipl. Norv. upplöst till »Ingerde», medan SRP skriver »Ingrid»), dennas moder fru Märta (»domine Merete filie domini Vlferi») samt sin nu levande hustru Margareta Remarsdotter (= Svalsdatter Römer) vissa hos honom av herr Knut Algotsson pantsatta gods i Västergötland. Vidare nämnas i den beryktade abbedissan Ingegerd Knutsdotters i Vadstena brev av 1375 ²⁶/₈ (SRP n. 1137) som sigillvitnen Ingegerds fader herr Knut Algotsson, hennes morbror herr Birger Ulfsson, hennes broder (d. v. s. halvbror) Peter Ribbing och hennes syster »Ingrid». Varken i brevet 1375 eller det av 1387 utsättes emellertid något fadersnamn för Ingrid. Svenska genealoger

(t. ex. Annerstedt i Script. rer. suec. III: 2, s. 210, bl. a. not f, och K. H. Karlsson i Sv. Autografsällsk. Tidskr. II, nr 11, 1888, s. 233) synas allmänt antaga, att denna Ingrid var fru Märtas dotter i andra giftet med Knut Algotsson, under det den dansk-norska litteraturen gör henne till dotter av Märta med Sigvid Ribbing. Därest hon var herr Knuts dotter bör väl namnformen vara Ingrid och ej Ingegerd, i vilket senare fall den skulle sammanfalla med helsystemen-abbadissans. Även eljest torde Ingrid böra föredragas, då brevet 1375 tydligt har detta namn. Annerstedt och Karlsson stödjade sig på Margareta Clausdotters berättelse om Birgittas släkt (tr. i Script. rer. suec. III: 2), vilken Karlsson som källskrift sätter mycket högt (Personhist. tidskr. 1910, s. 8). Ingrid förekommer emellertid blott i den yngre av de av Annerstedt meddelade versionerna, men där som Märtas och Knuts tredje dotter.

Henning Sollied meddelar i häftet tillika nya uppgifter om de norska släkterna Soop, Krag och Blystak. — På frågoavdelningen finns en notis, som även berör Sverige. Falch Lauritzen Dalhoff, som 1680 blev fogde i Nordhordland och Voss, uppges nämligen vara »dansk födt, hadde været officer og borgermester i Karlshamn i Skåne». Frånsett stadens oriktiga provinsplacering torde uppgiften ändock ej vara riktig. Bodekull i Blekinge erhöi 1664—65 stadsrättigheter och namnet Karlshamn. Enligt Hilding Rosengrens noggranna »Karlshamns historia», del I (1920), fanns emellertid vid denna tid ingen borgmästare där med namnet Dalhoff. — Häftet avslutas med en påbörjad bilaga, »Rentekammerets norske bestallinger», en förteckning över och utnämningsdata för vissa norska ämbetsmän under enväldet 1660—1814.

B. H—d.

— I *Archives Héraldiques Suisses* 1929, h. 2 och 3, fortsätter D. L. Galbreath sina studier över Lausannebiskoparnas sigill 1115—1536. Samme förf. har, jämte H. de Vevey, i år även utgivit en »Manuel d'héraldique» (häft. schw. frcs 8: 50, inb. 12: 50, éd. Spes, Lausanne). Bland andra bidrag märkas undersökningar av tidskriftens redaktör Fréd. Th. Dubois ang. en rad schweiziska adelsbrev, huvudsakligen från 1500-talet m. m. M. Jéquier lämnar i h. 3 meddelanden om en del vapen på bokband från 1400-talet. Tidskriften är som vanligt praktfullt utstyrd. Utom Galbreaths handbok annonseras en annan dylik av Émile Gevaert med titeln »L'Héraldique. Son esprit, son langage et ses applications» (4:0, 444 s., 583 fig., pris schw. frcs 22: 50, éd. Spes, Lausanne).

B. H—d.

Insända böcker.

- VIKTOR BALCKS MINNEN. I. Ungdomen. Sthlm, Alb. Bonniers förlag, 1929. 8:o. 318, (17) s. Ill. Häft. kr. 9: 50.
- BLOCK, ANDERS B., Från gamla prästhem i Göteborgs stift. Minnen samlade och utgivna. (Minnen från gamla prästhem. V.) Lund, Gleerupska univ.-bokhandeln, 1929. 8:o. (8), 270 s. Ill. Häft. kr. 7: 50.
- BROMANDER, C. V., 1779—1929. Länsstyrelsen i Karlstad. Biografiska och personhistoriska anteckningar till hundrafemtioårsminnet. (Omslagstitel: Länsstyrelsen i Karlstad 1779—1929.) (Karlstad, Nya Wermlands-Tidningens aktiebolag, 1929. (H. 1) 94 s., 1 pl. Ill. Kr. 2: —.
- GUEDALLA, PHILIP, I schal och bahytt. Övers. från engelska av Greta Tiselius. Sthlm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1929. 8:o. 168 s., 6 pl. Häft. kr. 5: 50.
- HAGEN, ELLEN, Prinsessan Eugénie, konstnärinna och filantrop. Sthlm, Alb. Bonniers förlag, 1929. 8:o. VII, 179 s., 15 pl., 10 färgpl., 1 musikbil. Ill. Häft. kr. 12: 50.
- HISTORISK TIDSKRIFT FÖR FINLAND, 1929, h. 3.
- LUNDBERG, TORSTEN, Från Minnenas Rosengårdar. Småplock ur portföljen. Kristianstads Boktryckeri Aktiebolag 1928. 8:o. 205 s., 2 pl. Häft. kr. 3: —.
- LUNDH-ERIKSSON, NANNA, Sveriges prinsessor 1539—1829. Sthlm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1929. 8:o. 307 s., 8 pl. Häft. kr. 6: 75.
- MANNERFELT, OTTO, Vardagslivet på Trestena. Bilder från Västergötland under 1860-talet. Särtr. ur Fataburen 1929. Sthlm, A.-B. Seelig & C:o, 1929, 8:o. 52 s., ill. Häft. kr. 2: 25.
- MEDDELELSER fra Personalhistorisk Institut. Nr:is 4—7. Kbhvn 1929.
- NORDENSKJÖLD, E., Fänriksåren. Sthlm, P. A. Norstedt & Söners förlag, 1929. 8:o. 259 s. Häft. kr. 4: 75.
- NYSTRÖM, ANTON, 1859—1929. En 70 års historia. Personliga minnen och iakttagelser. Sthlm, Alb. Bonniers förlag, 1929. 8:o. 260 s., 1 portr.-pl. Ill. Häft. kr. 6: 50.

- SKÄNNINGE STADS HISTORIA. Efter uppdrag av stadsfullmäktige i Skänninge utg. . . . under red. av Adolf Schück och under medverkan av Bengt Cnattingius, Erik Fant, Carl M. Kjellberg, Sven T. Kjellberg, Erik Lundberg och Elias Wessén. Linköping 1929. Stor 8:o. (8), 236 s., 4 pl.-s. Ill. Kr. 7:—.
- SVENSKA SLÄTKALENDERN 1930. Årg. 10. Utg. av Gustaf Elgenstierna. Sthlm, Alb. Bonniers förlag. 1929. 8:o. xx, 974 s., 12 portr.-pl. Inb. kr. 22:—.
- SÖDERHJELM, ALMA, Min värld. Del I. Sthlm, Alb. Bonniers förlag, 1929. 8:o. 384, (1) s., 1 pl., 8 facs. Ill. Häft. kr. 8:75.
- TUFVESSON, THEODOR, och EHRNBERG, GÖSTA, Kring en småstad. Studier och minnesbilder från gamla Simrishamn av skilda pennor, utgivna. Med klippta silhuetter av Oscar Antonsson. Lund, C. W. K. Gleerups förlag, 1929, 8:o. 139 s. Ill. Häft. kr. 4:75.
- WIESELGREN, PETER, Lunds akademi på 1820-talet. Personskildringar i brevform. Med inledning och anmärkningar utg. av Ernst Newman. (Skrifter utgivna av Föreningen Det gamla Lund. II.) Lund 1929. Stor 8:o. XIII, 55 s., 1 portr. Häft. kr. 3:—.
- VIRDESTAM, GOTTHARD, Växjö stifts herdaminne. Tredje delen. Sunnerbo och Norrvidinge. Växjö (Carl Svanberg i distr.) 1929, 8:o. (4), 349 (1), s. Ill. Häft. kr. 15:—.
- WULFF, FREDRIK, Vid åttiofem år. Hågkomster från utvecklingen 1865—1880, av en gammal Lundastudent och Göteborgare. Gtbg, Förlagsaktiebolaget Västra Sverige, 1929. 8:o. 391 s., 43 pl.-s., 1 släkttavla. Häft. kr. 5:—.
- VÄRMLAND FÖRR OCH NU, 1929. Meddelanden från Värmlands fornminnes- och museiförening XXVII. Karlstad 1929. 8:o. 210, (1) s., 4 pl.
- ZEITSCHRIFT der Zentralstelle für Niedersächsische Familiengeschichte. Jahrg. XI, 1929, Nr. 5—12.
- ÅGREN, SVEN, Svensk biografisk uppslagslitteratur. Bibliografisk förteckning. (Svenska Bibliotekariesamfundets skriftserie. 1.) Uppsala, Almqvist & Wiksell, 1929. 8:o. XIV, 423 s. Häft. kr. 15:—.

Se i övrigt Recensions- och Meddelandeavdelningarna ovan.

Frågor.

Porträtt rörande nedanstående personer efterforskas:

- Bureus, Andreas (1571—1646), chef för lantmäteriet, krigsråd.
 Franc-Sparre, Bengt Erland (1774—1837), greve, t. f. president i Krigskollegium.
 Gyldenhoff, Balthasar (1626—1689), krigsråd, landshövding.
 Hoghusten, Johan (1634—1715), krigsråd, landshövding.
 Lilliequist, Anders Nilsson (1621—1668), krigskommissarie.
 Mellinus, Kristoffer, överauditör under Karl XI:s regering.
 Palm, Måns Mårtensson (1572—1641), sekr. hos Jak. De la Gardie, krigskommissarie, assessor i Krigskollegium, häradshövding i Värmland.
 Palmgren, Jonas Mattsson Loverus (1614—1687), krigsråd.
 Rosenberg, Simon Simonsson (d. 1689), kamrerare, sed. kommissarie o. krigsråd i Krigskollegium.
 Rålamb, Anders Sigfridsson (d. 1583), lagman, överstetygmästare, ståthållare i Stockholm och på Västerås slott.
 Silfvergren, Nils Persson (d. 1653), sekr. hos Jak. De la Gardie och Krigskollegium.
 von Sticht, Ptolomeus (d. 1674), generalauditör.
 Tigerklou, Albrecht (d. 1709), sekr. i Krigskollegium.
 Trotzig, Mårten (1646—1706), krigsråd, landshövding i Östergötland.
 Wärschöld (Wernschöld), Johan (omkr. 1610—1674), generalkvartermästare.
 Zander, Daniel Johan (1685—1762), president i Krigskollegium.
 Örnehufvud, Olof Hansson (1600—1644), generalkvartermästare.

Upplysningar mottagas tacksamt av krigsarkivarien *B. Steckén*, Krigsarkivet, Stockholm, tel. namnanrop, Generalstabén.

För Kungl. Första Livgrenadjärregementets inom kort utkommande personhistoria sökas *porträtt* av nedanstående officerare:

- Aminoff, Zacharias (1634—1710), överste.
 Appelgren, Anders (1670—1716), överste.
 Beurling, Fredrik (1789—1875), major.
 Bielkenstierna, Axel (1648—1676), major.
 von Bilang, J. J. (1740—1803), kapten.
 Boije af Gennäs, G. R. (1769—1836), general.

Boije af Gennäs, C. G. (1697—1769), löjtnant.
 Brussin, C. W. (1782—1813), överste.
 Cedercreutz, J. F. (1729—1779), kapten.
 Cederblad, C. A. (1811—1851), löjtnant.
 De Charlière, B. F. (1731—1810), löjtnant.
 De Charlière (1775—levde ännu 1810), överstelöjtnant.
 Fleming, Axel (1728—1825), kapten.
 von Höpken, A. C. (1765—1826), fänrik.
 Jernfelt, N. F. (1757—1798), överste.
 Jönsson, C. J. Ö. (1797—1860), överstelöjtnant.
 Kaulbars, L. F. (1754—1815), generalmajor.
 Mörner, C. J. (1690—1759), general.
 Ribbing, Peder (1606—1664), landshövding.
 Ribbing, Peder (1717—1802), general.
 Sparre, C. G. (1688—1741), riksråd.
 Weisberner, C. R. (1809—1862), kapten.
 Örnefelt, F. B. (1742—1795), landshövding.

Upplysningar torde benäget sändas till kapten *A. Kugelberg*, Linköping.

PERSONREGISTER.¹

(Personregister till M. P. Blixencrons almanacksanteckningar, se s. 91—111 ovan.)

Abildgaard, ätten, 175.	Alfons av Jaen, biskop, 225 f.	Armfelt, grevl. ätt, 174.
Abrahamsson, Jonas, 41.	Algotsson, Knut, se Lejon.	» Alexander, greve, ministerstatssekr., 263.
Acciajuoli, Niccola, storse- neskalk, 225.	Alin, Oscar, 30.	» Gustaf Mauritz, 173.
Adlerbeth, Jacob, 245.	Alm, släkten, 151, 181.	von Arnoldt, H. J., envoyé, 206.
Adlercrantz, C. F., 259.	» Anna, 180.	Asplund, Karl, fil. dr., 252.
Adlercreutz, Carl Johan, greve, gene- ral, 239.	» Axel, byggmästare, 152.	Atterbom, Ebba, 128.
» Fredrik, greve, 239.	» Henrik, 151, 181.	» P. D. A., 223.
» Nils, överste, 240.	Almquist, C. J. L., 117— 139, 246.	Augustinus de Dacia, prior, 169.
» P., envoyé, 241.	» Ernst, 122.	Aurelius, N., 140.
Adlerfelt, Carl A., frih., ge- neralmajor, landshövding, 5.	» H., riksarkivarie, 168.	Aurivillius, Christopher, prof. 259.
» P., minister, 210, 212.	» Joh. Ax., arkiv- råd, 42, 156, 173, 181.	Axberg, Jonas, k. sekr., 221.
» Per, frih., riksråd, 16.	» V., överdirektör, 118.	Backius, Paulus Matthiæ, predikant, 143.
Adlersparre, Georg, 25.	Aminoff, grevl. ätt, 174.	Backman, konsul, 137.
Ænesätten, 267.	Anckarsvärd, f. Bonde, Charlotte, 191.	von Baensch, H., 187.
Agardh, Carl, 256.	Andersson, Anna Wilhel- mina, 219.	Bagge, norsk ätt, 267.
Ahlbom, Catharina Petro- nella, 219.	» C. W., hovbok- bindare, 219.	von Balck, Hedvig Catha- rina, 114.
Ahlefeldt, ätten, 176.	» Ingvar, docent, 167.	Balck, Viktor, general, 269.
» von, Christian Albrecht, 176.	» Johan, bonde, 116.	Balduin, biskop av Växjö, 258.
Ahlgren, Ernst, se Bene- dictsson, Victoria.	» Petter, riksdags- man, 261.	Banér, ätten, 266.
Ahnlund, Nils, prof., 25, 140, 239, 261.	Andersen, V., 233.	Barck, Nils, greve, 159.
(Akeleye), Corfitz Gabriel- sen, 250.	Andreae, Gunnarus, 164.	» Nils, Anton, greve, 176.
von Aken, släkten, 248.	Anker, C. J., 188.	» Samuel, 194.
d'Albornoz, Gil, kardinal, 226.	Annerstedt, Claes, univ.- bibliotekarie, 40, 141, 146, 239.	Barkman, Jacob, 41.
» Gomez, kondot- tiär, 226.	Anrep, Magnus Fromhold, överstelöjtnant, 4.	Barnekow, ätten, 175.
Alcenius, E. R., kyrkoherde, 263.	Anthoni, Eric, dr., 173, 179, 263.	Barnsköld, Lars, 171.
Aldén, G. A., 170.	Antonsson, Oscar, 270.	Barton, D. Plunkett, 169.
Aleksejev, Nathalie, 251.	Appellöf, prof., 153.	Beck-Friis, ätten, 175, 266.
		» Corfitz Ludvig, frih., general- major, 11.
		» Johan, frih., landshövding, 11.

¹ Utarbetat av G. E.

- Beer, norsk byråchef, 266.
 Beijer, 41.
 Benedictsson, Victoria (Ernst Ahlgren), 169, 254.
 Bengt Algotsson, hertig, se Lejon.
 Bengtsson, Anders, pärlstickare, 162.
 Bengtsson, Arvid, se Oxenstierna.
 » Jöns, se Oxenstierna.
 » Krister, se Oxenstierna.
 Benkestok, norsk ätt, 174, 175, 267.
 Benson, Adolph, B., 255, 258.
 Bentzon, A. D., byretsdommer, 174.
 Berg, grevl. ätt, 174.
 » Catharina, 115.
 » Ruben G:son, fil. dr, 117—139, 224.
 » Tor, arkivarie, 156, 159.
 Berger, 15.
 Bergfors, G., 145.
 Bergfors, N. A., 152, 181.
 Bergh, Göran, rådmän, 262.
 » Richard, konstnär, 157.
 » Severin, 40, 149.
 » Sven Andersson, rådmän, 262.
 Berggren, Maria Christina, 128.
 Berggrén, P. G., 173.
 Bergman, C. W., 127, 131 f.
 » Lennart, med dr, 261.
 Bergstedt, Nils Ulrik, kyrkoherde, 218.
 Bergström, Otto, 188.
 Bernadotte, se Karl XIV Johan.
 Berner-Schilden-Holsten, H. H., hovjägästare, länsbaron, 174.
 Berthelsson, Bertil, 168.
 von Beskow, Bernhard, 24, 223.
 Beskow, Natanael, 255.
 Bestusjev, rysk minister, 210.
 Biberg, J. F., 140, 141.
 (Bielke), Birgitta, 265.
 » Nils Turesson, drots, 256.
 » Sten Turesson, 257.
 » Ture Turesson, 170.
 Bildt, ätten, 175, 262.
 Bille, Peder, 159.
 Bircherod, Jens, biskop, 174, 266.
 Birgitta, den heliga, 244 ff., 257, 258.
 Bistedt, Sivert, rådm., 144.
 Björkbom, Carl, amanuens, 251.
 Björklund, Sigrid, 241.
 Björn från Lödöse, mag., 169.
 Björn, Jacob, 265.
 Björnberg, överste, 195.
 (Björnram), Andreas Laurentii, kyrkoherde, 147.
 Blix, Gulich, 40.
 » Mogens Karlsson, 37.
 » Måns, 37.
 » Mårten Pedersson, se Blixencron.
 » Peder, 37 f., 40.
 » Peder Månsson, landsbokhållare, 37, 38 (portr.).
 » Salomon, 37, f., 40.
 Blixencron, Mårten Pedersson, 27—111.
Jfr personregistret s. 91—111 till hans anteckningar.
 Blixen-Finecke, ätten, 175.
 Block, Anders B., 269.
 Blomquist, Carl, grosshandl., 220.
 » Hulda Signe Johanna, 220.
 Blomstedt, Kaarlo, 156.
 Blystak, norsk släkt, 268.
 Bobé, Louis, dr, ordenshistoriograf, 174, 175, 263, 265.
 Bodman, Gösta, prof., 242.
 Bodmer, Johann Jacob, 177.
 Boëthius, Bertil, förste arkivarie, 149, 159, 179, 181, 254, 256.
 Bogman, Carl Gustaf, kyrkoherde, 215.
 » Hedvig Ulrika Elisab., 115.
 Boije, Anders, 41.
 Bolin, Sture, docent, 257.
 Bolívar, S., 240.
 Bonde, Carl, greve, riksmarskalk, 215.
 » Gustaf Trolle, greve, 215.
 » Knut (Tordsson), 257.
 Bonggren, skriftställare, 137.
 Bonnesen, Sten, docent, 259.
 von Bonsdorff, Carl, 263.
 Borelius, Aron, docent, 159.
 » Hilma, docent, 161, 178.
 Borén, Per Gustaf, överkontrollör, 217.
 Borg, Fredrik, 131.
 Boström, H. J., kansliråd, 173.
 Bougman (Bogman), Catharina Regina, 214.
 Brahe, Abraham, 145.
 » Erik, 221 f.
 » Gustaf, 221 f.
 » Lave, 234.
 » Per, d. y., 221 f., 262.
 » Sophia, 264.
 Brask, Hans, biskop, 140, 233, 261.
 Bratt, norsk släkt, 266.
 Brehmer, Hans, 41.
 Brillioth, Y., domprost, 167.
 Bring, S. E., förste bibliotekarie, 180.
 von Brinkman, C. G., envoyé, 161.
 Brohm, And., krigskommissarie, 169.
 Bromander, C. V., domprost, 172, 269.
 Broocman, C. U., 31.
 Broomé, Emilia, 241.
 Brulin, H., arkivråd, 167.
 Brunsson, Johanna, fröken, 261.
 Brändström, Peter, 169.
 Bucht, Gösta, rektor, 243.
 Buondelmonte, Lapa, 225.
 Bureus, Joh. Thomæ, 145.
 Burghard, köpman, 199.
 Busch, Anthon, överretts-sakförer, 266.
 von Buxhoevden, Nathalie, 250.
 Bygdén, A. L., överbibliotekarie, 42, 141 ff., 173, 179, 239.
 Bylow, Ermegård Fikkedotter, 267.
 Bågenholm, Per, riksdagsman, 261.
 Bååth-Holmberg, Cecilia, 30, 33.
 Bäck i Finland, ätten, 174.
 Bäckgren, Karl, 262.
 Bärbling, Oluf Mårtensson, 41.
 Böttiger, Carl Wilhelm, 243.
 Böök, Fredrik, prof., 153, 179, 244.

- Caméen, släkt, 112—116.
 Camel, 112.
 Campbell, 113.
 Anders, löjtnant, 113.
 Anders, sekund-kvartermästare, 170.
 Cappelin, Ola, stationsinspektör, 170.
 Carelius, Canutus Martini, pastor, 146.
 Carlander, 134.
 Carlsson, A. B., förste bibliotekarie, 152, 181.
 Anders, 116.
 Gottfrid, prof., 146, 168.
 Carpelan, Carl Niclas, kapten, 11.
 Tor, frih., univ.-sekr., 173 f.
 Vilhelm, generalmajor, 4—7.
 Carteret, lord, engelsk ambassadör, 204 f.
 Castenskiöld, dansk legationssekr., 250.
 Castrén, G., prof., 254.
 de Caulaincourt, markis, 8.
 Cavallius, Carl Fredrik, prost, 170.
 Cederbom, L. A., 245.
 Cederborg, Allan, 242.
 Anna Chr., 163.
 Cederschiöld, Maria, 164.
 Cederström, Jacob, 159.
 Rudolf, frih., intendent, 181.
 Celsing, Gustaf, minister, 159.
 Ulrik, minister, 159.
 Celsius, Olof, 235.
 Charlotta, Hedvig Elisabeth, drottning, 159.
 Charpentier, Jarl, prof., 254.
 Chesnecopherus, Nils, hovkansler, 159.
 Christensen, William, arkivarie, 175, 264, 266.
 Christian IV, konung, 266.
 Christian V, konung, 176.
 Chrysostomus, Olaus, lektor, 233.
 Chydenius, Anders, 254.
 Clason, Sam, riksarkivarie, 254.
 Clausdotter, Margareta, 268.
 Claussenheim, geheimeråd, 209 f.
 Clementsen, O. H., bankofullmäktig, 174.
 Clodt von Jürgensburg, frih. ätt, 247.
 Clodt von Jürgensburg, J. A., 254.
 Cnattingius, Bengt, 170, 270.
 Cobron, Samuel, 254.
 Collijn, I., riksbibliotekarie, 169, 179, 224, 254, 256.
 Colonna, italiensk ätt, 226.
 Columbus, Jonas (2 st.), 254.
 Samuel, 39, 254.
 Comenius, J. A., 41.
 Conti, italiensk ätt, 226.
 Copp, Johan, läkare, 254.
 Corollkoff, Kirila, 170.
 Cosel («Kezel»), grevinna, 194.
 Coyet, ätten, 254.
 Gustaf Wilhelm, generalmajor, 192—213.
 Peter Julius, diplomat, 167, 192.
 Sten, 202, 213.
 Wilhelm Julius, diplomat, 192.
 Craufurd, James, 160, 161.
 Creutz, ätten, 254.
 grevl. ätten, 174.
 Gustaf Philip, 254.
 Cronberg, Börje O., 41.
 Cronhielm, Anna Margaretha Lovisa, 220.
 Gustaf, kanslipresident, 202 ff.
 Gustaf, greve, generalmajor, 14.
 Cronhjelm af Hakunge, grevl. ätt, 174.
 Cronoberg, se Cronberg.
 Cronstedt, F. A. U., greve, landshövding, 169.
 Crusenstolpe, M. J., 132.
 Curman, Carl, prof., 248.
 Sigurd, 181.
 Cuypercrona, Anton, kommissarie, 221 f.
 Dahlgren, E. W., riksbibliotekarie, 236.
 Dalhoff, Falch Lauritsen, 268.
 Dalman, Lars, generalauditör, 206.
 W. F. A., publicist, 119.
 Danckwardt, Joachim, borgmästare, 175.
 Dandenell, Axel, kamrer, 181.
 Danneskiöld-Samsøe, grevl. ätt, 175.
 von Dardel, Fritz, 191.
 H. L., 1.
 von Daun, L. J., fältmarskalk, 3.
 de Brun, Frans, lektor, 163.
 de Carnall, C. C., generalmajor, 3.
 De Geer, Louis, 118, 227, 245.
 till Tervik, grevl. ätt, 174.
 De la Gardie, Magnus Gabriel, 168, 191.
 Pontus, 187.
 De la Rock, Antonius Persson, slottsbyggmästare, 163.
 Olof Antoniisson, pärlstic-kare, 163.
 De la Vallée, Jean, 168.
 Desideria, drottning, 187.
 Desprez, J. L., 173.
 Díaz Granados, María Josefa, 240.
 Dolgoruki, rysk general, 170.
 Douglas, G. O., greve, 191.
 Dubois, Fréd. Th., 268.
 Dudde, Peder, 170.
 Märta (Margareta) Pedersdotter, 170.
 Dundie, Blasius, 187.
 Durchman, Osmo, kamrer, 173, 263.
 Duréel, Greta, fru, 260.
 Duwall, J. D., frih., lantmarskalk, 16.
 Dücker, C. G., greve, riksråd, 205 f.
 von Düben, hovmarskalk, 204.
 Eberstein, släkt, 248.
 Eckleff, Carl Fredrik, kansli-råd, 178.
 Egede, Hans, 208.
 d'Egmont, grevinna, 252.
 Ehrenkrook, Carl, frih., generalmajor, 2, 8, 10.
 Ehrensvärd, Augustin, greve, fältmarskalk, 11—20.
 Ehrnberg, Gösta, 270.
 Ekeberg, B., justitieråd, 242.

- Ekeblad, Claes, greve, riksråd, 22.
 Ekholm, R., 39, 254.
 Eklund, Filip, handlande, 219.
 Ekström, Per, konstnär, 157.
 Ekwall, Sara, 256.
 Elander, Rudolf, 229.
 Eldh, Carl, konstnär, 259.
 Elfstrand, Percy, 169.
 Elgenstierna, Gustaf, postkontrollör, 152, 173, 179, 182, 263, 270.
 Elgström, Anna Lenah, 255.
 Elgqvist, E., lektor, 170.
 Elovson, Harald, 255, 258.
 Enblom, W., arkivarie, 149, 156.
 Eneström, G., 41.
 von Engeström, f. Drya-Chlapowska, Rosalie, grevinna, 240.
 Enghoff, Karl, lektor, 232.
 Engström, Sten, 256.
 Engqvist, Karl, 114.
 Erik XIV, konung, 229.
 Eriksdotter, Ingrid, 257.
 Eriksson, Erik, se Gyllenstierna.
 » Gaute, se Galtung.
 Erlund, dansk postmästare, 210.
 Erslev, Kr., 175, 264.
 Ersson, Olof, sekreterare, 38.
 Eskil, ärkebiskop av Lund, 258.
 Estlander, Robert, kamrer, 173.
 Eugénie, prinsessa, 269.
 Eurén, Erik, lektor, 262.
 d'Evereux, engelsk köpman, 240.
 Eysteinson, Orm, norsk drots, 267.
Fadersdotter, Görvel, se Sparre.
 Fahlbeck, Erik, fil. dr, 24, 247, 256.
 Fahlcrantz, E. C., 124 f., 243.
 Falck, norska släkter, 266.
 Falkenberg, Conrad, frih. 6.
 von Falkenberg, Henrik, 156.
 Falkenskiöld, dansk ätt, 175.
 Fant, Erik, 270.
 Fehrman, C. G., medaljgravör, 191.
 Feif, Casten, frih., ombudsråd, 199.
 von Fersen, Axel, d. y., 159, 179, 255.
 » Carl, 1.
 » Carl Reinhold, greve, överhovjägmästare, 11.
 » E. A., greve, 1—23.
 » Sophie, 160.
 » f. Sparre, Charlotta, grevinna, 11.
 Feuk, Mathias, 245.
 Filipsson, Bengt, se Ulf.
 Finne, Jalmari, skriftställare, 173.
 Finne-Grønn, S. H., arkivarie, 266.
 Fjeldstad, R. J., 262.
 de Flavigny, Cathérine, grevinna, 225.
 Fleming, Herman, frih., 21.
 Floderus, Johan, 253.
 Flood, C., 207.
 Fluor, Elisabeth, 38 (portr.).
 Fogelklou, Emilia, 255.
 Fogelqvist, Johan, 246.
 » Torsten, 179.
 Forssell, Hans, 227.
 » Nils, fil. lic., 181.
 Forsstrand, Carl, fil. dr, 259.
 Fort, Paul, 191.
 Franc, Johan Carl, kanslist, 7.
 » Ulric Gustaf, statssekreterare, 16.
 Fredenholm, Axel, 255.
 Fredrik I, konung av Sverige, 208, 212, 229 f., 259.
 Fredrik II, konung av Danmark, 176.
 Fredrik II, konung av Preussen, 1, 29.
 Fredrik Carl, hertig av Plön, 266.
 Friberg, C. O., 245.
 Friberg, f. Rogberg, Hanna, 113.
 Fries, Ellen, 241.
 » Samuel, 255.
 Friezky, Claes, 172.
 Fröman, Anna, 218.
 Fähræus, O. I., statsråd, 123.
Gabrielsen, Corfitz, se Akeleye.
 Galbreath, D. L., 177, 268.
 Galhard, biskop av Spoleto, 223.
 Galle, norsk ätt, 267.
 Galtung, ätten, 267.
 (») Gaute Eriksson, norskt riksråd, 258.
 Gees, Peder, 41.
 Geese, Baltzar, 41.
 Geijer, Agnes, 245.
 » Bengt Gustaf, 153, 179.
 » Erik Gustaf, 31, 152, 179.
 Gemperlin, Tobias, 159.
 Genberg, Carl, dr, 144.
 » Paulus, prof., 127.
 Georgii, C. F., prof., 40.
 » Robert Gustaf Gylfe, dir., 218.
 Gerdib, S. P., rådman, 261.
 (Gere), Most Hansen, 250.
 von Gertten, f. Löwenhielm, Charlotta Ulrica Catharina, 172.
 Gevaert, Emile, 268.
 Gillberg, J. A., 252.
 Gjörwell, C. C., 235, 255.
 Gjös, L. J., överstelöjtnant, landshövding, 3.
 Golovin, rysk general, 170.
 Grafström, Anders Abraham, 143.
 Granberg, Sigvard Mårtensson, 144.
 Granlund, Erik, 168, 258.
 Granqvist, Elin Maria, 217.
 » Paul Edvard, verkmästare, 217.
 Grape, A., överbibliotekarie, 169.
 » Isak, 140.
 Grauer, Sevn, 167.
 Grijs, ätten, 158.
 » Didrik Uddesson, kor-net, 158.
 Grimlund, Otto Julius, bryggmästare, 217.
 (Grip), Bo Jonsson, 256.
 Gripenberg, ätten, 154.
 » Bertel, 246.
 » Johan Wittman, 154.
 » Lennart, överstelöjtnant, 154.
 von Grooth, Gustaf, general-löjtn., landsh., 13.
 Grotenfelt, Kustavi, prof. 263.
 Grubb, Nils, 143.

- Grubbe, Sivert, 233.
Grundelstierna, kansljun-
kare, 203.
Grönwall, F. W., hovrätts-
råd, 181.
» K. A., prof., 234.
Gude, Hans Angell, 176.
Gudmarsson, Ulf, se Lejon.
Guedalla, Philip, 269.
Gustav Vasa, konung, 229,
249.
» III, konung, 259.
» IV Adolf, konung,
160, 229 f., 252,
259.
» , prins av Vasa, 252.
Gustafsson, Lage, se Su-
dreimsätt.
Gylden, J. A. H., prof., 165.
Gyldenklou, ätten, 41.
Gyldenlove, Christian, 176.
Gyldenstjerne, Catharina,
176.
» Hannibal,
265.
» Jytte, 265.
» Margaretha
Sofia, se
Hästesko.
Gyding, Mikkel Pedersen,
249.
Gyllenberg, Carl, hovkans-
ler, 204, 212.
» Fredrik, greve,
president, 5.
Gyllenbreider, Henrik, löjt-
nant, 158.
Gyllenkrok, S. W., frih., 172.
Gyllenlood, A., överstelöjt-
nant, 198.
Gyllenstierna, ätten, 175.
(») Erik Eriks-
son, 170.
Gyllenstorm, Carl Peter,
överste, 2.
Gyngé, Svend Povlsen, 249.
Göransson, Götan Fredrik,
262.
Görtz, 173, 199, 263.
Göth, J. A., 170.
Götrek, Per, 133.
Haggström, Zachris, bok-
förläggare,
231.
» Sophie, 231.
Hafström, Gerhard, 158.
Hagberg, Knut, fil. dr, 229.
Hagelberg, Carl Adam, lant-
brukare, 116.
Hagelberg, Eva Emerentia,
114.
» Fredrika Johan-
na, 116.
» Helena Christina,
116.
» Johan, kvarter-
mästare, 116.
» Margareta Sofia,
116.
Hagen, Ellen, 269.
Hahr, A., prof., 168.
Hall, P. A., 252.
Hallberg, H. E., hovpredi-
kant, 234.
Hallendorff, C., prof., 159,
251, 259 f.
Hallström, Per, förf., 139,
249.
Hamilton, ätterna, 188.
» Alexander, greve,
265.
» Carl Axel Hugo,
187.
» Gustaf David,
greve, fält-
marskalk, 3 f.
» Hugo, greve, 165.
» Louise, 131 f.
Hammarsköld, Lorenzo, 27,
29.
Hansen, Most, se Gere.
Harald Haarfagre, konung,
176.
Hardenberg, Eiler, 233.
Hartman, K. J., 173, 263.
Hartmansdorff, A. von,
statsman, 118 ff., 129.
Hasselberg, Bertil, pastor,
143.
» C. J. E., prost,
144.
» Gudmar, 153.
Hauch-Fausbøll, Th., dir.,
174.
Hauffman, Johan Elias,
mantalskommissarie, 214.
Haugard, J., 262.
Häusen, Reinh., 173.
Hazelius, J. A., 119 ff., 122.
» Arthur, 139.
Hebbe, fru, 130.
» Gustaf Clemens, 138.
Heckscher, Eli, 254.
Hedar, S., 156.
Hedberg, Fredrik Gabriel,
169.
Hedberg, Nils, 169.
Hedengren, Anders, kyrko-
herde, 6.
Hedin, Adolf, 165.
Hedin, Nath., 172.
Hedlund, Karl, 179.
» S. A., 135, 232.
Hedvig Elisabeth Charlotta,
drottning, se Charlotta.
von der Heide, Henning,
skulptör, 258.
von Heidenstam, Verner,
262.
Heimer, Wilhelm, lärare,
261.
Helander, A., 167.
Hellström, Gunnar, 169.
von Helvig, Amalia, 169.
Hemming-Sjöberg, A., ad-
vokat, 246.
Henrik, pärlstickare, 162.
Herlenius, E., lektor, 172.
Herlitz, Karl, dir., 153.
» Nils, prof., 259.
Hermann, köpman, 199.
Hermelin, Olof, 194.
Hernodius, Jonas Johannis,
kyrkoherde, 37.
Hesselman, Bengt, 180.
Hessenstein, Fredrik Wil-
helm, greve, 18.
Heurlin, C. I., statssekr.,
biskop, 118, 120.
Heyman, Harald J., biblio-
tekarie, 37.
Hielman, Måns, tullnär, 153.
Hierta, Carl, frih., lands-
hövding, 4.
Hierta, Lars Johan, publi-
cist, 164.
Hierta-Retzlius, Anna, se
Retzlius.
Hildebrand, Albin, läro-
verksadjunkt
242.
» Bengt, 182, 191.
» Bror Emil, riks-
antikvarie,
150.
» Emil, riksar-
kivarie, 227.
» Hans, riksar-
tikvarie, 188.
» Karl, fil. dr,
255.
Hillebrandsdotter, Maria,
163.
Hjelman, släkt, 153, 181.
» Werner, senator,
153, 181.
Hjort, Daniel, 147.
Hjorth-Nielsen, H., arkiva-
rie, 174, 266.
Hjärne, Erland, fil. lic.,
230.

- Hjärne, Gustaf Adolf, greve, riksråd, 16.
 » Harald, prof., 255.
 Hoffman, E. T. A., 249.
 Hoghusen, Johan, frih., landshövding, 197.
 Holberg, Ludvig, 169.
 Holm, E., dansk historiker, 207.
 » Rurik, fil. dr., 254.
 » Torsten, kapten, 246.
 Holmberg, Per, 113.
 » Teodor, dir., 234.
 Holmberger, släkten, 113.
 » G., 242.
 Holmgren, Ann Margret, 255.
 Holstani, Thomas, kyrkoherde, 147.
 Holsten-Lehn, dansk baron, 251.
 Horn, Arvid Bernhard, greve, kanslipresident, 202.
 » Henrik, 146.
 Hude, Anna, 175.
 Hughes, nordamerikansk chargé d'affaires, 240.
 Hult, O. T., livmedikus, 254.
 Hulth, Markus, överbibliotekarie, 169, 259.
 Hülphers, Abraham, 140.
 Hyllén-Cavallius, Gunnar Olof, 231.
 Håkansson, Johan, bonde, 116.
 » Peter, 116.
 af Håkansson, Anders, 256.
 Hästesko, f. Gyldenstjerne, Margaretha Sofia, 176.
 Höijer, musikdir., 134.
 » Benjamin, 239.
 von Höpken, Anders Johan, greve, kanslipresident, 16.
 » Daniel Niklas, frih., president, 167, 201, 204, 212.
 Hörberg, Per, målare, 170.
 Hörling, major, 208 f.
- Ihrfors, Erik, 168.
 Indebetou, Govert, direktör, 173, 181, 263.
 Ingelsson, Hans, 169.
 Isaksdotter, Helena, 38.
 Israelsdotter, Helena, 256.
- Israelsson, Matts, bergsman, 249.
 Isum, norsk släkt, 266.
 Iverus, G., 169.
 Ivari, Johannes, 147.
 Iwanoff, Jacob, 170.
- Jacobi, släkten, 177.
 Jacobson, Gustaf, lektor, 192.
 Jacobsson, Catharina Ulrika, 218.
 Jansen, Binar, arkivarie, 176, 266.
 Jéquier, M., 268.
 Joar Blå, 168.
 Johannes Magnus, 168.
 Johansdotter, Brita, 164.
 » Wendela Catharina, 116.
 Johansson, Johan Albin, hmeopat, 219.
 » Johan Fredrik, fabrikör, 114.
 » Sven, 116.
 Johnsson, Frans Alfred, bokhållare, 217.
 Jon i Svärdsjö, kyrkoherde, 249.
 Jonæ, Gerhard, 147.
 » Petrus, 148.
 Jonsson, Bo, se Grip.
 » Johan, klockare, 159.
 Juel, Povel, amtman, 207, 208, 210.
 Juel Hansen, E., 266.
 Järnefelt, Alexander, 247.
 » Armas, hovkapellmästare, 247.
 » Arvid, författare, 246.
 » Eero, 247.
 Järta, Fredrik, hovrättsråd, 227.
 » Hans, landshövding, riksarkivarie, 24—36, 127, 149.
 Jönsson, Jon, urmakare, 172.
 » Peder, rådman, 145.
 Jørgensen, B. Tengnagel, 176.
- Kaarberg, Lars, 172.
 Kaas, Helvig, 264.
 Kagg, Johan, frih., 163.
 Kallstenius, Gottfrid, 259.
- Kalm, Per, 235.
 Kane, norsk ätt, 267.
 Karl Knutsson, konung, 257.
 » X Gustaf, konung, 192, 258.
 » XI, konung, 176, 192.
 » XII, konung, 173, 194, 200, 201, 211, 257, 263.
 » XIII, konung, 229.
 » XIV Johan, konung, 187, 256 f., 259.
 » XV, konung, 227, 228, 259.
 » Fredrik, hertig, 201, 208.
 Karlsdotter, Margareta, se Sparre.
 Karlson, William, 159, 234.
 Karlsson, Erik, se Örnfot.
 » K. H., 168, 170, 187.
 » Kettil, se Vasa.
 » Knut, se Sparre.
 Katarina II, kejsarinna, 21, 251.
 » av Siena, helgon, 226.
 Kenicius, ärkebiskop, 145, 147.
 Key, Ellen, 158, 255.
 Kezel, grevinna, se Cosel.
 Kjellberg, Carl M., 270.
 » Sven T., 270.
 Kjellman, Catharina Helena, 115.
 » Johan, löjtnant, 115.
 Kjellmark, K., fil. dr. 170.
 Kleberg, Edward, andre arkivarie, 247.
 » H. J. S., kapten, 154, 214.
 Klemming, G. E., 41.
 Klinckowström, Axel, frih., 248.
 » R., frih., 256.
 af Klint, Amelie, 220.
 Klitgaard, C., postmästare, 175.
 Klockhoff, Axel, kammarråd, 147.
 Klärrik, Hans, 41.
 Klöfversköld, Erik Johanson, 41.
 Kniphausen, baron, 205.
 von Knörning, Sophie, 245.
 Knut Eriksson, konung, 258.
 Knös, Thekla, 161.

- Kock, Jörgen, borgmästare, 233.
 Koht, H., prof., 266.
 Kolmodin, Adolf, prof., 153.
 » Olof, prof., 163.
 Kongsli, norsk släkt, 266.
 Korseman, Anna Stina, 214.
 Koskimies, A. V., prof., 173.
 Krabbe, Anna, 265.
 » Mette Sophie, 251.
 » Nils, 251.
 Kraft, Salomon, docent, 227, 258.
 Krag, ätten, 256, 268.
 » Christence, 264.
 » G., kammarherre, 175, 264.
 » Niels, 265.
 » Otte, riksråd, 265.
 Krasinska, fröken, 228.
 Kristina, drottning, 191.
 von Krusenstern, ätten, 188, 251.
 von Krusenstjerna, ätten, 188.
 Kämpe, C. L., 255.
 Köhler, Pehr, 252.
 König, Johan Fredrik, residens, 4.
 » Jacob Leonard, överste, 14.
 Læstadius, Lars Levi, 143.
 » Petrus, 153.
 Lafrensen, N., d. y., 252.
 Lagerbring, Sven, historiker, 226.
 Lagergren, Claes, markis, 248.
 » Helmer, 152, 169.
 Lagerlöf, Erland, lektor, 234.
 » M., 169.
 Lagermark, J. A., 259.
 Lagerqvist, släkt, 248.
 Lagesen, Eskil, se Sudreims-ätten.
 Lambrecht, pärlstickare, 162.
 Lampa, Anders, 245.
 Langerben, Mikael, 169.
 von Lantingshausen, J. A., frih., general, 3, 4, 6, 8, 11, 14, 18.
 Larsson, Carl, konstnär, 157.
 » Ludvig, lektor, 170.
 Larsson-Runne, Carolina, fru, 261.
 Laurensen, Peder, 233.
 Laurentii, Andreas, se Björnram.
 Laurin, släkten, 248.
 » Carl G., 248.
 Laxmand, Birgitte, 159.
 Leczinsky, släkten, 214—220.
 Le Fort, brigadier, 202.
 Lefrén, Johan Peter, general, 120.
 Legran, W., pseud. för F. U. Wrangel, se denne.
 Leijonhufvud, Karl K:son, 166.
 » Sebastian, frih., överste, 7.
 » Sigrid, 199, 244, 255.
 (Lejon), Bengt Algotsson, hertig, 267.
 » Birger Ulfsson, 225, 267.
 » ? Ingrid Knutsdotter, 267 f.
 » Karl Ulfsson, riddare, 256.
 » Knut Algotsson, riddare, 267.
 » Märta Ulfsson, 267.
 » Ulf Gudmarsson, riddare, 224.
 Lenning, släkt, 248.
 Leopold, Carl Gustaf af, 223.
 Levertin, Oscar, 260.
 Lewenhaupt, Adam, greve, överstekammarjunkare, 173, 181.
 » Adam Ludvig, greve, general, 197.
 Liewen, Hans Henrik, greve, riksråd, 20, 22, 199.
 Liljedahl, Ragnar, 256.
 Liljekvist, Fredrik, 188.
 Liljenberg, Carl-Gustaf, 181.
 Liljenstolpe, Anna Hedvig Elisabeth (Elsa), 220.
 » Jakob Otto, major, 220.
 Lillie, Axel, greve, president, 154.
 » Stina, 199.
 Lilliecrona, Carl, 191.
 Lilliecrona, C. W., 132.
 Lincoln, president, 137.
 Lindahl, Anna Sophia Catharina, 218.
 Lindahl, Edw., lektor, 234.
 » Pehr Erik, handl., 218.
 Lindberg, Erik, 259.
 » Folke, 256.
 Lindberg Nielsen, Carl, 266.
 Lindegren, Agi, 189.
 Lindén, Birger, amanuens 221.
 Lindencrona, ätten, 262.
 Lindenow, Hans, 174.
 » Hilleborg, 176.
 Linderholm, Emanuel, 179, 258.
 Lindh, Erik, 154, 180.
 Lindholm, Joh., 261.
 Lindhult, Niklas A., förste kanslisekr., 260.
 Lindstén, Pehr, komminister, 123.
 Linge, Karl, fil. dr, folkskolinspektör, 249.
 Linné, 235, 260.
 Linroth, Johan, major, 13.
 Livijn, Claes, 27.
 Ljungfors, V., 242.
 Lodijn, Affanatus Glokoffskij, 170.
 Logan, John Alexander, 139.
 Lucretia Magnusdotter, 236.
 Ludvig Filip, konung, 251.
 Lundberg, Erik, 270.
 » Torsten, kyrkoherde, 249, 269.
 Lundelius, Christina Lovisa, 218.
 » Olof, 218.
 Lundgren, Egon, 259.
 » K. Hj., förf., 234.
 Lundh, Herbert, 159.
 Lundh-Eriksson, Nanna, 269.
 Lundqvist, Bo V:son, 163.
 Luthander, Carl, löjtnant, 215.
 Lybecker, Claes Samuel, frih., 156, 181.
 » Erik, frih., generallöjtnant, 19.
 Lyberg, Ernst, statsråd, 153.
 Lydichini, Johannes, 146.
 Lykke, Helle, 251.
 Lysander, A. Th., prof., 134.
 » Albert, prost, 234.
 Låftman, Herman Richard, överste, 261.
 Lövendal, Valdemar, frih., af, 265.
 Löwenhielm, Carl Gustaf, överste, 13.

- Löwenhielm, Carl Gustaf, greve, riksråd, 16, 20.
 » Carl Gustaf, greve, general, diplomat 239, 250.
- Magnus Eriksson, konung, 225.
- Magnus, hertig av Östergötland, 236.
- Magnusson, Martin, se Sudreimsätten.
- Malmerfelt, Olof, landshövding, 163.
- Malmeström, Elis, 260.
- Malmström, Bernhard Elis, skald, 178.
- Manderström, Ludvig, greve, utrikesstatsminister, 227 f.
- Mannerfelt, Otto, 269.
- Mannerheim, grevl. ätt, 174.
- Marie-Antoinette, drottning, 160.
- Markusson, Nils, biskop, 256.
- Marquard, arkivarie, 264.
- Martinsson, Jon, se Sudreimsätten.
- Matthiæ, Petrus, 145, 148.
- Matthiessen, Hugo, 260.
- Mattisson, B. A., 159.
- Matzon, Olof, 145.
- Mazarin, kardinal, 258.
- Medniansky, österrikisk general, 8.
- Meidell, S., redaktör, 176, 263, 266.
- Meijerberg, C. J., folkskolsinspektör, 169.
- Mengel, P. F., publicist, 124 f., 134.
- Meurling, Erik, 181.
- Meyer, Ernst, 39.
 » Gerhard, 259.
- Mikkola, J. J., prof., 173.
- Millqvist, Viktor, 247.
- Moltke Huitfeldt, ätten, 175.
- Monrad, Johan, etatsråd, 251.
- Montgelas, baron, 161.
- Montilla, Mariano, sydamerikansk general, 240.
- Moth, Sophia Amalia, 176.
- Munck, frih. ätt, 174.
- Munch, P. A., norsk historiker, 267.
- Munthe, Henrik, prof., 153.
- von Munthe af Morgenstjerne, O., kammerjunker, 174.
- Myre, Bente, fru, 250.
- Månsson, Olof, 41.
 » Tuve, 181.
- Märtha, kronprinsessa av Norge, 176.
- Mörk, J. H., förf., 235.
- Mörner, Adolph Göran, greve, statsråd, 25 f.
 » Carl Gustaf, greve, överstelöjtnant, 171.
 » Hjalmar, greve, konstnär, 171.
 » Stellan Otto, landshövding, 146.
- Næss, Hans, arkitekt, 266.
- Naumann, Erik, förste arkivarie, 156, 181.
 » f. Molin, Ingrid, 156, 181.
- Nelson, Axel, förste bibliotekarie, 169, 254.
 » Barbro, 245.
- Newman, Ernst, docent, 132, 270.
- Nielsen, Laur., 233.
- Nilsdotter, Karin, 162.
- Nilsson, Holger, teol. kand., 258.
 » Petter, 116.
 » Sture, 261.
- Nisser, Wilhelm, 262.
- Niurenus, Ericus Petri, kyrkoherde, 148.
 » Olaus, kyrkoherde, 148.
 » -Plantin, släkten, 148.
- Nohrborg, Anders, 169.
- Nordberg, A., 144.
 » Tord O:son, 168, 260.
- Nordenfeldt, Cecilia, 245.
- Nordenflycht, Hedvig Charlotta, 178.
- Nordenskjöld, E., 269.
- Nordensvan, Georg, 259.
- Nordin, 256.
 » Carl Gustaf, 143.
 » Richard, 160.
- Nordström, Aug., 156, 181.
 » J. A., dr, 266.
 » J. J., riksarkivarie, 127.
 » Johan, 180.
 » Karl, konstnär, 157.
- Norman, Sara, 170.
- Norstedt, släkten, 248.
- Norström, Fabian Gustaf, dir., 218.
- Nortman, Anna Johansdotter, 38 (portr.).
- Notke, Bernt, 258.
- Nugent, Emma, 138.
- Nyberg, H. S., 180.
 » Paul B., underbibliotekarie, 173.
- Nyblom, Carl Rupert, 169.
 » Helena, 169.
- Nygren, C. E., major, 252.
 » E., förste arkivarie, 167.
- Nygård, S., arkivarie, 175.
- Nyman, Lars, bankokommissarie, 260.
- Nyström, Anton, 269.
- O'Connell, 219.
- Oehlschläger, Adam, 265.
- Oestonis, Jonas, 145.
- Ohlson, Knut Viktor Alexius Octavus, postmästare, 219.
- Olai, Ericus, 168.
 » Laurentius, 145.
- Olav, kronprins av Norge, 176.
- Olbers, Julian, 260.
- Olof, kyrkoherde i Arnäs, 144.
 » pärlstickare, 162.
- Olofsson, Märten, 41.
- Olrik, H. G., 265.
- Olson, Emil, prof., 234.
- Olsson, Henry, docent, 117, 156.
 » Martin, prof., 260.
 » William, grosshandl., 253.
- Omang, R., 169.
- Onkel Adam, pseud., se Wetterbergh, C. A.
- Orlov, Aleksej, 251.
- Orsini, italiensk ätt, 226.
- Oscar I, konung, 232, 251, 259.
 » II, konung, 189, 227 f.
- Ossiannilsson, K. G., förf., 234.
- Osterman, rysk diplomat, 203 f., 208.
- Oxenstierna, Arvid Bengtsson, 173.
 » Axel, 145 f., 162, 190.
 » Bengt Gabrielsson, 147.
 » Johan, 184, 187 f.

- Oxenstierna, Johan Axelsson, 163.
 » Jöns Bengtsson, ärkebiskop, 145.
 » Krister Bengtsson, 145, 147.
- Paar, Ludvig, 187.
 Paatz, Walter, 258.
 Palbitzki, M., diplomat, 221.
 Palm, Ferdinand, major, 261.
 » Gerda, 261.
 » G. W., 259.
 Palmblad, W. F., 27, 119, 135.
 Palme, släkten, 232.
 » Olof, 232.
 Palmerus, Nils, doktor, 222.
 Palmgren, Jonas Matson, 41.
 Palmsköld, Elias, 39.
 Palmstierna, C. F., 256.
 Pamp, 152.
 Papazura, Francesca, 225, 227.
 Parra-Pérez, C., sydamerikansk diplomat, 240.
 Pauli, Georg, konstnär, 157.
 Pechlin, Carl Fredrik, generalmajor, 6, 9.
 Pedersdotter, Märta, se Dudde.
 Pedersen, Christiern, dansk förf., 233.
 Persson, Nils, se Silfvergren.
 Persson-Nordin, 133.
 Peter den store, tsar, 202, 209, 211.
 » III, kejsare, 21.
 Petersdotter, Anna, Christina, 116.
 Petersen, C. S., 233.
 Petersson, A. G., redaktör, 157, 172, 253.
 Peträus, Eskil, biskop, 263.
 Petri, Johan, kyrkoherde, 147.
 » Gothus Laurentius, 147.
 Petrus av Alvastra, 224.
 » av Skenninge, 224.
 Petterson, Augusta, 220.
 » Betty, 153.
 Peyron, G. A., frih., statsråd, 123.
 Pierce, Franklin, 138.
 Pihlberg, Sophia Christina Elisabeth, 216.
- Pik, Ebbe, 170.
 » Fjällar, riddare, 168.
 Piper, Carl, greve, statsman, 194.
 Plantin, Zacharias, prost, 146.
 von Platen, Ellen, fröken, 164.
 Podebusk, Vibeke, 265.
 Porse, Knut, 267.
 Posse, Nils, frih., landshövding, 196.
 von Printzen, preussisk minister, 194.
 Procopæus, Anna Margareta, 215.
 Psilanderhjelm, major, 5.
 Putbus, Moritz Ulrik, greve, 18.
 Putkamer, 5.
 Pável, pärlstickare, 162.
- Quensel, U., prof., 234.
- Raab, Carl, frih., 187.
 » N. E. A., frih., polismästare, 254.
 Raaby, Jens Aagesen, rektor, 233.
 Rahmn, Wilhelm, rådman, sparbanksdir., 261.
 Ramel, ätten, 175.
 Rasch, A. W., arkivarie, 176.
 Raumannus, Johan, prof., 145.
 Ref, Nils, 171.
 Rein, Gabriel, docent, 173.
 Reincke, Johan Gabriel, kyrkbyggmästare, 172.
 Reinhold, K., 118.
 Remarsdotter, Margareta, se Römer, Margareta Svalsdotter.
 Renfelt, Bengt Hansson, 41.
 Retzius, Anna Hierta-, 164.
 » Gustaf, prof., 165.
 Reuterskiöld, Adam, 259.
 Reventlow, ätten, 175.
 Rhyzelius, A. O., 140.
 Ribbing, Fredrik, greve, riksråd, 17.
 » Gustaf, frih., kansliråd, 259.
 » Peter, 267.
 » Sigurd, prof., 254.
 » Sigvid, 267.
- Richert, Johan Gabriel, 30.
 » J. Gustaf, prof., 253.
 Richter, David, pärlstickare, 163.
- Ridderborg, ätten, 174.
 Riddersporre, Johan, klockare, 159.
 Ridderstad, C. F., 129 f.
 Ridderstolpe, Carl Gustaf, 187.
 Rietz, J. E., 232.
 Rinther, David, pärlstickare, 163.
 Risberg, Bernhard, 256.
 Risell, N., prof., 169.
 Risell, adl. Risellsköld, O., slutl. lagman, 17.
 Roepsdorff, kammartjänare, 201.
 Rohtlieb, Johannes, kyrkoherde, 248.
 Roland, Pål, » pärlstickare, 163.
 Romdahl, Axel L., prof., 258.
 Rosenborg, Axel Fredrik, kammarjunkare, 220.
 » Constance Virginia Lovisa, 220.
 Rosencrantz, ätten, 175.
 » Mette, 251.
 Rosengren, Hilding, 268.
 Rosenhane, Gustaf, 39.
 » Johan, 193.
 Rosenius, Carl Olof, 169.
 Rosensparre, B., lagman, 206.
 Roslin, A., konstnär, 159.
 Rosman, Holger, fil. dr, 184.
 Rosnowski, Helena Johanna, 113 ff.
 » Jacob, kammarherre, 114.
- Roth, Magnus, kartograf, 136.
 Rudbeck, Johannes, 178.
 Rudbeckius, Nicolaus, biskop, 37, 39.
 Rudberg, August, kyrkoherde, 245.
 Rudenschöld, Axel, greve, 162.
 Rune, Axel Adolf, borgmästare, 261.
 Rutensparre, Carl, kaptenlöjtnant, 4.
 Ruuth, Martti, 169.
 Rydberg, Viktor, 179, 254.
 Rydin, Herman, generaldirektör, 253.
 » H. L., prof., 253.
 Rydström, Ada, 158.
 Rystedt, C. G., 242.

- Rømeling, dansk ått, 175.
Rømer, Margareta Svalensdatter, 267.
- Sabelfelt, f. Stråle, Katarina (Karin), 172.
Sahlgren, J., 168.
Salenius, prost, 135.
Salvén, Anders, 246.
Salvius, Lars, 235.
Samsioe, 152.
Sandberg, 216.
Sander, Fredr., skriftställ., 135.
Sandvall, 137.
Santesson, Carl, dr, 224.
Sarrazin, Jean, brigadgeneral, 181.
Savelli, italiensk ått, 226.
Schartau, Sigurd, lektor, 232.
Scheffel, J. H., 252.
Scheffer, C. F., riksråd, 6, 20, 22.
Schmid, Günther, 260.
» Toni, 258.
Scholander, F. W., 259.
Schram, Claes, kamrer, 181.
Schroderus, Erik Bengtsson, 162.
Schubert, And. Joh., 169.
Schulin, dansk grevl. ått, 175.
von Schwerin, Fredrik Bogislaus, greve, prost, 24—36.
Schück, Adolf, 270.
» Henrik, prof., 223, 235.
Schönheyder, J. F. G., rentekammerdir., 266.
Schönberg, Anders, 256.
Schöning, Wilhelm, köpman, 217.
Scott, George, 169.
Seefeldt, Jørgen Christophersen, 265.
Selling, Gösta, 260.
» Maria Christina, 216.
Sergel, J. T., 259.
Sernander, Rutger, prof., 260.
Setterdahl, Johan Axel, 181.
Sibbern, Georg, norsk statsminister, 227 f., 245.
Sidenbladh, E., 172.
Siegroth, Gustaf Adolf, 191.
Sigfridsson, Anders, 147.
Silfverberg, Svante Didrik, major, 13.
- Silfvergren (Sölfgvergren), Nils Persson, 41, 42 ff.
Silverhielm, 112.
» Hans Georg, ryttmästare, 113.
» Patrik, kor-nett, 113.
Silfverskiöld, C. G., kommissionssekr., 213.
Silfverstolpe, F. O., statsråd, 123.
» Gunnar Mascoll, 243.
» Malla, 243.
Siljeström, släkten, 248.
Sillén, Tor, kapten, 153.
Simonsson, Ivar, arkivarie 258, 260.
Sjafirov, rysk viceamiral, 203 f.
Sjöberg, Erik (Vitalis), 245.
Sjöblad, Carl, guvernör, 167.
Sjöblom, Axel, 252.
Sjögren, Vilh., justitieråd, 153.
Sjövall, Birger, rektor, 234.
» Helmfrid, adjunkt, 172.
Skarstedt, E., 133.
Skjolderbaand, norsk ått, 174.
Skottsberg, Jonas, kronofogde, 115.
» Maria Christina, 115.
Smedberg, släkt, 157, 172.
Smith, S. Birket, 251.
Smör, norsk ått, 267.
Sodenstierna, Constance Do-rothea Josephine, 216.
» Johan Wilhelm, post-inspektör, 216.
Sollied, Henning, 267.
Sommarin, E., prof., 234.
Soop, norsk släkt, 268.
Sophia Amalia, drottning, 174.
Sparfelt, Anders, 196.
Sparre, Anne Jepsdatter, 265.
» Axel, 196.
» Carl, frih., 1—23.
» Carl Johan Fredrik, 10.
» Erik, 199.
» Gabriel, 163.
- (Sparre), Görvel Fadersdot-ter, 234.
» Karl Ulfsson, marsk., 256 f.
» Knut Karlsson, riddare, 257.
» Margareta Karls-dotter, 257.
Sparrfelt, se Sparfelt.
Sparrgren, L. S., 252.
Sparrrman, Andreas, 260.
Spegel, Hans, 176.
» Hakvin, 140.
von Spiegel, Hans, 159, 176.
Sponberg, Johan, prof., 254.
Sprengtporten, Jakob Mag-nus, 18.
» Johan Wil-helm, frih., över-ståthålla-re, 183.
» Ulla, 183.
Sprinchorn, Carl, rektor, 232.
Stackelberg, B. O., 165.
Starckhufvud, Mårten, rytt-mästare, 176.
Stenar, biskop av Växjö, 258.
Stenbock, Magnus, 194, 259.
Steneberg, K. E., 159.
Stenia, Johanna Elisabeth, 215.
Steffen, R., 225.
Stephens, George, prof., 231, 266.
Steuch, Elof, kommerseråd, 171.
Steuchius, Petrus, biskop, 144.
Stiernflycht, Nils, 41.
Stiernhielm, G., 39, 41.
Stiernholm, dansk ått, 175.
Stille, A., prof., 194, 250.
Stolpe, Sven, fil. kand., 178.
Strindberg, August, 191.
Strokirch, J. A., frih., över-ste, 1, 8, 10.
Stromberg, Claes, greve, riksråd, 16.
Stråle, Katarina (Karin), se Sabelfelt.
Strömbeck, D., biblioteks-amanuens, 42.
Strömfelt, Carl Axel, greve, general, 10.
» Carl Harald, frih., landshöv., 10, 14.

- Sture, Magnus, 168.
 » Sten, d. y., 168.
 Sturtzenbecker, Maria Elisabeth, 215.
 » Paul Jöns, fänrik, 215.
 Stuxberg, Anton, 153.
 Styffe, C. G., 142.
 Ståhl, Christina, 115.
 Sudreimsätten, 168.
 » Eskil Lagesen, 168.
 » Jon Martinsen, 167.
 » Lage Gustafsson, 168.
 » Martin Magnusson, 168.
 Sullivan, Eleonore, 160.
 Smedberg, Engla Wilhelmina, 216.
 Sundberg, Erik Olof, kyrkoherde, 216.
 Sundelin, Per, 256.
 Svedelius, W. E., prof., 254.
 Sven i Isala, 249.
 Svensson, Anna Elisabeth, 217.
 » Per, 158.
 Swan, G. N., 138.
 Swane, J., 265 f.
 von Sydow, Ludvig, härads-hövding, 254.
 Sylvan, B., fru, 252.
 Söderberg, Christina Elisabeth, 215.
 » Hjalmar, förf., 248.
 » Jöns, 215.
 » Verner, fil. dr, 229.
 Söderblom, Nathan, ärkebiskop, 255.
 Södergren, justitieråd, 33.
 Söderhjelm, Alma, 179, 270.
 Södersteen, H., kyrkoherde, 112, 262.
 Sölvergren, Nils, se Silfvergren.
 Sörensson, Per, lektor, 250, 259.
 af Tannström, N. M., kansli-råd, 119 f.
 Taube, G. A., överståthållare, 199.
 » f. Wennerberg, Signe, friherrinna, 161.
 von Taube, M., frih., prof., 166.
 Tavernier, Jean-Baptiste, baron d'Aubonne, 254.
 Tegnér, Esaias, 169, 179.
 Teisen, J. V., öfverste, 175.
 Tengström, Jacob, 173.
 de Terlon, fransk diplomat, 258.
 Terzo, Giovanni, 226.
 Tessin, Carl Gustaf, greve, kanslipresident, 16, 259.
 » Nicodemus, d. y., greve, riksråd, 212, 259.
 Théel, Elisif, 164.
 Theorell, J. P., publicist, 119.
 Thomasdotter, Anna, 215.
 Thomasson, Hans, pärlstic-kare, 162.
 Thomle, E. A., statsarkivarie, 176, 266.
 Thomson, A., 159.
 Thordeman, Bengt, 168.
 Thorstani, Nicolaus, 146.
 Thott, ätten, 175.
 Tinglöf, Johan, urmakare, 172.
 Tingstadius, J. A., 258.
 Tistrand, Manne, 153.
 Tofte, norsk släkt, 266.
 Tornæus, Johannes, 146.
 Trafvenfelt, Hjalmar, major, 262.
 Trampe, ätten, 175.
 Trubetskoj, rysk general, 170.
 Treschow, ätten, 175.
 Tresk, Olof, 142.
 Trolle, ätten, 175.
 » Anna, 265.
 » Arvid, 265.
 » Elisabeth, 163.
 Trolle-Wachmeister, se Wachmeister.
 Trotzig, Karl, 179.
 Trägårdh, Sven Emanuel, 256.
 Tufvesson, Theodor, 270.
 Tunberg, Sven, prof., 180 f., 261.
 Tunäus, Hans Jonsson, kyrkoherde, 140.
 Turesson, Nils, se Bielke.
 » Sten, se Bielke.
 » Ture, se Bielke.
 Tuxen, A. P., generallöjtnant, 175, 259, 266.
 von Törne, P. O., prof., 173, 180.
 Törnflycht, C. F., greve, riksråd, 22.
 Uexkull, ätten, 166.
 Ugerup, se Urup.
 Uggla, Arvid Hj., bibliotekarie, 259.
 (Ulf), Bengt Filipsson, 256.
 Ulfeld, Corfitz, 174.
 » Leonora Christina, 174, 266.
 Ulfsax, Magdalena, 113.
 Ulfsdotter, Märta, se Lejon.
 Ulfsson, Birger, se Lejon.
 » Jakob, ärkebiskop, 142.
 » Karl, se Lejon.
 » Karl, marsk., se Sparre.
 Ulfstand, Thale, 265.
 » Truid, 234.
 Ulrika Eleonora, d. y., drottning, 197, 200, 204, 211.
 Ulriksson, Olof, 233.
 Unger, Sara Larsdotter, 163.
 Upmark, Gustaf, 188, 260.
 Urne, Palle, 265.
 Urup (Ugerup), Arild, 265.
 » Axel, riksråd, 265.
 Wachmeister, Charlotte, 14.
 » Hans, geralamiral, 195.
 » Hans Gabriel Trolle, 24.
 Wærn, Jonas, statsråd, 120 ff., 126, 129.
 Wahlbom, Johan Gustaf, provincialmedikus, 259.
 Wahle, Margaretha, 38.
 Wahlgren, Gerhard Vilhelm, 217.
 Wahlström, Lydia, fil. dr, 161, 254.
 Walde, O., förste bibliotekarie, 42.
 Waldén, Bertil, 261.
 Waldenström, Erik Magnus, med. dr, 261.
 » Paul Peter, 261.
 Valerius, Johan David, skald, 244.
 Walkendorff, ätten, 175.
 Wallengren, H., 26.
 Wallerius, 235.
 Valley, Samuel, rådman, 169.

- Wallin, C. A., 154.
 » Johan Olof, 244.
 » Sigurd, 260.
- Wallis, Curt, 165.
- Wallius, J. F., kamrerare, 252.
- Wallmark, P. A., 28, 30 ff.
- Warburg, K., 30.
- Warholm, Clas, prof., 245.
 » Olof, 245.
- (Vasa), Kettil Karlsson, biskop, 258.
- Wasenius, Petrus, kyrkoherde, 144.
- Wassrin, Hilda Euphrosyne, 219.
 » Olof, bruksägare, 219.
- Vatz, 15.
- Wedberg, Birger, justitieråd, 248.
- Weibull, C. G., landsarkivarie, 247, 250.
 » Lauritz, prof., 175, 180, 257, 264.
- Weibach, Fr., 266.
- von Weinberg, Truls, stads-
 major, 158.
- Vejde, Albert, fil. lic., 167, 170.
 » P. G., kantor, 170 f., 181.
- Wennerberg, Brynolf, konst-
 när, 162.
 » Gunnar, 161.
 » Klingstedt, Sara, prostina, 161.
- Werenskiöld, norsk ätt, 176.
- Werner, overretssagförer, 264.
 » Johan, 262.
 » Johan, d. y., 262.
- Wernstedt, Christoffer, ståt-
 hållare, 178, 236.
- Wernstedt, Folke, kapten, 178, 236.
- Wernstedt, Melchior, 178.
- Wertmüller, A. U., 159.
- Wessén, Elias, 270.
- Westén, A., 140.
- von Westen, Thomas, 144.
- Westerlund, Johan Alfred, 181.
- Westman, K. B., 225.
- Westring, Hjalmar, presi-
 dent, 242.
- Wetterbergh, C. A. (Onkel
 Adam), 130.
- af Wetterstedt, Gustaf, gre-
 ve, 28.
- de Vevey, H., 268.
- Wiberg, Catharina, 218.
- Wicander, Hjalmar, konsul, 252.
- Wickham, engelsk minister, 161.
- Widstrand, 133.
- Wiesel, Samuel, prost, 231.
- Wieselgren, Harald, 31 f.
 » Oscar, förste
 bibliotekarie, 226.
 » Peter, 132, 270.
- Wigert, V., prof., 229.
 » f. Backman, Inez, 137.
- Wijkmark, H., 119, 246, 253.
- Wiklund, K. B., 142.
- Wikner, Pontus, filosof, 261.
- Winberg, Truls, se von
 Weinberg.
- Winter, Christianus, 148.
- Virdestam, G., pastor, 170, 270.
- Wirsén, G. F., greve, stats-
 råd, 26, 28, 30.
 af Wirsén, C. D., 227.
- Vitalis, se Sjöberg, Erik.
- Wixell, Siri Catharina, 219.
- Wolfrath, Baltzar Philip, generallöjtnant, 10.
- Wollert, Carl August, lant-
 brukare, 218.
- Wolter, Alfred, bokbindare, 217.
- Wonsfleth, 175.
- Vormorsen, Frants, biskop, 233.
- Wrangel, ättarna, 189.
 » Ewert, prof., 159, 176, 234, 262.
 » Fredrik Ulrik, gre-
 ve, 163, 183—
 191, 256.
 » Johan Reinhold, greve, överste, 10 f., 14.
- Wrede, Fabian Casimir, ge-
 nerallöjtnant, 21.
- Wulff, Fredrik, 270.
- Wulfsson, Johan, 158.
- Württemberg, prins av, 19.
- Wählin, C. L., rektor, 234.
 » Th., domkyrkoarki-
 tekt, 172, 234.
- Wägner, S., 232.
- Yxkull, se Uexkull.
- Zeuthen, frih. ätt, 175.
- Zorn, Anders, konstnär, 157.
- Åbygge, Olof, skeppare, 170.
- Ågren, Sven, 270.
- Åkerberg, Gustaf, handlan-
 de, 215.
- Åkerhielm, Annie, 164.
- Åkerman, Birger, general-
 major, 173.
- Åman, Christina Elisabeth, 217.
- Åmark, Mats, teol. dr, 166, 180.
- Öbom, 137.
- Ödeen, N., 168.
- Örnestedt, Anna Maria, 212.
- (Örnfot), Erik Karlsson, 256.
- Östergren, Olof, 180.
- Östman, Nils, arkivarie, 189, 260.

PERSONHISTORISK TIDSKRIFT

TRETTIONDE ÅRGÅNGEN

1929

UTGIVEN AV

PERSONHISTORISKA SAMFUNDET

GENOM

BENGT HILDEBRAND

STOCKHOLM 1929

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

291062

Innehåll.

Text.

	Sid.
Brev under Pommerska kriget 1757—1762 från F. A. von Fersen till Carl Sparre. Meddelade av <i>H. L. von Dardel</i>	1—23
Hans Järta och Fredrik Bogislaus von Schwerin. Några anteckningar kring en politisk paskill av Järta. Av <i>Erik Fahlbeck</i>	24—36
Mårten Pedersen Blixencrons almanacksanteckningar i Uppsala universitetsbibliotek. Utgivna med personregister och kommentar av <i>Harald F. Heyman</i>	37—111
Den polska »prinsessan» i Småland. Av <i>H. Södersteen</i>	112—116
C. J. L. Almquists levnadsepilog. Med särskild hänsyn till hans ställning under 1840-talet. Av <i>Henry Olsson</i>	117—139
F. U. Wrangel in memoriam. Av <i>Bengt Hildebrand</i>	183—191
Karolin och politisk äventyrare. Några drag ur generalmajoren Gustaf Wilhelm Coyets levnadshistoria. Av <i>Gustaf Jacobson</i>	192—213
Släkten Leczinsky. Av <i>H. F. S. Kleberg</i>	214—220
Ett brev om Erik och Gustaf Brahes öden i Polen. Meddelat av <i>Binger Lindén</i>	221—222
Recensioner	140—150, 223—238
Härnösands stifts herdaminne. Av <i>Nils Ahnlund</i>	140—148
Smärre meddelanden	151—177, 239—268
Frågor	178, 271—272
Insända böcker	179—181, 269—270
Notiser	182
Personregister utarbetat av <i>G. E.</i>	273—284

Illustrationer.

Porträtt av landsbokhållaren öfver Nordlanden Peder Månsson Blix och hans hustru Elisabeth Fluor och Anna Johansdotter Nortman	38
Porträtt av greve F. U. Wrangel	183

Följande av Samfundets skrifter utlämnas efter rekvisition hos sekreteraren, adr. FAMILJEBOKEN, Vasagatan 7, Stockholm, till nedannämnda pris:
Svenska Autograf Sällskapets tidskrift, Del I, n:is 3, 7—12 årg.

1879—1888 (h. 1, 2 o. 4—6 saknas), per n:r kr. 3:—.

Svenska Autograf Sällskapets tidskrift, Del II, n:is 1—12 årg.

1889—1896 (340 sid.), lämnas fullständig till nedsatt pris av kr. 18:—.

Personregister till delarne I och II (44 sid.) kr. 6:—.

Personhistorisk tidskrift:

Årg. I (1898—1899) h. 3 o. 4 à kr. 3:75 (h. 1 o. 2 slutsålda).

• II (1900) h. 1 o. 2 à kr. 3:75 (h. 3 o. 4 slutsålda).

• III (1901) (slutsåld).

• IV (1902) — årg. XXIV (1923) à kr. 15 per årg. utom årg. VIII (1906), som är slutsåld.

• XXV (1924) — årg. XXX (1929) à kr. 10.

Skrifter och Handlingar, utg. genom Svenska Autograf Sällskapet:

I. S:t Nikolai kyrkas i Stockholm vigselbok, 1. 1604—1650 och 2. 1651—1700 (182 sid.), utg. av F. U. Wrangel kr. 9:—.

II. En adlig och furstlig hofpredikant under 1600-talets senare hälft, P. G. Öjer; utg. af Karl af Schmidt (82 sid.) kr. 4:50.

III. Släkten Aminoff (slutsåld).

IV. Klosterfolket i Vadstena af C. Silfverstolpe (slutsåld).

D:o d:o tryckt å *bättre papper* (i få ex.) kr. 15:—.

V. Svenska porträtt i samlingarna vid Uppsala universitet, förteckn. af N. Sjöberg (6+87 sid.) med 31 porträtt; ingår i årg. III o. IV.

VI. Svenskarne under dannebrogen 1848—50, med tillägg (102+24 sid.), af B. Schöldström, med 97 porträtt (slutsåld).

VII. Svensk genealogisk litteratur, förtecknad af J. A. Almquist (80 sid.) . kr. 6:—.

VIII. Porträttsamlingarna å Edsberg och Hedensberg (23 sid. och 14 porträtt + 56 sid. och 3 porträtt); ingår i årg. VI h. 3—4 och årg. VII h. 4.

Skrifter, utg. av Personhistoriska Samfundet:

1. Köpings stads tjänstemän 1605—1905 af G. Elgenstierna (106 sid.); ingår i årg. VIII h. 3—4.

2. Kalmar regementes chefer 1623—1907 af F. Rudelius (160 sid. + 23 porträtt); ingår i årg. IX h. 3—4.

3. Register till Personh. Samfundets porträttsamlingar årg. I—III (1906—08); ingår i årg. XI h. 2—4 och XII h. 1—2; även separat kr. 6:—.

4. Personhistoriska anteckningar rörande Kristianstads magistrat och andra stadens tjänstemän under åren 1700—1800. Af Karl Enghoff . . kr. 6:—.

5. V. Millqvist, Svenska Riksdagens Borgarstånd 1719—1866. Personhistoriska anteckningar kr. 6:—.

6. Erik XIV:s almanacksanteckningar, hans dagböcker, ritningar och musiknoter i urval, utg. af C. M. Stenbock; ingår i årg. XIV h. 2—3.

7. Olof och Caroline Wijks porträttsamling. Beskrifven af Nils Sjöberg; ingår i årg. XV h. 4.

8. Greffe Reinhold von Rosens porträttsamling. Beskrifven af Nils Sjöberg; ingår i årg. XVI h. 1—2.

9. Namnlister över officerskårerna vid svenska s. k. männingsregementen till häst och ståndsdragoner under stora nordiska kriget av V. Hamilton, C. H. Kreüger och E. Leijonhufvud; ingår i årg. XVIII h. 1—2.

10. Namnlister över officerskårerna vid svenska s. k. männingsregementen till fot under stora nordiska kriget av E. Leijonhufvud kr. 15:—.

Dödslistor från och med år 1899 till och med år 1903 à kr. 3:—.

Medlemsavgiften i Personhistoriska Samfundet är kr. 10:— pr år + 50 öre för porto. Samfundets ledamöter erhålla Personhistorisk Tidskrift. Önskan om inträde anmäles till Samfundets sekreterare (adr. se ovan).

Personhistoriska Samfundets ledamöter uppmanas att söka verka för ökning av Samfundets medlemsantal.

Anteckningar om släkten Wernstedt I.
Ståthållaren Christoffer Wernstedt 1542-1627

erhålles hos förf., kapten F. Wernstedt, Engelbrekts-
gatan 29, Stockholm eller genom bokhandeln (A.-B.
C. E. Fritzes Kungl. Hovbokhandel i distribution).

*Kapten F. Wernstedt, Stockholm, utför forskningar,
utredningar, egendoms-, person- och släkthistoriker
samt ordnings- och registerarbeten.*